

**KARİYER KARAR VERME GÜÇLÜKLERİNİN YORDAYICILARI
OLARAK KARİYERE İLİŞKİN EBEVEYN DESTEĞİ VE MESLEK
KARARI VERME ÖZ YETKİNLİĞİ**

Gamze TEMELOĞLU

**YÜKSEK LİSANS TEZ ÖNERİSİ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren On iki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Gamze

Soyadı : TEMELOĞLU

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcıları Olarak Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinliği

İngilizce Adı : Vocational Decision Making Self- Efficacy And Career Related Parental Support As Predictors Of Career Decision Making Difficulties

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Gamze TEMELOĞLU

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gamze TEMELOĞLU tarafından hazırlanan “Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcıları Olarak Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinliği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Feride BACANLI

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Aysel ÇOBAN

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 25.07.2019

Bu tezin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan Ad Soyad

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Hayatıma Dokunan Herkese...

TEŞEKKÜR

Üniversite yaşantım boyunca yanımda olan, umutsuzluğa düştüğüm her anda bana güç veren, yapacağıma benden çok inanan, zor günlerimde mesafelere rağmen desteğini ve yakınlığını her zaman hissettiren, çalışma azmine hayran kaldığım, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Feride BACANLI'ya,

Bu alanı sevmemde büyük katkısı bulunan, ilgimi fark edip lisans eğitimimden bu yana beni destekleyen değerli hocam Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL'e,

Araştırmam için veri toplamamda bana içtenlikle yardımcı olan değerli meslektaşlarım Eda KOCAER'e ve Özgü GÜLMÜŞ'e, öğretmen arkadaşım Meryem EMEKTAŞ'a, veri girişinde zaman ve enerjilerini bana ayıran değerli arkadaşlarım Dilek KURT'a ve Fatma BOZKURT'a, veri analiz sürecinde sorularımı yanıtlayan değerli meslektaşım Furkan KİRAZCI'ya, teze başlamamda ve tez sürecimde motive edici konuşmalarıyla yanımda olan değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Neslihan SALMAN'a ve Fatma Canan ŞİMŞEK'e,

Eğitim hayatım boyunca ben olmamı sağlayan, üzerimde emeği olan tüm öğretmenlerime, Hayatımın her aşamasında olduğu gibi tez sürecimde de beni yalnız bırakmayan, bana her zaman inanan, sevgi ve desteğini esirgemeyen canım aileme,

Üzerimde emeği olan, bugünlere gelmeme katkıda bulunan, hayatıma dokunan ve hayatına dokunduğum herkese sonsuz teşekkür ederim.

Gamze TEMELOĞLU

**KARİYER KARAR VERME GÜÇLÜKLERİNİN KARİYER
ENGELLERİ, KARİYER KARAR VERME ÖZ YETKİNLİĞİ VE
KARAR DURUMU İLE İLİŞKİSİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Gamze Temeloğlu
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz 2019

ÖZ

Bu araştırmanın temel amacı, ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn desteklerinin ve mesleki karar verme öz yetkinliklerinin birlikte mesleki karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını belirlemektir. Bunun yanısıra bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete, sınıf düzeyine, algılanan akademik başarıya, gitmek istenilen lise türüne ve ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek de amaçlanmıştır. Araştırma grubu 400 (203 kız ve 197 erkek) ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Bu çalışmada Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği-Ortaokul Formu (KKVGÖ-OF), Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği (KİEDÖ), Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği (MKVYÖ) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın verilerinin analizinde çoklu doğrusal regresyon analizi, *t* testi ve ANOVA kullanılmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin KİEDÖ toplam puanları ve MKVYÖ toplam puanları birlikte KKVGÖ-OF toplam puanlarına ilişkin varyansın %15'ini yordamıştır. Meslek kararı verme yetkinliği, toplam kariyer karar verme güçlüklerinin, hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgiler alt ölçeklerinin en güçlü yordayıcısı olmuştur. Öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmazken sınıf düzeyine, akademik başarı algısına, gitmek istenilen lise türüne ve ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmıştır. Sonuçlar ilgili alanyazına dayanılarak tartışılmıştır. Gelecek araştırmalara ve kariyer psikolojik danışmanlığı ve rehberliği ile ilgili uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul öğrencileri, kariyer karar verme güçlükleri, kariyere ilişkin ebeveyn desteği, meslek kararı verme öz yetkinliği

Sayfa Adedi: 145

Danışman: Prof. Dr. Feride BACANLI

**VOCATIONAL DECISION MAKING SELF- EFFICACY AND
CAREER RELATED PARENTEL SUPPORT AS PREDICTORS OF
CAREER DECISION MAKING DIFFICULTIES**

(M.S. Thesis)

Gamze Temeloğlu

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

July 2019

ABSTRACT

The main purpose of this research is to determine whether vocational decision making parentel support and vocational decision making self-efficacy of middle school students together predict career difficulties. In addition, in this study, it is purpose to examine whether vocational decision-making difficulties of middle school students difference significantly according to gender, grade level, perceived academic achievement, type of high school and the decision-making status of the occupation to be chosen in the future. The study group consisted of 400 middle school students (203 girls and 197 boys). In this study, Vocational Decision-Making Difficulties Scale-Middle School Form (CDMDQ-MF), Career-Related Parental Support Scale (CPSS), Vocational Decision Making Self-Efficacy Scale (VDMES) and Personal Information Form were used. Multiple linear regression analysis, t test and ANOVA were used to analyze the data of the study. Middle

school students total scores of the CPSS and the total scores of theVDMES together predicted 15% of the variance related to the total scores of the CDMDQ -MF. Vocational decision making self-efficacy total scores was the most powerful predictor of decision-making difficulty total scores, lack of readiness, lack of knowledge and inconsistent information subscales. Career decision-making difficulties of students did not differ significantly according to gender. Career decision-making difficulty scores differed significantly according to grade level, perception of academic achievement, type of high school and future decision-making for the desired occupation. The results were discussed based on the related literature. Suggestions for future research and practices related to career counseling and guidance are presented.

Key Words: Secondary school students, career decision-making difficulties, career-related parental support, self-efficacy of decision making

Page Number: 145

Supervisor: Prof. Dr. Feride BACANLI

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	6
Araştırmanın Önemi.....	7
Sayıtlar.....	10
Sınırlılıklar.....	11
Tanımlar	11
BÖLÜM II.....	12
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	12
Kariyer Kararı Verme.....	12
Karar Verme Nedir?	13
Karar Vermenin Basamakları	14
Karar Verme Kuramları ve Modelleri.....	18

Kariyer Karar Verme Süreci	26
Kariyer Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi.....	28
İlgili Araştırmalar	30
Kariyer Karar Verme Güçlükleri ile İlgili Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	31
Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği ile İlgili Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	46
Meslek Kararı Verme Öz Yetkinliği ile İlgili Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	58
BÖLÜM III	72
YÖNTEM.....	72
Araştırma Modeli.....	72
Çalışma Grubu	72
Veri Toplama Araçları	74
Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği-Ortaokul Formu (KKVGÖ-OF).....	74
Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği (KİEDÖ)	75
Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği (MKVYÖ).....	76
Kişisel Bilgi Formu (KBF).....	76
Verilerin Toplanması.....	77
Verilerin Analizi.....	77
BÖLÜM IV	78
BULGULAR	78
“Ortaokul Öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanları birlikte Kariyer Karar Verme Güçlükleri toplam puanlarını yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	80

“Ortaokul öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanları birlikte Hazırlık Eksikliği puanlarını yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	81
“Ortaokul öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanları birlikte Bilgi Eksikliği puanlarını yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	82
“Ortaokul öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanları birlikte Tutarsız Bilgiler puanlarını yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	83
“Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	84
“Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinden aldıkları toplam puanlar sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	85
“Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinden aldıkları toplam puanlar akademik başarı algılarına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	86
“Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinden aldıkları toplam puanlar gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	87
“Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinden aldıkları toplam puanlar ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	89
BÖLÜM V	91
TARTIŞMA VE YORUM	91
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri Toplam Puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik Toplam Puanlarının Birlikte Kariyer Karar	

Verme Güçlükleri Toplam Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	91
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri Toplam Puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik Toplam Puanlarının Birlikte Hazırlık Eksikliği Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	93
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri Toplam Puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik Toplam Puanlarının Birlikte Bilgi Eksikliği Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	95
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri Toplam Puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik Toplam Puanlarının Birlikte Tutarsız Bilgiler Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	97
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanların Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	99
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanların Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	102
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanların Akademik Başarı Algılarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	103
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanların Gitmek İstenilen Lise Türüne Karar Verme Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	105
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanların İleride Seçmek İstenilen Mesleğe Karar Verme Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	106
BÖLÜM VI	108

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	108
KAYNAKLAR.....	117
EKLER.....	138
EK 1. Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği Örnek Maddeler	139
EK 2. Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği Örnek Maddeler	140
EK 3. Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği Örnek Maddeler.....	141
EK 4. Kişisel Bilgi Formu Örnek Maddeler	142
EK 5. Etik Komisyon İzni	143
.....	143

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri.....	73
Tablo 2. KKVĞÖ-OF ve Alt Ölçekleri, KİEDÖ ve MKVYÖ'den Alınan Toplam Puanlar, Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Bu Değişkenler Aralarındaki Korelasyon Katsayıları	79
Tablo 3. KİEDÖ Toplam ve MKVYÖ Toplam Puanlarının Birlikte KKVĞÖ-OF Toplam Puanlarını Yordamalarına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	81
Tablo 4. KKVĞÖ-OF Hazırlık Eksikliği Alt Boyutu Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	82
Tablo 5. KKVĞÖ-OF Bilgi Eksikliği Alt Boyutu Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	83
Tablo 6. KKVĞÖ-OF Tutarsız Bilgiler Alt Boyutu Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	84
Tablo 7. Cinsiyete Göre KKVĞÖ-OF Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonucu.....	85
Tablo 8. Sınıf Düzeylerine Göre KKVĞÖ-OF Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonucu.....	85
Tablo 9. Akademik Başarı Algılarına Göre KKVĞÖ-OF Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonucu.....	86

Tablo 10. <i>Gitmek İstenen Lise Türüne Karar Verme Durumuna Göre (Karar verdim, Kararsızım, Karar vermedim) KKVGO-OF Puanlarının n Değerleri, Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....</i>	87
Tablo 11. <i>Gitmek İstenen Lise Türüne Karar Verme Durumuna Göre (Karar verdim, Kararsızım, Karar vermedim) KKVGO-OF Puanlarının Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....</i>	88
Tablo 12. <i>İleride Seçmek İstenilen Mesleğe Karar Verme Durumuna Göre (Karar verdim, Kararsızım, Karar vermedim) KKVGO-OF Puanlarının n Değerleri, Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....</i>	89
Tablo 13. <i>İleride Seçmek İstenilen Mesleğe Karar Verme Durumuna Göre (Karar verdim, Kararsızım, Karar vermedim) KKVGO-OF Puanlarının Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....</i>	90

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kariyer Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi.....	30
--	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar sunulmuştur.

Problem Durumu

Özgür insan yaşamı boyunca, çok farklı konularda karar vermektedir. Belki de bu kararlardan en önemlisi, kariyer kararıdır. Kariyerle ilgili kararlar, insanların gelecekte yaşam tarzını belirleyecek olan kararlar arasındadır (Kuzgun, 2011). Kariyer kararı, bireyin çeşitli seçenekler arasından meslek, eğitim programı, bir okul ya da bir iş hakkında seçimde bulunmasıdır (Sampson, Peterson, Lenz & Reardon, 1992, s. 68). Kariyer kararı, uzun dönemde bireylerin yaşam biçimleri, duygusal refahları, ekonomik ve sosyal statüleri için de önemli katkılar sağlar. Bu sebeple, bireylerin, yaşamlarının farklı dönemlerinde kariyer kararlarıyla ilgileniyor olmaları gerekir (Campbell & Cellini, 1981, s. 176; Super, 1980, s. 283).

Kariyer kararı verme, ergen ve erişkin gelişiminde önemli bir gelişim görevidir. Etkili kariyer kararı verme, bilgi kaynaklarına ulaşılması ve bu kaynakların kullanılması, meslek elemanlarıyla görüşme, seçenekleri gerçekçi olarak değerlendirme gibi bir grup keşif davranışlarını gerektirir (Sampson, Peterson, Lenz, Reardon, & Saunders, 1996, s. 17). Ancak araştırmalarda pek çok lise öğrencisinin kariyer kararlarını verme sürecinde

zorlandıkları, güçlüklerle karşılaştıkları ve kararsız kaldıkları belirtilmektedir (Bacanlı, 2008a; 2016; Bacanlı, Eşici, & Özünlü, 2013, Bacanlı & Öztemel, 2017, Çakır, 2004; Doğan, 2010; Gati, Krausz & Osipow, 1996; Hamamcı & Çoban, 2007; Hamamcı & Hamurlu, 2005; Morgan & Ness, 2003; Mutlu, 2011).

Karar verme güçlüğü, genel olarak bireyin karar verme sürecinden sapmasına ya da kaçmasına, böylece kendine uygun olmayan kararlar vermesine yol açar (Bacanlı, 2012, s. 88; 2016, s. 235). Kariyer karar verme güçlükleri, kariyer karar verme süreci öncesinde ve süreç esnasında başa çıkılması gereken problemlerdir (Carney & Barak, 1976, s. 280; Chartrand, Rose, Elliot, Marmarosh & Caldwell, 1993, s.69; Gati vd., 1996, s. 510). Bu problemler kariyer seçim aşamasındaki bireyin, kendisinden ya da çevresinden kaynaklanır. Bireyin kariyer kararı vermekten kaçınmasına ya da kendisine daha az uygun olan bir mesleğe yönelmesine neden olabilir (Bacanlı, 2008b, s. 120; 2016, s. 234; Gati vd., 1996, s. 510).

Kariyer kararı sürecinde kararsızlığın yanında karar verme güçlüğüne de yaşandığını gözlemleyen Gati vd. (1996), bu gözlemlerini test etmek için kariyer kararı verme sürecinde karşılaşılan güçlükleri Amerikalı ve İsrailli üniversite öğrencileri üzerinde taksonomik bir model geliştirerek belirlemişlerdir. Bu taksonomi, mesleki karar verme sürecinin daha iyi anlaşılmasında önemli rol oynayan karar teorileri üzerine temellendirilirken, taksonomide belirlenen güçlükler ise kariyer karar verme sürecinde “ideal bir kariyer kararı verme” durumundan sapmalar üzerine temellendirilmiştir. İdeal bir kariyer kararı verme sürecinde yaşanan herhangi bir sapma bireyin kariyer karar verme sürecinde güçlükler ile karşılaşmasına sebep olmaktadır (Gati vd., 1996, s. 511).

Kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi; hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgiler olmak üzere üç kategoriden oluşmaktadır. Bu üç kategorili yapı da kendi içinde alt kategorilere ayrılarak toplam on alt kategori içermektedir (Gati vd., 1996, s. 511).

Birinci ana kategori olan “hazırlık eksikliği”; kariyer karar verme sürecine hazırlık aşamasında karşılaşılan güçlükleri içerir ve motivasyon eksikliği, genel kararsızlık,

fonksiyonel olmayan inançlar olmak üzere üç alt boyuttan oluşur. İkinci ana kategori olan “bilgi eksikliği”; kariyer karar verme sürecinde karşılaşılan bilgi eksikliğiyle ilgili güçlükleri içerir ve karar verme süreci hakkında bilgi eksikliği, benlik hakkında bilgi eksikliği, meslekler hakkında bilgi eksikliği, ek bilgi toplama yolları hakkında bilgi eksikliği olmak üzere dört alt boyuttan oluşur. Üçüncü ve son ana kategori olan “tutarsız bilgiler” ise; tutarsız bilgileri betimler ve güvenilir olmayan bilgiler, içsel çatışmalar, dışsal çatışmalar olmak üzere üç alt boyuttan oluşur (Gati vd., 1996, s. 511).

Meslek psikolojisinde kariyer gelişim kuramcıları arasında yer alan Ginzberg, Ginsburg, Axelrad, Herma (1951) ve Super (1990) çocuğun kariyer kavramı ile ilgili ilk düşünce ve davranışlarını ailesinde kazandığını belirtmektedirler. Bandura (1986) ve Lent, Brown ve Hackett (1994) çocukların, özellikle ebeveynlerini ve yaşamlarındaki diğer önemli kişileri gözleyerek ve onları örnek alarak kariyer gelişimi ile ilgili davranışları öğrendiklerini ileri sürmüşlerdir. Bu nedenlerle araştırmacılar çocukların kariyer gelişiminde ve seçiminde ailenin etkisini araştırmaya başlamışlardır (Amundson & Penner, 1998; Güneş, 2015; Paa & McWhirter, 2000; Turner & Lapan, 2002). Diğer kariyer gelişimi ve seçiminde çocuk yetiştirme stil veya tutumlarının (Tracey, Lent, Brown, Soresi & Nota, 2006), aile yapısı veya ilişkilerinin (Hargrove, Creagh & Burges, 2002; Hargrove, Inman & Crane, 2005) ve ebeveynlerden algılanan sosyal desteğin (O’Brien, Friedman, Tipton & Linn, 2000) etkilerini inceleyen araştırmaların sonuçları kariyer gelişiminde ve seçiminde aile içi ilişkilerin etkisinin çocukluk dahil tüm gelişim dönemlerinde araştırılmasının önemini ortaya koymuştur.

Çocuk ve ergenlerin kariyer gelişiminde ailenin etkisini inceleyen araştırmacılar ebeveynlere bağlanma tarzı, çocuk yetiştirme stilleri, ebeveyn tutumları, ebeveynlerden algılanan sosyal destek gibi aile ile ilgili değişkenlerin çocukların kariyer gelişimi ve seçimlerini etkilediğini bulmuşlardır (Bacanlı & Güngör, 2015; Bacanlı & Sürücü, 2011; O’Brien vd., 2000; Tracey vd., 2006). Bu araştırmalardan Bacanlı ve Sürücü’nün (2011) araştırmasında ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerine güvenli bağlanmaları ve kariyer

gelişimleri arasında olumlu, ebeveyne güvensiz bağlanmaları ile kariyer gelişimleri arasında olumsuz ilişkiler bulunmuştur. Feldman, (2003, s. 530) ebeveynlerin aile ilişkilerinde sergiledikleri destekleyici tutum ve davranışların çocuklarının mesleki gelişim süreçlerini ve mesleki karar verme davranışlarını etkileyebileceğini belirtmektedir. Nitekim, Bacanlı ve Güngör (2015) de ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden algıladıkları sosyal destek arttıkça kariyer gelişimi düzeylerinin arttığını bulmuşlardır. Sürücü (2005) ise ergenlerin mesleki olgunluklarının aileden, öğretmenlerden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destekle ilişkiler gösterdiğini bulmuştur.

Ailelerinden destek gördüğünü düşünen bireyler, seçtikleri kariyerde daha başarılı olabileceklerini düşünmekte, daha az kariyer kararsızlığı yaşamakta ve okul yaşamından iş yaşamına geçiş sürecini daha kolay gerçekleştirebilmektedirler (Hamamcı & Hamurlu, 2005, s. 64; Kenny, Blustein, Chaves, Grossman & Gallagher, 2003, s. 148; Philips, Blustein, Jobin-Davis & White, 2002, s. 210). Öztemel (2013a), ülkemizdeki lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile aile, öğretmen ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmalar aileden algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığını, yani aileden algılanan sosyal desteğin kariyer kararı vermeyi olumlu olarak etkilediğini ortaya koymaktadır (Dülger, 2009; Nota, Ferrari, Solberg & Soresi, 2007; Öztemel, 2013a). Bu bağlamda ülkemizde ortaokulu bitirirken ileride hangi liseyi seçeceğine karar vermek zorunda olan ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin ebeveynlerinden algıladıkları sosyal destekle ilişkileri incelenebilir.

Liselerde ve ortaokullarda kariyer gelişimi ve seçiminde aile ile ilişkili değişkenlerin etkilerinin incelenmesine odaklanan araştırmaların yanı sıra kariyer gelişimi ve seçiminde kişilik özelliklerinin etkileri de incelenmiştir (Bozgeyikli, Bacanlı & Doğan, 2009). Kariyer karar verme öz yetkinliği, bireylerin kariyer kararlarını verebilmeleri için gerekli olan görevleri başarıyla tamamlayabileceklerine olan inançlarıdır (Taylor & Betz, 1983, s. 64). Bu sebeple kariyer karar verme öz yetkinliği, kariyer karar verme sürecindeki en

önemli faktörlerden biridir. Çünkü düşük düzeydeki kariyer karar verme öz yetkinliği, bireylerin olası kariyer seçeneklerinin ortadan kalkmasına neden olmaktadır (Betz & Hackett, 1981, s. 5). Bununla birlikte, düşük düzeydeki kariyer karar verme öz yetkinliği, kariyer karar verme güçlükleriyle pozitif yönde bir ilişki göstermektedir (Amir & Gati, 2006; Coon, 2008). Bu durum, düşük düzeyde kariyer karar verme öz yetkinliğine sahip olan bireylerin, kariyer karar verme durumlarıyla karşı karşıya geldiklerinde daha fazla güçlük yaşadıklarını ve bu sebeple de kendilerine uygun bir kariyer kararı verme konusunda zorlandıklarını göstermektedir.

Kariyer kararı yetkinlik beklentisi üzerinde aile etkisinin incelendiği çalışmaların birçoğu, ailenin ergenin kariyer kararı verme yetkinlik beklentisi üzerinde olumlu katkısının olduğu bulgusunu ortaya koymaktadır (Keller & Whiston, 2008; Kim, Anh & Fouad, 2016; Lease & Dahlbeck, 2009).

Kariyer karar verme güçlükleri, kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve kariyer karar verme öz yetkinliği ile ilgili alanyazının incelenmesi sonucunda, bu üç kavramın bireylerin kendilerine uygun kariyer seçimleri yapmalarında oldukça önemli olduğu anlaşılmıştır. Buradan hareketle, kariyer gelişim süreci kariyer seçimi yapılırken bu kavramların dikkate alınması gerektiği söylenebilir. Buna rağmen, yerli alanyazın incelendiğinde bu kavramlarla ilgili olarak ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmaların son derece sınırlı olduğu, araştırmaların lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yoğunlaştığı dikkati çekmektedir (Bacanlı vd., 2013; Doğan, 2010; Karacan-Özdemir, 2019; Mutlu, 2011). Lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırma sonuçlarında görülen öğrencilerin meslek ve alan seçiminde yaşadıkları kararsızlık durumu, öğrencilerin mesleki karar verme süreçlerinin lise döneminden önce incelenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu sebeple liseye hazırlanma sürecinde olan ortaokul öğrencileri, ortaokulu bitirdiklerinde bir lise türün karar vermek zorundadırlar. Ortaokul öğrencilerinin pek çoğu lise türü kararını verirken paralelinde ileride seçmek istediği mesleği de düşünerek karar vermektedir. Dolayısıyla, ortaokul öğrencilerinin öncelikle ortaokulda yaşadıkları kariyer karar verme güçlüklerinin

ve bu güçlüklerin ilişkili olduğu değişkenlerin belirlenmesi onların kendilerini tanımaları açısından önemlidir. Bu bağlamda, bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin, kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinliklerinin kariyer karar verme güçlükleri ile ilişkilerinin incelenmesi önemli görülmüş ve bu araştırmanın konusunu oluşturmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, kariyerle ilgili ebeveyn desteğinin ve mesleki karar verme öz yetkinliğinin birlikte ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini yordama güçlerini belirlemektir.

Ayrıca bu araştırmada, ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete, sınıf düzeyine, algılanan akademik başarıya ve karar verme durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek de amaçlanmıştır.

Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki problemlere cevap aranacaktır:

1. Ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinliği birlikte kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarını yordamakta mıdır?
2. Ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinliği birlikte Hazırlık Eksikliği puanlarını yordamakta mıdır?
3. Ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinliği birlikte Bilgi Eksikliği puanlarını yordamakta mıdır?
4. Ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinliği birlikte Tutarsız Bilgiler puanlarını yordamakta mıdır?
5. Ortaokul öğrencilerinin kariyer seçimine ilişkin güçlük puanları;
 - a. cinsiyete,
 - b. sınıf düzeyine,
 - c. algılanan akademik başarıya,

- d. gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna,
- e. ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Meslek seçimi kararları ilk çocukluk yıllarından itibaren ortaya çıkmaya başlamaktadır (Ginzberg vd., 1951, s. 492; Gottfredson, 2005, s. 72; Sharf, 2017, s. 179; Super, 1990, s. 203). İlk çocukluk ve orta çocukluk dönemlerinde kariyer seçimi ile ilgili genel ve belli olmayan düşünceler, ergenlik dönemiyle beraber şekillenmeye başlar. Bu bağlamda ergenlik döneminin başlangıç yıllarına rastlayan ortaokulun 7. ve 8. sınıflarındaki öğrencilerin ders seçimi, lise seçimi ve meslek seçimi ile ilgili tutum ve davranışları kazanmaları oldukça önemlidir. Çünkü ülkemizde ortaokul 8. sınıf, öğrencilerin hangi ortaöğretim kurumuna devam etmek istediklerine ya da hangi mesleği seçeceklerine ilişkin kararlarını vermeleri gereken kritik bir zamandır (Sevim, 2016, s. 5; Yayla, 2011, s. 3).

Ülkemizde ortaokul 8. sınıftaki öğrencilerin lise türü seçerken etkili ve doğru kararlar vermeleri onların geleceklerini büyük ölçüde etkilemektedir (Bacanlı, 1995, s. 12; Yayla, 2011, s. 7). Bu öğrenciler ilgilerine, yeteneklerine, isteklerine, akademik başarılarına, psikolojik ihtiyaçlarına uygun bir lise türü seçmelidirler. Aksi halde bu durum bu öğrencilerin liseyi bitirirken başta kendilerine uygun ve isteklerini karşılayacak bir mesleği seçme süreçlerinin oldukça sıkıntılı olmasına yol açacaktır. Nitekim Türkiye’de yapılan çeşitli araştırmaların (Aydın, 2009; Bacanlı, 1995; Bal, 1998; Bilgin, 1995; Evren, 1999) sonuçları ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin alan seçerken zorluk yaşadığını göstermektedir. Yine ülkemizde ve yurt dışında lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda bu öğrencilerin kariyer kararsızlığı yaşadıkları bulunmuştur. Örneğin yurt dışında; Chartrand vd., (1993), Creed ve Yin (2006), Gati vd., (1996), Hijazi, Tatar ve Gati

(2004), Jung, McCromick, Gregory ve Barnett, (2011) yaptıkları araştırmalarda ergenlerin pek çoğunun eğitsel ve mesleki kararlarını verirken kararsızlık yaşadıklarını bulmuşlardır.

Ülkemizde ise Çakır (2004) lise öğrencilerinin alan seçerken kariyer kararsızlıkları yaşadığını, Bacanlı (1995) ise yine lise öğrencilerinin kariyer kararsızlığı yaşamalarına yol açan mesleki olgunluklarının düşük olduğunu bulmuştur. Gati ve diğerleri (1996) tarafından ortaya konulan kariyer karar verme güçlüklerinin, ortaya konulduğu tarihten günümüze kadar dünyanın çeşitli ülkelerinde giderek artan hızda araştırıldığı dikkati çekmektedir. Ancak yurt dışındaki araştırmaların daha çok üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini incelediği (Coon, 2008; Fabio, Palazzeschi & Bar-On 2012; Fouad, Cotter & Kantamneni, 2009; Gati vd., 1996; Mau, 2004; Willner, Gati & Guan, 2015) dikkati çekmiştir. Çok az sayıda araştırmada (Creed & Yin, 2006; Gati & Saka, 2001a; Hijazi vd., 2004) ise lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri incelenmiştir. Ülkemizde ise kariyer karar verme güçlükleri ile ilgili araştırmaların az olduğu, bu araştırmaların da üniversite (Bacanlı & Öztemel, 2017; Bacanlı & Salman, 2018; Salman, 2018, Salman & Kan, 2018) ve lise öğrencileri üzerinde yapıldığı (Bacanlı, 2008a; 2016; Bacanlı vd., 2013; Bacanlı & Hamamcı, 2015; Doğan, 2010; Karacan-Özdemir, 2019) görölmektedir. Ülkemizde yapılan bu araştırmalarda lise öğrencilerinin meslek seçme sürecinde yaşadıkları kariyer karar verme güçlüklerinin incelendiği, üniversite öğrencilerinin ise lisans öğrenimi sırasında yaşadıkları kariyer karar verme güçlüklerinin incelendiği görölmektedir.

Kariyer karar verme güçlükleri ile ilgili alanyazın incelendiğinde, yurt dışında ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini inceleyen bugüne kadar yapılan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ülkemizde ise ortaokulu bitirdiğinde lise türü seçmek zorunda olan ve bir bakıma gelecekte seçmek istediği mesleğine de karar vermek zorunda olan bu öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini inceleyen, bugüne kadar iki araştırma yapılmıştır. Bunlardan ilki, Bacanlı, Doğan ve Hamamcı'nın (2012a) ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini ölçmeyi amaçlayan araştırmalarıdır. Bu

araştırmada Bacanlı vd., (2012a) lise öğrencileri için Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'ni (KKVGÖ; Bacanlı, 2008a) ortaokul öğrencilerine uyarlamışlardır. Bir diğer araştırma ise şekerli (2016) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı bu araştırmada ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer gelişimleri ve benlik saygıları arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Dolayısıyla ülkemizde kariyer karar verme güçlükleri ile yapılan araştırmaların sonuçları, ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin incelenmesinin gerekli ve önemli olduğunu düşündürmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi ülkemizdeki ortaokul öğrencilerinin ortaokulu bitirirken hangi liseye gitmek istediklerine, yani gelecekte hangi olası mesleğe yöneleceklerine karar vermeleri gerekmektedir. Bu öğrencilerin kendi kişilik özelliklerine (yeteneklerine, ilgilerine, değerlerine, sosyoekonomik düzeylerine vb.) uygun lise seçmeleri bir bakıma onların ileride hangi olası mesleği seçeceklerine temel oluşturacaktır. Bu nedenle ortaokul öğrencilerinin akademik başarılarına, aileleri ile hemfikir olacakları, kendi yetenek, ilgi ve değerlerine uygun meslek seçmeleri için onların lise seçim sürecinde kariyer karar verme güçlükleri yaşıyıp yaşamadıklarını ya da hangi kariyer karar verme güçlüklerini yaşadıklarını belirlemek öncelikle onların kendilerini tanımaları için önemlidir. Bunun yanı sıra, ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini ve özellikle hangi değişkenlerle ilişkili olduklarını belirlemek ortaokul öğrencilerine verilecek olan kariyer psikolojik danışma yardımı ve okulda okul psikolojik danışmanları tarafından uygulanacak mesleki rehberlik uygulamaları için oldukça önemlidir.

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin ebeveyn desteği ve öz yetkinliklerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordama güçlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çünkü ilgili alanyazında ebeveynlerden algılanan sosyal destek arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı bulunmuştur (Öztemel, 2013a). Benzer şekilde bireyin kariyer karar verme öz yetkinlik düzeyi yüksek olduğunda daha düşük düzeyde kariyer karar verme güçlüğu ile karşılaştığı bulunmuştur (Gushue & Whitson, 2006; Keller & Whitson, 2008;

Navarro, Flores & Worthington, 2007; Sidiropoulou-Dimakakou, Mylonas, Argyropoulou & Tampouri, 2012;).

Bu araştırmaların sonuçları, kariyer karar verme güçlüklerinin öğrencilerin kariyer kararlarını olumsuz yönde etkilediğini ve öğrencilerin bu güçlüklerle baş edebilmek için yardıma ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Öğrencilere yardım edilebilmesi için öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleriyle başa çıkabilmelerinde nelerin etkili olduğunun araştırılması gerekmektedir. Lise öğrencilerinin kariyer seçimiyle ilgili yaşadıkları güçlüklerle ilişkin pek çok araştırma mevcuttur. Ancak ortaokul düzeyindeki öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerine yönelik yeterli araştırma yapılmamıştır. Bu sebeple, bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinlikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırma sonucunda ortaya çıkacak bulguların, hem Türkiye'deki ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin belirlenmesine hem de bu güçlüklerin kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinlikleri ile nasıl bir ilişki gösterdiğinin anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, bu bulguların kariyer karar verme güçlükleriyle baş etmeye yönelik çalışmalar için teorik bir dayanak oluşturacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu araştırmanın yerli alanyazında ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini, kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinliklerini birlikte inceleyen ilk çalışma olmasının, konuyla ilgili alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sayıtlar

Araştırmada, katılımcıların kullanılan ölçme araçlarındaki maddelere içten ve samimi bir şekilde yanıt verdikleri varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmadan elde edilen bulgular aşağıda belirtilen sınırlılıklar dahilinde geçerlidir:

1. Bu araştırma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Hatay ilinin Reyhanlı ilçesindeki ortaokullarda eğitim görmekte olan 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular ancak benzer özelliklere sahip ortaokul öğrencilerine genellenebilir.
2. Bu araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri, kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinlik düzeyleri, bu değişkenleri ölçmek için geliştirilen ölçme araçlarının ölçtüğü boyutlar ve ölçümler ile sınırlıdır.

Tanımlar

Kariyer Karar Verme Güçlükleri: Kariyer karar verme aşamasındaki bireyin, karar verme sürecini engelleyen ya da kendisine daha az uygun olan bir seçeneğe yönelmesine neden olan engelleyici durumlar olarak tanımlanmaktadır (Gati vd., 1996, s. 511).

Kariyere İlişkin Ebeveynden Algılanan Destek: Bireyin, eğitimsel ve mesleki gelişim konusunda aileden aldığı desteğe ilişkin algısıdır (Turner, Brissett, Lapan, Udipi & Ergun, 2003, s. 86).

Kariyer Karar Verme Öz Yetkinliği: Kariyer karar verme sürecindeki bir bireyin kariyer kararını verebilmesi için gerekli olan görevleri başarıyla tamamlayabileceğine olan inancıdır (Taylor & Betz, 1983, s. 65).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde önce kuramsal çerçeve başlığı altında karar verme davranışı, kariyer karar verme süreci, kariyer karar verme kuramları ve modelleri özetlenerek sunulmuştur. Sonra kariyer karar verme güçlükleri, kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinliği ile ilgili kuramsal açıklamalar ve bunlarla ilgili yurt dışında ve Türkiye’de yapılan araştırmalardan ulaşılabilenler sunulmuştur.

Kariyer Kararı Verme

Burada; karar verme, karar vermenin basamakları, kariyer seçiminin bir karar verme sürecinde gerçekleştiğini vurgulayan Vroom’un Beklenti Kuramı, kariyer karar verme kuramlarından Janis ve Mann’ın Çatışma Modeli’ne dayalı Karar Kuramı, Hilton’un Karar Modeli, Gelatt’ın Karar Modeli, Gati ve Asher’in Üç Evreli Kariyer Karar Verme Modeli, kariyer karar verme süreci, kariyer kararsızlığı ve kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi hakkında bilgi sunulmuştur.

Karar Verme Nedir?

İnsan, çevresi ile etkileşim halinde olup içinde bulunduğu koşullara uyum sağlayarak yaşamını devam ettirirken sık sık karar vermek durumunda kalır. Her bireyin özellikleri, ihtiyaçları ve istekleri farklı olduğundan birey, çevrenin sunduğu seçenekler arasından kendisine en uygun olanı tercih etmek durumundadır.

Kuzgun'a göre (2011, s. 9) karar verme, bir ihtiyacı gidereceği düşünülen bir nesne, kişi ya da duruma götürecek birden fazla seçenek olduğunda yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş veya sıkıntıyı gidermek için atılan bir adımdır. Birey, günlük hayatta önemli sonuçlar doğurmayan basit kararların yanında eğitsel, sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda, hayatının akışını belirleyecek kadar önemli kararlar da verir (Eldeleklioğlu, 1999, s. 7).

Karar verme durumunda birey bir problemle/güçlkle karşı karşıyadır. Karar vermeyi gerektiren durum önemsiz ve vazgeçme olasılığı yüksek olduğunda yaşanan kaygı da az olmaktadır. Nitekim bireyin günlük yaşamındaki birçok faaliyet böyledir. Fakat yaşamı önemli derecede etkileyecek; alan, meslek, iş, arkadaş seçmek, ev, araba almak, paramızı nereye yatıracağımızla ilgili kararları vermek daha detaylı düşünmeyi, araştırma yapmayı gerektirmekte ve çoğunlukla yoğun kaygı içermektedir. Eğer verilecek olan kararın riski büyükse veya karar geri dönülemez bir nitelik taşıyorsa kararın sonuçlarını önceden hesaplamak ve en uygun olan seçeneği belirlemek daha çok önem kazanmaktadır (Bacanlı, 2008b, s. 120).

Belli bir problemin çözümüne yönelik gerçekçi bir karar, bireyin kendi içinde yaşadığı endişeyi ve karmaşayı azaltır. Bireyin yaşamında olumlu sonuçlara yol açıp onun amaç ve isteklerine ulaşmasını, hayattan aldığı doyumunu arttırmasına yol açarak kendini iyi hissetmesini sağlar. Yanlış kararlar ise bireyin amaçlarına ulaşmasını güçleştirir, hayatının zorlaşmasına ve kendini kötü hissetmesine hatta onun istemediği bir hayatı yaşamasına neden olabilir (Çakır, 2004, s. 3; Çolakkadioğlu, 2003, s. 388; Eldeleklioğlu, 1999, s. 8). Karar vermenin insan hayatında bu denli etkili olması araştırmacıları bu kavramı

açıklamaya itmiştir. Araştırmacılarından Janis ve Mann (1977) karar vermeyi, bireyin seçenekler arasında yaşadığı çatışma ve stresi azaltmak için yaptığı eylem olarak tanımlarken; Gelatt (1989, s. 253), bilginin bir seçim ya da eylem haline getirilme ve düzenlenme süreci olarak tanımlamıştır. Haris (1998) ise karar vermeyi, alternatifler üzerindeki belirsizliği yeterli düzeyde azaltıp aralarından en uygununu seçmeyi içeren bir dizi işlem olarak tanımlayarak karar vermede alternatiflerle ilgili bilgi toplamanın önemini vurgulamıştır (Doğan, 2010, s. 11). Wang ve Ruhe (2007, s. 73) ise karar vermeyi, belirli alternatifler arasından tercih yapmayı sağlayan temel bilişsel süreçlerden biri olarak tanımlamıştır.

Karar vermede amaç, ulaşılabilecek çözümleri değerlendirmek ve uygulamaya koyarak olumlu sonuçlar elde etmek, önceden belirlenmiş ölçütlere göre var olan en iyi seçeneği belirlemektir (Güçray, 2001, s. 108).

Karar Vermenin Basamakları

Kuzgun'a (2011, s. 75) göre karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için;

- i. karar verme gereksinimini ortaya çıkaran bir seçme sorunu ve bunun birey tarafından hissedilmesi,
- ii. sorunu giderecek birden fazla seçeneğin olması ve
- iii. bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğünün olması koşullarının bulunması gerekir.

“Karar verme” bir eylemi ifade ediyor olsa da yalnızca bir seçim değildir. Karar verme, bazı etken ve aşamalardan oluşan bir süreç olarak ele alınmaktadır (Bacanlı, 2008b, s. 121; Doğan, 2010, s. 13; Ersever, 1996, s. 12). Kişinin birçok seçenek arasından birine yönelmesi bilişsel bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç, seçenekler hakkında ayrıntılı bilgi edinilmesi ve edinilen bilgileri sınıflama, önem sırasına koyma, her birinin

istekleri karşılama olasılığı yönünden irdelenmesi gibi işlemleri gerektirmektedir (Mann, Harmoni & Power 1989, s. 266).

Bergman ve Rudman'a göre karar verme süreci içerisinde karar verecek olan birey, aşağıdaki sekiz basamağı izlemeli ve her basamakta yer alan soruları cevaplamalıdır (aktaran Bacanlı, 2008b). Bu basamaklar ve her basamakta cevaplanması gereken sorular şunlardır:

1. Problemi/güçlüğü fark etme
“Karar verilecek durum, problem veya şey nedir?”
2. Problemi/güçlüğü tanımlama
“Bu kararın öğeleri nelerdir?”
3. Seçenekler hakkında bilgi toplama
“Bir adım önce tanımladığım bu kararı vermek için hangi bilgiye ihtiyacım var?”
4. Toplanan bilgileri, istekleri karşılama açısından değerlendirme
“En önemli ve en önemsiz bilgi hangisi?”
5. Değerleri belirleme
“Ne istiyorum? Değerlerim kararımı nasıl etkiler? Değerlerimi, ailem ve arkadaşlarımdan değerleri nasıl etkileyecek?”
6. Seçenekler ve sonuçları
“Problemin en olası çözümü nedir? Seçeneklerin her birinin sonuçları ve olası riskleri nelerdir?”
7. Belirlenen seçeneği uygulamaya koyma
“Karar konusunda gerçekten ne yapacağım? Aldığım bu kararı ne zaman ve nerede uygulayacağım?”
8. Değerlendirme
“Değerlerim ve topladığım bilgiler uyguladığım kararımın uyumlu mu? Gelecekte de aynı kararı verebilir miyim?”

Yukarıda görüldüğü gibi karar verme sürecinin başlangıç aşaması, karar verilmesi gereken bir sorunun fark edilmesi ve karar sorumluluğunun üstlenilmesi sürecidir. İkinci aşamada ise sorunu giderecek olası seçenekler araştırılıp seçeneklerin sağlayacağı olanaklar, bireye getireceği sorumluluklar ve seçeneklerin benzer-farklı yönleri belirlenir. Seçenekler hakkında bilgi toplamak, karar vermenin en önemli basamağıdır. Karar verme, değer ve istekleri gerçekleştirme çabası olduğundan seçenekleri karşılaştırmada değerleri belirlemek önemli bir rol oynamaktadır (Bacanlı, 2008b). Birey, sonradan pişman olacağı kararlar vermemek için bu sekiz basamağı tamamlamalı ve her basamaktaki sorulara detaylı cevaplar vermelidir.

Carney ve Wells (1995), karar verme sürecini birbiriyle ilişkili bir halka olarak düşünmüş ve bu süreç ile ilgili yedi halka tanımlamıştır. Bu yedi evre şöyle özetlenebilir:

1. Farkında Olma: Artan rahatsızlık hissi, değişikliklerle karar vermeye hazır olma durumudur. Bu his, iç ya da dış baskılara neden olabilir.
2. Kendini Değerlendirme: Kariyerle ilişkili karar vermede dikkate alınması gereken önemli kriterlerden biri kendi kendini tanımadır. Bu kriter; ilgi, yetenekler, değerler, beceriler ve istekleri içerir.
3. Araştırma: Farkında olarak karar verme sürecidir. Doğru ve konuyla ilişkili geniş bir bilgiyi gerektirir. Bu bilgiler; çalışma hayatına ve kendini anlamaya yönelik bilgilerin her ikisini de içerir.
4. Bütünleştirme: Alternatifle ilgili kriterler ve bireyin sahip olduğu özellikler arasındaki uygunluğun değerlendirilerek ihtiyaç ve isteklerin karşılanacağı uzlaşmanın sağlanmasıdır. Bu aşamada ne istenildiği ile ne elde edileceği arasında kıyaslamaların yapılması gerekir.
5. Sorumluluk: Sorumluluk alma zamanı geldiğinde bilinçli bir seçim için yeterli bilgi gereklidir.
6. Uygulama: Plan; karar verme noktasında, “ne, niçin, ne zaman ve nasıl” sorularının cevaplarını içerir. İyi bir planlama, uygulama sırasında karşılaşılabilecek sürpriz ve

zorlukları en aza indirmeli ve güven vermelidir. Fakat planların bütün ihtimalleri hesaplayabilmesi çok kolay değildir.

7. Yeniden Değerlendirme: Birey, kararlarını yeniden değerlendirmek ve düzeltmeler yapmak için fırsata sahip olursa istenilen sonuçlara ulaşmak daha kolay olmaktadır.

Zeleny (1982) ise karar verme sürecini üç evreye ayırmıştır: Karar öncesi dönem, karar dönemi ve karar sonrası dönem. Karar öncesi dönemde; birey, bir çatışma durumunun varlığı ile karşılaşmaktadır. Çatışma durumunun yarattığı gerginliği yaşayan birey, ideal olduğunu düşündüğü seçenekler aramaya başlar. Bu süreçte birey, tüm alternatifleri ve her bir alternatifin ortaya çıkaracağını düşündüğü sonuçları ayrıntılı olarak değerlendirir. Bu süreç, bilgi toplama ve değerlendirme sürecidir. Birey, elde ettiği bilgileri değerlendirerek bir sıraya koyar. Karar döneminde ise; karar verecek olan birey, elinde bulunan tüm seçenekleri ideal olanla karşılaştırır ve elemeye başlar. Birey, ideale en yakın olduğunu düşündüğü seçeneğe yönelir ve uygulamaya koyacağı kararı belirler. Karar sonrası evrede, birey verdiği kararı uyguladıktan sonra ortaya çıkan durumun değerlendirmesini yapar.

Karar verme sürecinin aşamaları, Kuzgun (2014, s. 155) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

1. Problemi hissetme,
2. problemi tanımlama,
3. seçenekleri oluşturma,
4. seçeneklerle ilgili bilgi toplama,
5. toplanan bilgileri, istekleri karşılama olasılığı açısından değerlendirme,
6. uygun seçeneği belirleme,
7. planı uygulamaya koyma,
8. sonucu değerlendirme.

Karar verme ile ilgili yapılan açıklamalar genel olarak değerlendirildiğinde; karar vermenin problemi fark etme ile başlayıp uygulanan kararı değerlendirme ile biten, yedi ya da sekiz basamaktan oluşan bir süreci ifade ettiği ve bireylerin etkili bir karar verebilmeleri için karar sürecinde belirli aşamaları geçmeleri gerektiği söylenebilir.

Karar Verme Kuramları ve Modelleri

Karar verme ve karar verme sürecini, bireylerin karar verme sürecinde neler yaşadıklarını, hangi yolları takip ettiklerini, neden ve nasıl kararsızlık yaşadıklarını açıklamaya çalışan bir dizi karar verme kuram ve modelleri geliştirilmiştir. Bu kuramlar içerisinde karar vermeye ilişkin kuramlara temel oluşturdukları düşünülen Vroom'un Beklenti Kuramı, Janis ve Mann'ın Çatışma Modeli'ne Dayalı Karar Kuramı, Hilton'un Karar Modeli, Gelatt'ın Karar Kuramı ile Gati ve Asher'in Üç Evreli Kariyer Karar Verme Modeli'ne ilişkin teorik görüşler açıklanmıştır.

Vroom'un Beklenti Kuramı

Vroom (1964), karar vermeyi beklenti kavramı ile açıklamaktadır (Bacanlı, 2008b, s. 123; Kuzgun, 2014, s. 144). Vroom'a göre bireyin bir seçeneğe yönelişi (valence), onun tercih ettiği hedefe erişebilme inancının (beklentisinin) derecesini ifade eder (Kuzgun, 2014, s. 145). Bu sebeple beklenti kuramında beklenti kavramı, olasılık kavramı ile birlikte düşünülmektedir (Bacanlı, 2008b, s. 123; Kuzgun, 2014, s. 145).

Beklenti kuramına göre birey karar verirken erişme olasılığı en yüksek olan seçeneğe yönelir. Bireyin erişemeyeceğini düşündüğü bir hedef, birey için seçenek olamaz. Seçenekler, ona erişilme olasılığına göre istenirlik özellik kazanır. Bir karar durumunda belirlenecek seçenekler, hedefler ile hedeflere erişme olasılığı arasındaki ilişkinin derecesine göre değer alır. Vroom'un beklenti kuramına göre; gerçekçi benlik kavramına sahip olan, ancak fizik ve matematik derslerini anlamakta güçlük çeken bir lise öğrencisi mühendis olmaya özenmesine rağmen kariyer kararını verirken mühendislik fakültesini tercihleri arasına almayabilir. Benlik kavramı yeterince gelişmemiş öğrenciler ise fizik ve matematik derslerinde başarılı olmamasına rağmen mühendislik fakültesini tercihleri arasına alabilirler (Bacanlı, 2008b, s. 123).

Bir karar durumunda seçeneklerin her biri, kişiyi istenen sonuca ulaştırabilme olasılığı ölçüsünde yönelme değeri kazanır. Ayrıca belirsiz sonuçlar karşısında, olumlu yöneliş, kişiyi güdülemede yetersiz kalır. Yani bir hedef ve gidilecek yol bireye çekici gelse de birey, izlenecek yolun hedefe götüreceğinden emin olmazsa bu yolu izlemeye değer görmez. İnsanların karar verirken öncelikle seçenekler arasından en çok istenen ve gerçekleşme olasılığı en yüksek olan seçeneğe yönelmeleri beklenir (Kuzgun, 2014, s. 145).

Vroom (1964) karar vermeyi; istenilir yönleri en fazla, istenilmeyen yönleri en az ve erişme olasılığı en yüksek olan seçeneğe yönelme olarak tanımlanmaktadır. Beklenti kuramına göre birey karar verirken, istekleri ile önündeki seçeneklerin her birinin kendisine sağlayacağı doyum olanaklarını değerlendirdikten sonra kendi özellikleri (yetenek, beceri vb.) ile seçeneklerin gerektirdiği özellikleri değerlendirerek seçeneklerden birine yönelmektedir (Bacanlı, 2008b, s. 123). Bu şekilde verilen karar, bireyin istekleri ve yapabilecekleri ile seçeneklerin karşılanma derecesinin kişisel değerlendirmesinin bir ifadesidir (Kuzgun, 2014, s. 145).

Vroom'un beklenti kuramında, seçeneklerden sadece birini seçen kişilerin karar verme davranışı açıklanmaktadır. Ancak bireyler seçeneklerini istenirlik bakımından sıraya koyup bunların neredeyse tamamına başvurabilmektedirler. İlk sıraya konulan seçenek diğer bireylerce de tercih edildiğinden erişilme olasılığı en az olan seçenek olabilmektedir. Bu duruma örnek olarak, üniversiteye yerleşmede öğrencilerin tercih listeleri gösterilebilir. Örneğin eşit ağırlık alanında olan bir öğrenci için hukuk fakültesi en çok istenen ve ilk sıraya koyulan seçenek iken bu seçenek birçok öğrenci tarafından da istendiği için erişme olasılığı en az olan seçenek olabilmektedir. Bazı öğrenciler erişme olasılığı çok zayıf olmasına rağmen risk alarak en çok istediği seçenekte (örneğin hukuk fakültesinde) ısrar etmekte ve bu zayıf olasılık gerçekleşinceye kadar davranışlarını devam ettirmektedirler (Kuzgun, 2014, s. 146).

Janis ve Mann'ın Çatışma Modeli'ne Dayalı Karar Kuramı

Janis ve Mann'a göre (1977) bireyin kararını etkileyen en önemli faktör, karar verirken yaşadığı stres ve çatışmayı azaltan ya da yok eden davranışlarıdır (Bacanlı, 2008b, s. 125).

Birey, kendisiyle ilgili bir karar verme durumunda çatışma yaşar ve bireyin yaşadığı bu çatışma, stresi artırır.

Kuramcılara göre dikkatli ve özenli karar verici; çok seçenek inceleyen, seçenekleri objektif olarak araştırabilen, her seçeneğe değer veren, seçeneklerin olumlu ve olumsuz yanlarını görebilen, bilgiyi düzenli bir şekilde araştıran, hoşlanmadığı bilgiyi bile kullanan ve kararını uygulamak için plan yapan bireylerdir. Dikkatli ve özenli karar verici, karar verme yeteneği gelişmiş kişiyken, dikkatsiz karar verici; karar vermesi gerektiğinde yüksek kaygı ve stres gösteren, kendine güvenmeyen, karar vermekten kaçınan veya ani davranışlar göstererek uygun olmayan kararlar veren kişidir (Bacanlı, 2008b, s. 125).

Janis ve Mann'a göre (1977) bireyin özsaygı düzeyi kullanılacak karar verme tarzını belirler. Bu sebeple Janis ve Mann (1977), özsaygısı yüksek bireylerin dikkatli ve özenli karar verirken, özsaygısı düşük olanların savunucu, kaçınma, ilgisiz ya da aşırı uyarılmış karar verici olacaklarını belirtmiştir (Bacanlı, 2008b, s. 126).

Hilton'un Karar Modeli

Hilton'a (1962, s. 293) göre birey, içinde bulunduğu koşullarda rahatsızlık hissettiğinde ya da tutarsızlık gördüğünde, karar vermek için içinde bulunduğu durumu gözden geçirerek durum değerlendirmesi yapmaktadır. Hilton (1962, s. 293) geliştirilmiş mevcut karar kuramlarının, bireylerin kariyer karar verme davranışlarını açıklamada yetersiz kalacağını ileri sürmüştür. Çünkü bu kuramlar, karar verme sürecini başlatan koşullar, bu süreçte dikkate alınması gerekenler ve sürecin sona ermesini sağlayan durumlarda bireyin yapması gerekenleri içermemektedir.

Hilton, Festinger'in (1957) "bilişsel tutarsızlık" kavramından yola çıkarak kariyer kararı vermede güdüleyici en önemli faktörün bilişsel tutarsızlığı azaltma çabası olduğunu savunmuştur (Hilton, 1962, s. 294). Bu modele göre kariyer karar verme süreci, bireyin kendisi ve çevresi ile ilgili düşünceleri arasındaki tutarsızlığın azaltılmasıdır. Bireysel tutarsızlığı azaltma çabası, karar verme davranışını kolaylaştıran bir süreçtir. Bireyin kariyer kararını verirken yaşadığı güçlükler, bilişsel çelişkiyi azaltmayan başarısız girişimlerdir. Bu sebeple, karar verirken ortaya çıkan güçlükleri ortadan kaldırmak için; önce bilişsel çelişkilerin nedenleri ve nasıl azaltılabileceği, sonra da bilişsel çelişkinin azaltılabilmesine yardımcı olan davranışların kısa ve uzun süreli etkileri belirlenmelidir (Bacanlı, 2008b, s.124; Hilton, 1962, s. 296).

Bu modele göre, kariyer seçenekleri arasındaki çelişkiyi azaltmak için yapılan denemeler sonucu kariyer karar vermedeki güçlük düzeyi azalmaktadır. Yapılan denemeler çelişkinin nasıl çözümleneceği ile ilgili bilgi vermektedir (Hilton, 1962, s. 296).

Karar verme davranışının başlayabilmesi için bireyin çevrede okul, ders, meslek, iş teklifi gibi bireyi uyuracak girdilerin bulunması gerekir. Bu uyarıcı girdiler, bireyin dengede olan bilişsel yapısının dengesini ve yaşam düzenini bozacak sorunlar olabilir. Birey bu çelişkiye katlanamaz hale geldiğinde, o güne kadar çevresi ve kendisi hakkında geliştirdiği inançları ile kendinden ve çevresinden beklentilerini gözden geçirmeye başlar. Birey, bu öncülleri uyarıcıya uyacak şekilde düzenleyip tutarsızlığın azalıp azalmadığına bakar. Eğer bu öncül bilişsel çelişkiyi azaltmamışsa, birey yeni seçenekler arar. Örneğin lise son sınıftaki bir öğrencinin tıp fakültesini mi yoksa eğitim fakültesini mi tercih etmesine ilişkin karar sorunu, öğrencinin bilişsel yapısını ve yaşam düzenini bozan bir uyarıcıdır. Birey tıp fakültesi için puanı yetmediği durumda eğitim fakültesini tercih etmeye karar vermesi durumunda tutarsızlığının azalıp azalmadığına bakar. Tıp fakültesi yerine eğitim fakültesini seçmek bilişsel çelişkisini azaltmamışsa, eğitim fakültesini tercih etmekten memnun değilse yeni tercih seçenekleri arar (Bacanlı, 2008b, s. 124).

Kariyer kararının verileceği zamanın yaklaşması, engelleyici çevresel faktörlerin varlığı, kariyer değişikliği yapma, kariyer seçeneklerinin birden fazla olması, kariyer seçenekleri hakkında yetersiz bilgiye sahip olunması, kariyer seçeneklerinin benzer yanlarının fazla olması, seçeneklerle ilgili bilgilerin belirsizliği, planda değişiklik yapma olasılığının olmaması, uzun süreli plan yapma zorunluluğu, yetenek yetersizliği, kararın ertelenmemesi için yapılan sosyal baskı gibi faktörler ortaya çıkan çelişkiyi arttırmaktadır. Çelişkiyi arttıran bu durumlara yönelik olarak yaşanan bilişsel tutarsızlığı azaltan stratejiler ise; seçeneklerin bazı özelliklerini şekillendirmek, farklı bir kariyer planı yapma arayışına girmek, kısa süreli genel bir kariyer planı benimsemek ve kariyer kararını kısa süreli olarak ertelemektir (Bacanlı, 2008b, s. 125; Hilton, 1962, s. 297).

Gelatt'ın Karar Modeli

Gelatt'a göre (1962) karar verme, basamaklardan oluşan bir süreçtir ve birey karar verme sürecinde bazı sistemleri takip etmelidir. Gelatt bu belirlediği sistemlerin bireylerin kararlarını temel belirleyicileri olduğunu ileri sürmektedir. Karar vermede oldukça önemli olan bu sistemleri “Değer Sistemi”, “Yordayıcı Sistem” ve “Karar Kriterleri Sistemi” olarak adlandırmıştır. Bu sistemlerden yordayıcı sistem; seçenekleri, eylemlerin getireceği olanaklı sonuçları ve bu sonuçlara erişme olasılığını içerir. Değer sistemi, bireyin belirlediği kariyer seçeneklerinin mümkün olan sonuçlarının istenme derecesini içerir. Karar kriterleri sistemi ise, değerlendirme ölçütlerini ve önceliklerin değerlendirilmesini içerir (Kuzgun, 2014, s. 143; Mutlu, 2011, s. 18).

Gelatt'a göre yeterli ve doğru bir karar, bu üç sistemden her birine ilişkin bilgilerin gerçekçi olmasıyla yakından ilişkilidir (Mutlu, 2011, s. 13). Birey bu sistemler hakkında sahip olduğu doğru, ayrıntılı ve gerçekçi bilgi kadar göze alacağı riskle ilgili bilgiye de sahiptir. Bireyin verdiği her karar mutlaka bir risk içereceğinden önemli olan bireyin alacağı riski bilmesidir (Kuzgun, 2014, s. 144).

Kararı belirleyen en önemli faktör, seçeneklerin birey açısından istenirlik derecesidir. Strees ve Pater'a göre, bir şeyi yapmak için hissedilen ihtiyacın şiddeti, beklentilerin bir fonksiyonudur (Kuzgun, 2014, s. 144).

Özetle, Gelatt'ın (1962) karar verme kuramı, bireyin kariyer karar verme sürecine uygulandığında; birey önce karar vermeye ihtiyacı olup olmadığını hissetmelidir. Eğer birey, bir kariyer kararı verdiğinde bu kararın beklentilerine cevap verebileceğini düşünürse, o zaman kariyer kararını vermek için risk alacak ve önündeki kariyer seçeneklerinden her birini değerlendirmeye başlayacaktır (Kuzgun, 2014, s. 144).

Gati ve Asher'in Üç Evreli Kariyer Karar Verme Modeli

Gati ve Asher (2001, s. 143) bireylerin kariyer kararlarını sunmalarına yardımcı olmak için üç evreli kariyer karar verme modeli dedikleri sistematik bir karar verme modeli tasarlamışlardır. Gati ve Asher'e (2001, s. 143) göre kariyer karar verme sürecinin en önemli amacı bireyin yetenekleri ve istekleri ile en uyumlu alternatifi (seçeneği) ya da alternatifleri (seçenekleri) bulmaktır. Ancak gerçekte bireyin bütün potansiyel kariyer seçeneklerini tüm yönleriyle araştırabilmesi olası değildir. Çünkü bireyin çevresinde çok fazla alternatif olabilir ve karar verme sürecinde; bu alternatifler, kriterler, kriterlerin derecesi gibi karar verirken göz önüne alınması gereken bilgi miktarı da çok fazla olabilir.

Gati ve Asher (2001, s. 143) üç evreli kariyer karar verme modelini oluştururken genel kariyer karar verme teorilerine dayanmışlardır. Onlar kariyer karar sürecini kolaylaştırmayı ve kararın kalitesini yükseltmeyi amaçlayan üç evreli kariyer karar verme modeli geliştirmişlerdir. Gati ve Asher bu üç evreyi; ön eleme, derin araştırma ve seçim olarak adlandırmışlardır.

Bu model, bireylerin kararsızlık yaşadıklarında bir önceki evreye dönmelerine ve önceki bilgilerini gözden geçirmelerine fırsat veren esnek bir modeldir. Bu evrelerin kapsamı aşağıdaki gibidir (Gati & Asher, 2001, s.142):

1. Ön-Eleme Evresi: Bu evrede amaç, bireyin seçmek istediği mesleklerden seçilme olasılığı en yüksek olanları belirleyip daha kısa bir tercih listesi oluşturmasını sağlamaktır. Birey listesini oluştururken, yeteneklerini, ilgilerini ve fiziksel sınırlılıklarını da göz önünde bulundurarak meslek seçiminde önemli gördüğü kriterleri belirler. Çünkü birey belirlemiş olduğu kriterlere dayalı olarak mesleki alternatifleri eleyecektir. Bu aşama, en kritik basamaktır (Gati, 1994, s. 53).

Birey, ardışık elemeye başlamadan önce tercih ettiği kriterleri en önemliden en önemsizye göre sıralar. Bu kriterleri kendi özelliklerine ve tercihlerine göre derecelendirir. Birey bu aşamada göz önüne alacağı kariyer alternatiflerini ardışık eleme yöntemini kullanarak, yetenek, ilgi ve kişisel özelliklerine uygun olan kriterlerle olası kariyer seçeneklerinin özelliklerini karşılaştırıp, kendi tercihleri ve özellikleri ile uygun olmayan alternatifleri elemeye çalışır. Eleme işlemi, en önemli kriterden başlanıp her defasında tek bir kritere odaklanılarak yapılır ve sonraki aşamada daha detaylı incelenecek yedi-sekiz kariyer alternatifi kalana kadar devam eder (Gati & Asher, 2001, s. 144-147).

Özetle bu evrede amaç, bireyin seçmek istediği meslekler arasından ileride seçilme olasılığı en fazla olanları belirleyerek daha kısa bir tercih listesi oluşturmaktır.

2. Derin Araştırma Evresi: Birey burada ilk aşamadaki eleme sonucunda elindeki, seçilme olasılığı en yüksek olan meslekleri derinlemesine inceler. İnceleme sonucunda kendine en uygun olanları belirler. Bu evrede amaç, seçilme olasılığı yüksek olan kariyer alternatiflerinin bireyin özelliklerine uygunluğunun araştırılmasıdır (Gati & Asher, 2001, s. 147-149).

Bu evre, kariyer alternatiflerinin gerektirdiği özellikler ile bireyin sahip olduğu özelliklerin birbiriyle uyumlu olup olmadığının araştırıldığı evredir (Bacanlı, 2008b, s. 126; Doğan, 2010, s. 33). Birey önce kendine en uygun, seçilme olasılığı yüksek kariyer alternatifleri ve kendi özellikleri hakkında derinlemesine bilgi

toplar. Topladığı bu bilgileri ikili karşılaştırıp uyumlu olmayan kariyer seçeneklerini elemeye çalışır. Bu evrenin sonucunda birey, kariyerlerle ve kendi özellikleriyle ilgili topladığı bilgiler doğrultusunda olası kariyer alternatif listesini iki-dört mesleğe indirmeyi hedefler (Doğan, 2010, s. 33).

Özetle bu evrede birey, seçmek istediği meslekleri sıraladığı listede seçilme olasılığı en fazla olan meslekleri derinlemesine araştırıp bu meslekler arasından kendine en uygun olanları belirler.

3. Seçim Evresi: Bu evre, önceki evrelerde elde edilen bilgilerin detaylı incelenmesini içerir. Birey bu evrede elindeki listede bulunan kariyerleri avantaj, dezavantaj ve gerçekleştirilebilme ihtimalleri doğrultusunda birbirleri ile kıyaslayarak, kendine en uygun kariyer seçeneğini belirlemeye çalışır (Gati & Asher, 2001, s. 149-150).

Ön elemeli kariyer karar verme modeli, bireyin önceliklerini ve bu önceliklerin önem derecesini belirlemeleri koşuluna dayanarak kendisine en uygun mesleğe karar verebilmesine yardımcı olmaya çalışır. Bu model bireyin bir mesleğe karar verirken kendisi için önemli olan kriterleri belirlemesini ve bu kriterleri kendisine göre önem sırasına koyarak karar verme sürecini başlatmasını önermektedir (Bacanlı, 2008b, s. 126).

Mesleğe karar verirken bireyler, neleri yapıp neleri yapamadıkları ya da hangi kriterlerin kendileri için daha önemli olduğu konusundaki bilgilerini gelişimsel süreç içerisinde oluştururlar. Bu süreçte bireylerin sahip olmadıkları özellikler, bilgi eksiklikleri, yanlış bilgi ve inançların düzeltilmesi, bireylerin en ideal mesleğe karar vermelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu kriterler belirlenirken ve derecelendirilirken yaşam deneyimlerinin, başarıların, ideallerin ve bunları gerçekleştirme düzeyinin göz önüne alınması gerekir (Bacanlı, 2008b, s. 127).

Ön elemeli kariyer karar verme modeli, karar verme sürecine yukarıda anlatılan üç evrenin herhangi birinden başlanabilmesine fırsat tanımaktadır. Bununla birlikte bu model, gerekli görüldüğü durumlarda önceki evrelere dönebilmeyi de sağlayan esnek bir yapı sunmaktadır. Ön elemeli kariyer karar verme modeli, bu özellikleri sayesinde bireylerin

süreç sonunda daha kaliteli sonuçlar elde etmesine yardımcı olmaktadır (Gati & Asher, 2001, s. 153).

Yukarıda açıklanan karar vermeye ilişkin kuramlara temel oluşturdıkları düşünülen modeller genel olarak değerlendirildiğinde, her bir modelin kariyer karar verme sürecinde bireyin izlemesi gereken yol ve geçirmesi gereken sürece yönelik farklı açıklamalar yaptığı görülmektedir. Yapılan farklı açıklamalara rağmen tüm modellerin karar verme sürecini sistematik hale getirerek bireylerin kendileri için en uygun kariyeri seçmesine ve kariyer kararsızlığı ile baş etmelerine yardımcı olmayı amaçladıkları söylenebilir.

Kariyer Karar Verme Süreci

Kariyer kararı verme, önce öğrencinin kendine uygun kariyer (seçenekler) hakkında bilgi edinmek için araştırma yapma, daha sonra seçenekleri birbirleriyle karşılaştırma ve seçenekler arasından kendisine en uygun olan seçeneği seçme sürecidir (Bacanlı, 2008b, s. 127). Bu nedenle ders seçmek, alan seçmek, kariyer kararı vermek zorunda olan bireylerin hangi dersleri, alanları ya da kariyeri seçeceklerine ilişkin oldukça sistematik düşünmeleri gerekir.

Kariyer karar verme süreci de genel karar verme sürecine benzemektedir. Kariyer karar verme sürecinin de genel karar verme sürecinin aşama ve basamakları vardır fakat kariyer karar verme sürecinde karar verme davranışının gerçekleşebilmesi için yapılması gerekenler ile genel karar vermek için yapılması gerekenlerin içerikleri birbirinden farklıdır (Bacanlı, 2008b, s. 127). Örneğin bir ayakkabı almak için genel karar verme sürecinde yapılacak davranışların içeriği meslek kararının vermek için yapılacak davranışların içeriğinden farklıdır. Bununla birlikte genel kararı verirken ve kariyer kararını verirken benzer davranışlar da vardır. Örneğin günlük hayatta ev alırken, eşya alırken paramız yetmediğinde kaygılanırız, bazen seçeneklerden hangisini seçeceğimiz konusunda kararsızlık yaşarız. Kariyer kararını verirken de kaygı ve kariyer kararsızlığı

yaşarız. Ancak genel karar verirken yaşanan kaygının ve kararsızlığın içeriği ile kariyer kararını verirken yaşanan kaygının ve kararsızlığın içeriği farklıdır (Bacanlı, 2008b, s. 128).

Bu nedenle kariyer karar verme sürecini etkileyen çeşitli faktörlerden söz edilmektedir. Bu faktörleri Korkut Owen (2008, s. 13); gelir düzeyi, sosyal statü, özel yaşam ve sosyal ilişkiler, bireysel özellikler, sosyal özellikler, politik, ekonomik, yasal ve sisteme ilişkin özellikler, şans gibi özellikler olarak belirtmektedir. Bacanlı (2008b, s. 128) ise bu faktörlere kariyer gelişiminin düşüklüğü, kariyer kararsızlığı, uygun olmayan karar verme tarzını kullanma, yaşın uygun olmaması gibi faktörleri eklemiştir.

Kariyer karar vermeyi olumsuz etkileyen en önemli faktör kariyer kararsızlığıdır.

Kariyer Kararsızlığı

Kariyer karar verme kuramlarının hemen hepsi kariyer kararsızlığı ile ilgilenmişlerdir. Her kuramda kariyer kararsızlığının farklı şekilde tanımlandığı ve incelendiği görülmektedir. Örneğin, kariyer gelişimi kuramlarından ilgilerin gelişimine odaklanan kuramcılar (örn., Holland, 1985) ilgilerin yeterince billurlaşmamasının bireyin kariyer kararı vermesini güçleştirdiği görüşündedirler. Osipow (1999, s. 149) ise kendisi ve kariyer gelişimi kuramcılarının (Super, 1953) kariyer kararsızlığını gelişimsel kariyer kararsızlığı ve kronik kariyer kararsızlığı olarak iki grupta incelediklerini belirtmektedir. Gelişimsel kariyer kararsızlığı bireyin içinde bulunduğu kariyer gelişim dönemine ilişkin kariyer gelişimi görevlerini yeterince kazanamamasından, yani kariyer olgunluğunun düşüklüğünden kaynaklanır. Kronik kararsızlık ise, daha çok bir kişilik özelliği olup karar verme durumunda yaşanan yoğun kararsızlıktır (Osipow, 1999, s. 150). Rounds ve Tinsley (1984, s. 142) bu görüşlerin kariyer karar verme sürecinin tek bir yönüne odaklandıklarını, bu nedenle kariyer karar verme sürecini sınırlı açıkladıklarını belirtmektedirler. Bu

araştırmacılara göre bu görüşlerin hiçbirisi kariyer karar verme sürecine ne kapsamlı ne de kesin bir açıklama getirmişlerdir.

Kariyer Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi

Kariyer kararsızlığının ne olduğu ve nelerden kaynaklandığı ile ilgili yukarıdaki kuramsal tartışmaların sürdüğü sıralarda Gati vd., (1996, s. 511) önce, kariyer kararsızlığını bireyin bir kariyere karar verememe yetersizliği olarak tanımlamışlardır. Sonra bu araştırmacılar, kariyer kararsızlığını, bireylerin kariyer kararı vermeden önce ve sonrasında karşılaştıkları güçlükler olarak tanımlamışlardır. Gati vd., (1996, s. 513) kariyer karar verme güçlüklerini ise ideal bir karar verme durumundan herhangi bir sapma olarak tanımlamaktadırlar. Daha açık bir ifade ile kariyer karar verme güçlüğü, bireyin kariyerini seçerken, kendisinden ya da çevresinden kaynaklanan, bireyin kariyer karar verme sürecini engelleyen ya da kendisine uygun olan bir seçenekten/meslekten daha az uygun olan bir seçeneğe/mesleğe yönelmesine neden olan bir takım engelleyici güçlükler olarak tanımlanmaktadır (Gati vd., 1996, s. 513). Gati vd. (1996, s. 518) kariyer kararsızlığına neden olan bu güçlükleri detaylı, kapsamlı, sistematik bir şekilde kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi adını verdikleri bir model ile açıklamışlardır.

Bu araştırmanın bağımlı değişkenini oluşturan kariyer karar verme güçlüklerinin kuramsal temelini Gati vd. (1996, s. 518) kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi oluşturmaktadır. Bu kariyer karar verme güçlükleri adı verilen taksonominin yapısı ve bu yapını içeriği hakkındaki bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi *hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgiler* adları verilen üç ana kategoriden oluşmaktadır. Bu taksonomideki *hazırlık eksikliği*, kariyer karar verme sürecine hazırlık aşamasında karşılaşılan güçlükleri içermektedir. Hazırlık eksikliği ana kategorisindeki güçlükler kendi içinde *motivasyon eksikliği, genel kararsızlık ve fonksiyonel olmayan inançlar* olmak üzere üç alt kategoriden oluşmaktadır. *Motivasyon eksikliği*, kariyer kararı vermeye güdülenememeden

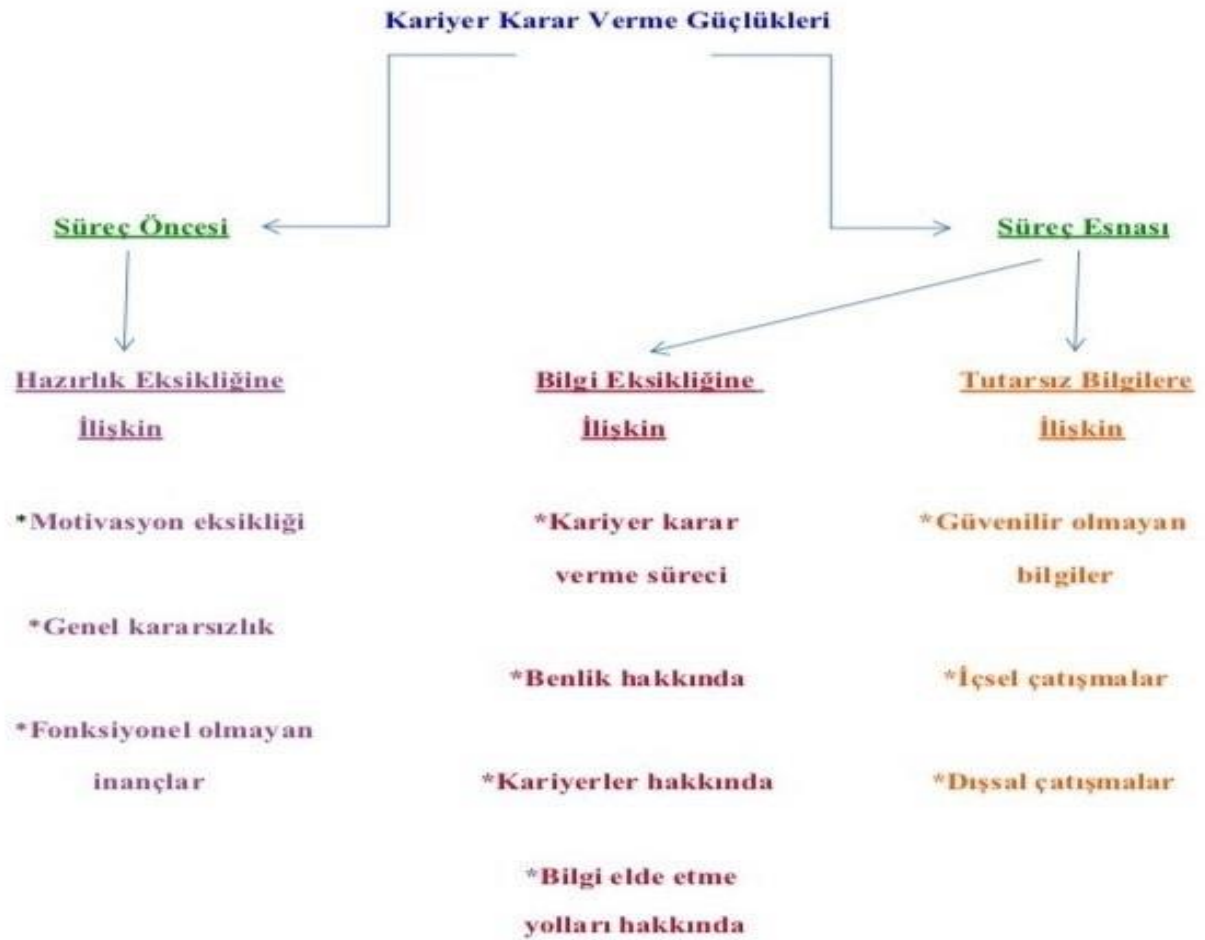
kaynaklanan güçlüklerdir. *Genel kararsızlık*, karar vermedeki genel güçlük durumunu ifade etmektedir. *Fonksiyonel olmayan inançlar* ise kariyer kararlarıyla ilgili mantıksız inançlar ve beklentilerden kaynaklanan güçlüklerdir.

Taksonomideki *bilgi eksikliği* ve *tutarsız bilgiler* ana kategorileri kariyer karar verme sürecinde karşılaşılan güçlükleri içermektedir. *Bilgi eksikliği* ana kategorisindeki güçlükler kendi içinde; *kariyer karar verme sürecindeki adımlarla ilgili bilgi eksikliği*, *benlik hakkında bilgi eksikliği*, *çeşitli alternatifler (meslekler) hakkındaki bilgi eksikliği* ve *ek bilgi elde etme yolları hakkındaki bilgi eksikliği* olmak üzere dört alt kategoriden oluşmaktadır. *Kariyer kararı verme sürecindeki adımlarla ilgili bilgi eksikliği*, karar verme sürecinin aşamaları hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olunmamasından kaynaklanan güçlüklerdir. *Benlik hakkında bilgi eksikliği*, bireylerin kendi kişilik özellikleri, yetenekleri, ilgileri ve değerleri ile istekleri hakkında yeterli bilgi sahibi olmamalarından kaynaklanan güçlüklerdir. *Çeşitli alternatifler (meslekler) hakkındaki bilgi eksikliği*, tercih edilebilecek kariyer seçenekleriyle ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip olunmamasından kaynaklanan güçlüklerdir. *Ek bilgi elde etme yolları hakkındaki bilgi eksikliği* ise karar verme sürecini hızlandırabilmek için bilgi elde edilebilecek, araştırma yapılabilecek ve karar verme sürecinde yardım alınabilecek ek kaynaklar hakkındaki bilgi eksikliğini yansıtmaktadır.

Tutarsız bilgiler, karar vermede kişinin kendisiyle ilgili sahip olduğu bilgi ile tercih etmeyi düşündüğü meslekler hakkındaki bilgiler arasındaki çelişkilerden kaynaklanan güçlükleri içermektedir. Tutarsız bilgiler ana kategorisindeki güçlükler kendi içinde; *güvenilir olmayan bilgiler*, *içsel çatışmalar* ve *dışsal çatışmalar* olmak üzere üç alt kategoriden oluşmaktadır. *Güvenilir olmayan bilgiler*, kariyer kararı verirken sağlam bir dayanağı olmayan bilgilere yönelmekten kaynaklanan güçlüklerdir. *İçsel çatışmalar*, önemli görülen birçok faktörden bazılarının birbiriyle uyuşamamasından dolayı bireylerin içlerinde yaşadıkları çelişkiden kaynaklanan güçlüklerdir. *Dışsal çatışmalar*, bireyin kariyer kararı

ile onun için önemli olan kişilerin söylediği tercihlerin uyuşmamasından kaynaklanan güçlüklerdir.

Gati ve diğerlerinin (1996) Amerika ve İsrail’de kariyer karar verme güçlüğü yaşayan öğrenci ve yetişkinlerden oluşan bireylerden veri toplayarak oluşturdukları kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi Şekil 1’de sunulmuştur:

Şekil 1. Kariyer Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi

İlgili Araştırmalar

Bu araştırmanın değişkenlerini oluşturan kariyer karar verme güçlükleri, kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinliği kavramlarıyla ilgili yurt dışında ve

yurt içinde yapılan araştırmalar incelenmiş ve ulaşılabilen araştırmalar aşağıda özetlenerek sunulmuştur. İlgili araştırmalar sunulurken önce yurt dışında yapılan araştırmalara, ardından yurt içinde yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Kariyer Karar Verme Güçlükleri ile İlgili Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Kariyer karar verme güçlükleriyle ilgili yurt dışında ve Türkiye’de yapılan araştırmalar üç grupta incelenebilir. İlk gruptaki araştırmalar kariyer karar verme güçlüklerinin lmn araştıran araştırmalar, ikinci gruptaki araştırmalar kariyer karar verme güçlükleriyle diğer çeşitli değişkenlerin ilişkilerini inceleyen araştırmalar ve üçüncü gruptaki araştırmalar ise kariyer karar verme güçlükleriyle ilgili deneysel araştırmalardır. Bu sunulan araştırmada, kariyer karar verme güçlükleri ile kariyerle ilgili ebeveyn desteği ve mesleki karar verme öz yetkinliği arasındaki ilişkiler inceleneceği için aşağıda yurt dışında ve Türkiye’de kariyer karar verme güçlüklerinin lmn ve kariyer karar verme güçlükleriyle diğer çeşitli değişkenlerin ilişkilerini inceleyen araştırmalardan ulaşılabilenler özetlenmiştir.

Yurt Dışında ve Türkiye’de Karar Verme Güçlüklerinin lmn İnceleyen Araştırmalar

Gati vd. (1996), 304 Amerikalı ve 259 İsraili niversite ğrencisi üzerinde kariyer karar verme güçlükleri ile ilgili alanyazındaki teorik temelli ilk betimsel araştırmayı yapmışlardır. Bu araştırmanın bulguları, bu niversite ğrencilerinin kariyer karar verme sürecinin hazırlık aşamasında ve kariyer karar verme aşamasında üç ana ve bunlara bağlı on alt kategoride kariyer karar verme güçlükleri yaşadıklarını ve bu güçlüklerin taksonomik bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Araştırmacılar bu bulgulardan hareketle, Kariyer Karar Verme Güçlükleri lği’ni (KKVG) geliştirmişlerdir.

Lancaster, Rudolph, Perkins ve Patten (1999), KKVGO'nun geçerliliğini belirlemek için KKVGO'den alınan puanlar ile Kariyer Karar Verme Ölçeği'nden (Osipow vd., 1976) ve Kariyer Karar Verme Yetkinlik Ölçeği'nden (Taylor & Betz, 1983) alınan puanlar arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, Osipow ve Gati'nin (1998) araştırma sonuçları ile paralellik göstermekte olup; KKVGO ile Kariyer Karar Verme Ölçeği arasında pozitif, KKVGO ile Kariyer Karar Verme Yetkinlik Ölçeği arasında ise negatif yönlü yüksek bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra kariyer kararını vermemiş öğrencilerin KKVGO'den aldıkları puanların, kariyer kararını vermiş öğrencilerin aldıkları puanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Gati ve Asher (2001) KKVGO'nun (Gati vd., 1996) üniversite versiyonunu İsrailli 9, 10 ve 12. sınıflardaki lise öğrencilerine uyarlamışlardır. Araştırma bulguları, 9, 10 ve 12. sınıflara uyarlanan ölçeğin taksonomik yapısının orijinal ölçeğin taksonomik yapısına oldukça benzediğini göstermiştir. Bu çalışmada kariyer karar verme güçlükleri cinsiyete göre karşılaştırılmıştır. Tüm sınıf düzeylerinde erkeklerin kızlardan daha fazla dış çatışmalardan ve akılcı olmayan inançlardan kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri yaşadıklarını göstermiştir.

Gati ve Saka (2001a) kariyer karar verme güçlüklerinin yapısını ergenlerde test etmek amacıyla 1843 lise öğrencisi üzerinde bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin kariyer karar verme güçlüklerinin, Gati ve diğerleri (1996) tarafından önerilen taksonomiye tekrarladığı görülmüştür. Bunun sonucunda KKVGO'nun lise formu geliştirilmiştir.

Gati ve Saka (2001b), Amerikalı ve İsrailli üniversite öğrencileri ve yetişkinler üzerinde İngilizce ve Hebrew dillerinde hazırlanan KKVGO'nun kağıt-kalem versiyonlarını internet versiyonuna uyarlamışlardır. Bu araştırmanın bulguları KKVGO'nun her iki dilde hazırlanan internet ve kağıt-kalem versiyonlarının taksonomik yapılarının benzer olduğunu bulmuşlardır. Yine internet versiyonu ile kağıt-kalem versiyonunun güvenirlik çalışmaları birbirine çok benzer bulunmuştur. Daha sonra Kleiman ve Gati (2004), KKVGO'nun

İngilizce internet versiyonu ve kağıt-kalem versiyonu ile topladıkları verileri yapısal eşitlik modeli oluşturarak karşılaştırmışlardır. Karşılaştırma sonucunda, iki ölçeğin yapıları arasında oldukça geçerli bir uyum olduğu görülmüştür. Araştırmacılar bu sonuçlara dayanarak internet versiyonunun da kağıt-kalem versiyonunun kullanıldığı amaçlar için kullanılabileceğini önermişlerdir.

Hijazi ve diğerleri (2004) Filistinli ve İsrailli lise öğrencileri üzerinde kariyer karar verme güçlüklerine ilişkin kültürler arası yaptığı araştırmada, İsrailli öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri taksonomik yapısının Amerikan örneğine (Gati vd., 1996) benzer bir teorik yapı gösterirken, Filistinli öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin taksonomik yapısı, Gati ve diğerlerinin (1996) önerdiği kariyer karar verme güçlüklerinin teorik yapısıyla benzerlik göstermemiştir.

Tien (2005), 467 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada KKVGO'yü (Gati vd., 1996) Tayvanlı üniversite öğrencilerine uyarlamıştır. Bulgular, uyarlanan ölçeğin taksonomik yapısı ile orijinal ölçeğin taksonomik yapısı arasında küçük farklılıklar olduğunu göstermiştir. Araştırmacı ayrıca, kariyer kararını vermemiş öğrencilerin, kariyer kararını vermiş öğrencilere göre daha fazla kariyer karar verme güçlüklerine sahip olduklarını bulmuştur.

Creed ve Yin (2006), KKVGO'yü (Gati vd., 1996) Çinli ergen öğrencilere uyarlamak ve orijinal ölçeğin geçerliğini test etmek amacıyla 514 lise son sınıf öğrencisi üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda, kariyer karar verme güçlüklerinin yapısının kültürden etkilendiği, kariyer karar verme güçlüklerinin bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi boyutlarının Çinli ergen örneğinde doğrulandığı, ancak hazırlık eksikliği boyutunun doğrulanmadığı görülmüştür.

Zhou ve Santos (2007) İngiliz ve Çinli üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini kültüre ve cinsiyete göre karşılaştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre Çinli üniversite öğrencileri İngiliz üniversite öğrencilerine göre kariyer karar verme güçlüklerinin hazırlık eksikliği kategorisinde daha fazla güçlük yaşamaktadırlar. Diğer

kategorilere bakıldığında öğrenciler arasında anlamlı farklar olmadığı görülmüştür. Ayrıca araştırma sonuçları erkek öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeylerinin kız öğrencilere göre daha düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda öğrencilerin yaşları ile sınıf düzeyleri arttıkça kariyer karar verme güçlük düzeylerinin azaldığı da bulunmuştur.

Saka, Gati ve Kelly (2008), 19-30 yaş arasında yer alan 728 İsraillinin katıldığı, kariyer karar verme güçlüklerinin duygusal ve kişilik ile ilişkili yönlerini tanımlamayı amaçlayan bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonuçları, duygusal ve kişilik ile ilişkili kariyer karar verme güçlüklerinin üç ana kategoriden oluştuğunu göstermiştir. Bu üç ana kategori Karamsar Görüşler, Kaygı, Öz ve Kimlik olarak isimlendirilmiştir. Bulgulardan hareketle araştırmacılar, Duygusal ve Kişilik İlişkili Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'ni (DKKKGÖ) geliştirmişlerdir.

Sovet, Tak ve Jung (2015) 854 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada KKVGO'nun Kore versiyonunun psikometrik özelliklerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, ölçeğin orijinal 10 faktörlü yapısının Koreli üniversite öğrencileri üzerinde kısmen doğrulandığını göstermiştir. Ayrıca kariyer kararını vermeyen üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük puanlarının kariyer kararını veren üniversite öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçları KKVGO'nun Kore kültüründe kariyer karar verme güçlüklerini ölçmek için güvenilir bir araç olduğunu ortaya koymuştur.

Gati ve Saka'nın (2001a) İsrailli lise öğrencileri için çalıştıkları KKVGO'yü Bacanlı (2008a; 2016) Türkiye'de yaşayan ergenlere uyarlamıştır. Bu ilk çalışmanın sonuçları Türk ergen öğrencilere uyarlanan KKVGO'nun faktör yapısının ve güvenilirliğinin orijinal KKVGO'nun lise (Gati & Saka, 2001a) ve üniversite versiyonlarının (Gati vd., 1996) yapılarına ve güvenilirliklerine benzer olduğunu göstermiştir.

Bacanlı'nın (2008a; 2016) Türkiye'deki ergenlere uyarladığı KKVGO'nun faktör yapısını ve güvenilirliğini Bacanlı ve Hamamcı (2015) geniş bir örneklem üzerinde tekrar

çalışmışlardır. Bu revizyon çalışmasının sonuçları da KKVGO'nün faktör yapısının ölçeğin dayandırıldığı kuramsal yapıyla, orijinal ölçeğin (Gati & Saka, 2001a) ve Bacanlı'nın (2008a; 2016) uyarladığı Türkçe ölçeğin yapısıyla tutarlı olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, ölçeğin iç tutarlılık ve kararlılık katsayılarının da orijinal ölçekle benzer olduğu belirlenmiştir.

Bacanlı, Doğan ve Hamamcı (2012b), Bacanlı'nın (2008a) uyarladığı KKVGO-TLF'nin faktör yapısı ve güvenirliğini yeniden incelemek amacıyla araştırma yapmışlar ve yaptıkları çalışmada Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin Türkçe Revize Edilmiş Lise Formu (KKVGO-LFR)'nin faktör yapısını orijinal ölçeğin faktör yapısıyla oldukça tutarlı bulmuşlardır.

Öztemel (2013b) Duygusal ve Kişilik İlişkili Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'ni-DKKKGÖ (Saka vd., 2008) Türkiye'de yaşayan lise öğrencilerine uyarlamıştır. Türkçe DKKKGÖ'nün faktör yapısı ve güvenirliğine ilişkin değerler orijinal ölçeğin (Saka vd., 2008) yapısına ve güvenirliğine benzer bulunmuştur. Daha sonra Öztemel (2014) Türkçe DKKKGÖ'nün kısa formunun Türk ergenler üzerindeki geçerliğini test etmiştir. Araştırma, 428 lise öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, ölçeğin psikometrik özellikleri ile ilgili bulguların yeterli düzeyde olduğu ve DKKKGÖ'nün kısa formunun kullanışlı bir yapı ve özelliğe sahip olduğu, lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin konu olduğu çalışmalarda kullanılabileceği görülmüştür.

Kariyer Karar Verme Güçlükleri ile İlgili İlişkisel Araştırmalar

Kariyer karar verme güçlüklerinin yapısı, ilk geliştirildiği Amerika ve İsrail dışındaki kültürlerle sahip öğrenciler üzerinde de test edilerek kariyer karar verme güçlükleri taksonomisinin kültürden etkilenip etkilenmediği araştırılmıştır. Bu çalışmalardan Mau (2001), orijinal kariyer karar verme güçlükleri taksonomisinin (Gati vd., 1996) yapısıyla Amerikalı öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin yapısının oldukça uyumlu

olduğunu fakat Tayvanlı öğrencilerinkinin daha az uyumlu olduğunu bulmuştur. Mau (2004) ayrıca Asya kökenli Amerikan öğrencilerin diğer etnik kökenli öğrencilerden daha çok kariyer karar verme güçlükleri yaşadıklarını, en az kariyer karar verme güçlüklerini ise Beyaz Amerikalı öğrencilerin yaşadığını bulmuştur. Mau'nun (2001, 2004) bu iki araştırmasının sonuçları kariyer karar verme güçlüklerinin kültürden etkilendiğini göstermektedir.

Kariyer karar verme güçlükleri konusunda yapılan kültürlerarası araştırmaların sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde Çinli (Tien, 2005; Creed & Yin 2006; Zhou & Santos, 2007), Tayvanlı (Mau, 2001) üniversite öğrencileri ile Filistinli (Hijazi vd., 2004) ve Türk (Bacanlı, 2008a) lise öğrencilerinin (10. ve 12. sınıflar) kariyer karar verme güçlüklerine ilişkin taksonomik yapılarının orijinal ölçeğin taksonomik yapısı ile örtüşmediği görülmektedir. Araştırma sonuçları, yukarıda ifade edilen ülkelerin doğu ülkeleri olması nedeni ile Amerika gibi batı toplumunda belirlenen kariyer karar verme güçlüklerinin yapısının doğu ülkelerinden farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Daha açık bir anlatım ile araştırma sonuçlarındaki bu farklılığın doğu ve batı kültürlerinden kaynaklanabileceği söylenebilir. Araştırma sonuçları değerlendirilirken özellikle doğu ve batı ülkelerindeki eğitim sistemlerinin birbirinden farklı olduğuna dikkat etmek gerekmektedir. Çünkü kariyer karar verme güçlükleri, kariyer seçimi ile ilgili güçlüklerdir ve bu ülkelerde kariyer seçimi ülkelerin eğitim sistemlerine bağlı olarak farklı sınıf ya da eğitim düzeylerinde yapılmaktadır (Bacanlı, 2008a).

Kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyoekonomik düzey, akademik başarı düzeyi, kariyer kararını verip vermeme, okula devam etme durumlarıyla ve benzeri demografik değişkenlerle ilişkisinin incelendiği çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalardan Amir ve Gati (2006), 299 genç yetişkinin katıldığı araştırmada ifade edilen kariyer karar verme güçlükleri ile ölçülen kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, katılımcıların hem ifade edilen hem de ölçülen kariyer karar verme güçlüklerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermiştir. Ayrıca

araştırmaya katılan genç yetişkinlerden kariyer planlarını kesinleştirmiş olanların kariyer planını kesinleştirmemiş olanlara göre daha düşük düzeyde kariyer karar verme güçlüklerine sahip oldukları görülmüştür.

Lancaster vd., (1999), yaptıkları araştırmada kariyer kararını vermemiş öğrencilerin KKVGO'den aldıkları puanların, kariyer kararını vermiş öğrencilerin aldıkları puanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Tien (2005), de üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında kariyer kararını vermemiş öğrencilerin, kariyer kararını vermiş öğrencilere göre daha fazla kariyer karar verme güçlüklerine sahip sonucuna ulaşmıştır.

Zhou ve Santos'un (2007) İngiliz ve Çinli üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri araştırmada, erkek öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeylerinin kız öğrencilere göre daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin yaşları ile sınıf düzeyleri arttıkça kariyer karar verme güçlük düzeylerinin azaldığı da görülmüştür.

Restubog ve diğerleri (2010) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin okula devam etme davranışları ile algılanan aile desteği ve kariyer danışmanlığı oturumları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmacılar çalışmalarında bireylerin kariyer karar verme yetkinlik beklentisi ve kariyer karar verme güçlük düzeylerinin aracı etkilerini araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin okula devam etme davranışları ile algılanan aile desteği ve kariyer danışmanlığı oturumları arasında doğrudan bir ilişki yoktur; ancak algılanan aile desteği ve kariyer danışmanlığı oturumları, okula devam etme davranışını ve kariyer karar verme yetkinlik beklenti düzeyini, kariyer karar verme güçlük düzeyi aracılığı ile etkilemektedir.

Mutlu (2011), 680 lise 1. sınıf öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda, düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşadığı ve kariyer karar verme güçlük düzeylerinin cinsiyete ve lise türüne göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bacanlı (2012) 9. sınıfa devam eden 188 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada, öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini çeşitli değişkenlere; cinsiyete, yaşa, algılanan sosyo-ekonomik düzeye, algılanan akademik başarı düzeyine, meslek seçimi kararını verme durumlarına göre karşılaştırmak amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçları, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden, kariyer kararını vermeyenlerin verenlerden ve akademik başarısını kötü algılayanların iyi algılayanlardan kariyer karar verme güçlükleri puan ortalamaları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Bacanlı vd. (2013), 1760 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, kariyer karar verme güçlüklerinin sınıf düzeyine, cinsiyete, algılanan akademik başarı düzeyine, algılanan sosyoekonomik düzeye, karar verme ve vermeme durumlarına, karara güven derecesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, kız öğrencilerin KKVGO-LFR'nin tüm boyutlarındaki kariyer karar verme güçlük düzeylerinin erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde düşük olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, kız öğrencilerin sınıf düzeyleri yükseldikçe kariyer karar verme güçlük düzeylerinin erkek öğrencilere göre anlamlı şekilde azaldığı görülmüştür. Sonuçlar ayrıca, sosyoekonomik düzey ve kararın önem derecesi yükseldikçe öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeylerinin düştüğünü, kariyer kararını vermiş öğrencilerin vermemiş öğrencilere göre kariyer karar verme güçlüklerinin anlamlı düzeyde düşük olduğunu göstermiştir.

Gökçe ve Traş (2017), 608 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete ve algılanan sosyoekonomik düzeye göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, kız öğrencilerin KKVGO toplam puanlarının erkek öğrencilerin puanlarından anlamlı olarak düşük olduğu, algılanan sosyoekonomik düzeyin de bilgi eksikliği alt boyutunda anlamlı farklılaşmaya neden olduğu görülmüştür.

Salman (2018), 426 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete ve staj/yarı zamanlı iş

deneyimine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Sonuçlar karar durumlarının, toplam kariyer karar verme güçlükleri, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgiler alt ölçeklerinin en güçlü yordayıcısı olduğunu gösterirken öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete ve staj/yarı zamanlı iş deneyimine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna da varılmıştır.

Kariyer karar verme güçlüklerinin demografik değişkenlerle ilişkisinin incelendiği araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde, kariyer kararını vermemiş öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeylerinin kariyer kararını vermiş olanlardan daha yüksek olduğu, cinsiyet değişkenine göre farklı sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir. Lise ve üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini sınıf düzeyine veya yaşa göre inceleyen araştırmaların sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde ise; sınıf düzeyi yükseldikçe kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı söylenebilir. Yurt dışında yapılan kariyer karar verme güçlüklerinin algılanan sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre incelendiği araştırmaların azlığı göze çarpmaktadır. Ülkemizde yapılan araştırmalarda ise algılanan sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe kariyer karar verme güçlüğü düştüğü söylenebilir.

Yurt dışında ve ülkemizde kariyer karar verme güçlüklerinin, kariyer kararını etkileyen çeşitli kişilik özellikleri, kişilikle ilgili kimlik gelişimi ve benzeri değişkenlerle ilişkilerini inceleyen araştırmalar da yapılmıştır. Bu araştırmalardan Guerra ve Braungart-Rieker'in (1999) üniversite öğrencileri üzerinde kariyer karar verme güçlükleri ile kimlik oluşumu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmanın sonuçları, ego kimlik statülerinin kariyer karar vermede yordayıcı bir değişken olduğunu göstermiştir.

Morgan ve Ness (2003) Kanadalı üniversite birinci sınıf öğrencileri üzerinde kariyer karar verme güçlükleri ile cinsiyet rolü ve kimlik statüleri arasındaki ilişkileri inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonunda, cinsiyet rollerinden maskülen ve androjen cinsiyet rollerine sahip bireylerin daha az kariyer karar verme güçlüğü yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, kariyer karar verme güçlükleri ile kimlik statüleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Saka ve Gati'nin (2007) 747 öğrenciye Duygusal ve Kişilik İle İlgili Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'ni uygulayarak, kariyer karar verme güçlüklerinin kalıcı yönlerini incelemeye odaklandıkları çalışmada, dört kişilik ölçümünün (benlik saygısı, genel kararsızlık, sürekli kaygı ve kimlik statüleri) kalıcı kariyer karar verme güçlüklerine katkısı test edilmiştir. Araştırma sonuçları, işlevsiz kişilik özelliklerinin karamsar bir bakış açısına ve işlevsiz düşünce ve inançlara yol açabileceğini göstermiştir. Ayrıca verilmesi gereken kariyer kararı yaklaştığında ve bireyler kariyer karar verme sürecine hala hazır olmadıklarını hissettikleri halde bir kariyer kararı vermek zorunda olduklarını düşündüklerinde anksiyetenin ortaya çıkabileceği yorumu yapılmıştır.

Emmanuelle (2009), kariyer karar verme güçlük düzeyi ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi, 15-19 yaşlarında olan 241 ergenin katıldığı çalışmada yapısal eşitlik modellemesi ile test etmiştir. Bu çalışmada, bağlanma stilleri ve kariyer kararsızlığı arasındaki ilişki incelenirken, benlik saygısının aracılık etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonuçları, güvenli bağlanan ergenlerin diğer bağlanma stillerine sahip ergenlere göre kariyer karar sürecinde daha az güçlük yaşamakta olduklarını göstermiştir. Ayrıca bağlanma stillerinin benlik saygısı aracılığı ile kariyer kararsızlığını etkilediği tespit edilmiştir. Bu araştırma sonuçları, kariyer karar verme sürecinde aile-ergen ilişkisinin niteliğinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçlarına dayanarak güvenli bağlanan ergenlerin, kariyer karar verme sırasında ailelerinin desteklerini hissettikleri ve bu sebeple kendilerine ve verdikleri kararların sonuçlarına daha çok güvendikleri söylenebilir.

Braunstein-Bercovitz, Benjamin, Asor ve Lev (2012) güvensiz bağlanma ve kariyer kararsızlığı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonuçları, kariyer seçim anksiyetesi ve kariyer seçim kötümserliğinin kariyer kararsızlığıyla olan ilişkilerinde arabulucu bir rol üstlendiğini ve kariyer kararsızlığıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak güvensiz bağlanmanın kariyer karar vermeye engel olabileceği söylenebilir.

Fabio ve diğerkleri (2012), 232 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada kişilik özelliklerinin, öz değerkendirmenin ve duygusal zekanın kariyer karar verme güçlükleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, duygusal zekanın kariyer karar verme güçlükleri üzerinde kişilik özellikleri ve öz değerkendirmeye kıyasla daha çok etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Mutlu (2011), 9. sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmasında, kariyer karar verme güçlükleri ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın sonucunda öznel iyi oluş ile kariyer karar verme güçlükleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür.

Gökçe ve Traş (2017), 608 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, kariyer karar verme güçlükleri ile ego kimlik statüleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür.

Kırdök ve Harman (2018), 509 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, kariyer karar verme güçlüklerinin kontrol odağı ile ilişkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, dış kontrol odağına sahip öğrencilerin iç kontrol odağına sahip öğrencilere göre hem KKVGO toplam puanlarında hem de bilgi eksikliği ve tutarsız bilgiler alt boyutlarından anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir.

Kırdök ve Korkmaz (2018), 432 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, duygusal zekanın ve beş faktör kişilik özelliklerinin kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, beş faktör kişilik özelliklerinden duygusal dengesizliğin kariyer karar verme güçlüklerinin pozitif, dışadönüklüğün ise negatif bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Sonuçlar ayrıca, duygusal zeka boyutlarından öz farkındalığın da kariyer karar verme güçlüklerinin negatif bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir.

Alanyazın incelendiğinde kariyer karar verme güçlüklerinin, kariyer kararını etkileyen çeşitli sosyal destek kaynakları, ebeveyn ilişkisi, yardım arama davranışı ve benzeri değişkenlerle ilişkilerinin incelendiği araştırmaların olduğu görülmüştür. Bu

araştırmalardan Guerra ve Braungart-Rieker (1999) üniversite öğrencileri üzerinde kariyer karar verme güçlükleri ile ebeveyn ilişkisinin etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonuçları, çocukluklarında annelerinden bağımsız olmaları için teşvik edilen öğrencilerin, anneleri aşırı koruyucu olanlara göre daha az kariyer kararsızlığı yaşadıklarını göstermiştir. Bu sonuca dayanarak karar vermede anneyle olan ilişkilerin belirgin bir değişken olduğu söylenebilir.

Pappas ve Kounenou (2011) Yunan ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin kariyer karar vermelerinde ebeveynlerinin etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, kariyer karar vermede ebeveyn etkisi ile kariyer karar verme yeteneği arasında güçlü bir korelasyon olduğu saptanmıştır. Karar vermede ebeveyn etkisinin öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği, ancak kariyer kararı vermede annelerin babalardan daha fazla etkiye sahip olduğu görölmüştür.

Vertsberger ve Gati (2016), 300 kişilik bir örneklem üzerinde yaptıkları araştırmada genç yetişkinlerin kariyer kararlarını alırken kullanmayı düşündükleri destek türlerini anlamayı ve bu bireylerin yardım arama davranışlarını etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, katılımcıların yardım arama niyetlerinin kariyer karar verme güçlükleri ve kariyer karar durumlarıyla pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Daha açık bir anlatımla, yardım arayan bireylerin kariyer karar verme güçlük düzeylerinin yardım arayışında olmayan bireylerden daha fazla olduğu söylenebilir. Ayrıca, aile, arkadaşlar, kariyer danışmanları ve internet gibi çeşitli destek türlerinin kariyer kararlarını verirken algılanan etkililikleri ile katılımcıların bunları kullanma niyetleri arasında tutarsızlıkların olduğu görölmüştür. Genç yetişkinlerin aile, arkadaşlar ve internet gibi kolay erişilebilen destek türlerini kariyer danışmanları ve çevrimiçi anketler gibi etkili olduğu kanıtlanmış olan destek türlerinden daha fazla tercih ettikleri anlaşılmıştır.

Öztemel (2013a), 9., 10. ve 11. sınıflarda eğitimine devam eden 273 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında öğrencilerin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları

sosyal desteğin kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçları, öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteğin, toplam kariyer karar verme güçlüklerinin ve bilgi eksikliği ile tutarsız bilgiler alt ölçeklerinin en güçlü yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Ayrıca öğrencilerin cinsiyetleri, bilgi eksikliği alt ölçek puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olmuştur.

Yabancı ve yerli alanyazında kariyer karar verme güçlüklerinin, işlevsel olmayan kariyer inançları, kariyer iyimserliği, kariyer karar verme stilleri, karar verme öz yetkinliği ve benzeri kariyerle ilgili olan değişkenlerle ilişkilerini inceleyen araştırmalar da yapılmıştır. Bu araştırmalardan Morgan ve Ness'in (2003) Kanadalı üniversite birinci sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonuçları, kariyer karar verme öz yetkinliği ile kariyer karar verme güçlükleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Daha açık bir anlatımla, kariyer karar verme öz yetkinliği arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin azalmıştır.

Kleiman, Gati, Peterson, Sampson, Reardon ve Lenz (2004) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmalarında, işlevsel olmayan kariyer inançları ile kariyer karar verme güçlükleri arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulmuşlardır. Daha açık bir anlatımla üniversite öğrencilerinin sahip oldukları işlevsel olmayan kariyer inançları arttıkça kariyer karar verme güçlükleri de artmaktadır.

Amir ve Gati (2006), 299 genç yetişkin ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer karar verme öz yetkinlikleri arasında negatif bir ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Coon (2008), 325 üniversite öğrencisi üzerinde kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer karar verme öz yetkinliği, kariyer iyimserlikleri ve başa çıkma yöntemleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonuçları katılımcıların kariyer karar verme öz yetkinliği ve kariyer iyimserliği azaldıkça kariyer karar verme güçlüklerinin arttığını göstermiştir. Ayrıca, başa çıkma davranışının kariyer karar verme güçlükleri, kariyer karar verme öz yetkinliği ve kariyer iyimserliği arasında aracı değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pappas ve Kounenou (2011) Yunan ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada, öğrencilerin kariyer karar vermelerinde kariyer karar verme öz yetkinliklerinin etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, öğrencilerin kariyer karar verme öz yetkinliklerinin, kariyer karar düzeylerini anlamlı derecede yordadığını göstermiştir.

Willner ve diğerleri (2015), 601 Amerikalı yetişkin, 623 İsrailli genç yetişkin, 915 Amerikalı üniversite öğrencisi ve 929 Çinli üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada kariyer karar verme profilleri (stilleri) ve kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, içsel kontrol odağı, daha az düzeyde ertelemecilik, daha hızlı karar verme ve karar verirken daha az bağımlı olma özellikleri ile kariyer karar verme güçlükleri arasında negatif yönde ilişkili bulunduğunu göstermiştir. Daha açık bir anlatımla içsel kontrol odağının, daha az düzeyde ertelemeciliğin, daha hızlı karar vermenin ve karar verirken daha az bağımlı olmanın kariyer karar verme güçlüğü azalttığı söylenebilir.

Mutlu (2011), 9. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmada, kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer karar verme yetkinliği arasındaki ilişkileri incelemiş ve kariyer karar verme yetkinliği ile kariyer karar verme güçlükleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bacanlı (2012) 9. sınıfa devam eden 188 öğrenci üzerinde, öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçları, öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının kariyer karar verme güçlüklerine ilişkin toplam varyansın %30'unu açıkladığını göstermiştir.

Salman (2018), üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmasında, üniversite öğrencilerinin kariyer engellerinin, kariyer karar verme öz yetkinliklerinin ve karar durumlarının (karar verme/vermeme) birlikte kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları algılanan kariyer engelleri,

kariyer karar verme öz yetkinliği ve karar durumlarının birlikte kariyer karar verme güçlüklerine ilişkin toplam varyansın %45'ini açıkladığını göstermiştir.

Karacan-Özdemir (2019) Türkiye'deki lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer uyumlulukları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçları kariyer karar verme güçlüklerinin hazırlık eksikliği ana taksonomisi puanları ile kariyer uyumluluğunun ilgililik alt ölçeği arasında negatif yönlü, kariyer karar verme güçlüklerinin tutarsız bilgi ana taksonomisi puanları arasında pozitif yönlü ilişkiler olduğunu göstermiştir. Kariyer uyumluluğunun kontrol alt ölçeği hazırlık eksikliği ile negatif yönlü ilişki göstermiştir. Kariyer uyumluluğunun merak alt ölçeği hazırlık eksikliği ile pozitif fakat bilgi eksikliği ve tutarsız bilgiler ana kategorileri ile negatif yönlü ilişkiler göstermiştir. Kariyer uyumluluğunun güven alt ölçeği kariyer karar verme güçlüklerinin üç ana taksonomisi ile anlamlı ilişkiler göstermemiştir.

Yukarıda özetlenen araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde, kariyer karar verme güçlüklerinin uzun yıllardır araştırmalara konu olup birçok araştırmacı tarafından incelendiği görülmüştür. İlgili alanyazında, Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin farklı kültürlerle uyarlandığı ve bu kültürlerdeki geçerlik-güvenirlik çalışmalarının yapıldığı pek çok araştırmaya rastlanmıştır. Ayrıca, kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyet, etnik köken, sosyoekonomik düzey, sınıf düzeyi, karar durumu gibi demografik değişkenlerle ilişkisinin incelendiği çeşitli araştırmalar da yapılmıştır. Bunlara ek olarak, kariyer karar verme güçlüklerinin kariyer karar verme öz yetkinliği, kariyer iyimserliği, algılanan sosyal destek, öznel iyi oluş, baş etme yöntemleri, benlik saygısı gibi pozitif değişkenlerle de ilişkisinin incelendiği ve bu değişkenlerle arasında negatif yönde bir ilişki olduğu anlaşılmıştır.

Yurtdışındaki araştırmaların genellikle üniversite öğrencileri üzerinde, Türkiye'deki araştırmaların büyük bir kısmının ise lise öğrencileri üzerinde yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile kariyerle

ilgili ebeveyn desteği ve meslek karar verme öz yetkinliği arasındaki ilişkilerin incelenmesi önemli g r lmektedir.

Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği ile İlgili Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Super (1990, s. 299) bireyin pek çok şeyi öncelikle ailesindeki bireyler olmak üzere okulda, içinde yaşadığı toplumda ve akran gruplarında hatta iş dünyasında diğer bireylerle yaptığı etkileşimler yoluyla öğrendiğini ileri sürmektedir. Lent vd., (1994) ile Sharf (2017, s. 181) da benzer şekilde bireyin kariyer gelişiminde ebeveynler başta olmak üzere bireyin ilk mesleki davranışları öğrendiği ortamın ailesi olduğunu, özellikle aile içi ilişkilerin, ebeveyn tutumlarının çocuğun kariyer gelişiminde rol oynadığını ileri sürmektedirler. Nitekim aile ile ilgili değişkenlerin mesleki kimlikle (Kinnier, Brigman & Noble, 1990) kariyer kararsızlığı ile (Lopez, 1989), kariyer araştırma (Kracke & Noack, 2005) ve kariyere bağlanma süreciyle (Blustein, Prezioso & Schultheiss, 1995) ve kariyer karar verme öz yetkinliği ile (Nota vd., 2007) ilişkili olduğu bulunmuştur. Çeşitli araştırmalarda aileden, akranlardan, öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyinin öğrencilerin eğitsel planlarını, kariyer umularını, kariyer seçeneklerine ilişkin algılarını, okulla ilgili planlarını, öz yetkinliklerini yordadığı bulunmuştur (Farmer, 1985; Kenny vd., 2003; Lapan, Hinkelman, Adams & Turner, 1999; McWhirter, Hackett & Bandalos, 1998; Rosenthal, 1996; Sewell & Hauser, 1972; Wall, Covell & MacIntyre, 1999). Bunların yanı sıra nitel araştırmaların sonuçları da iş ve kariyerle ilgili kararları verirken, kariyerle ilgili bilgi kaynaklarını araştırırken ebeveynlerin çocuklarına model olduğunu göstermiştir (Schultheiss, Kress, Manzi & Glasscock, 2001; Schultheiss, Palma, Predragovich & Glasscock, 2002). Kariyer rehberliği ve danışmanlığı alanında çocukların, ergenlerin ve yetişkinlerin kariyer gelişiminde ve seçiminde aileden algılanan sosyal desteğin önemli rolü olduğu görüşünden yola çıkarak bazı araştırmacılar aileden algılanan sosyal desteğin

ergenlerin kariyer gelişimindeki rolünü incelemişler ve kariyer gelişimi ve seçiminde aileden algılanan sosyal desteğin önemli olduğunu belirtmişlerdir (Constantine, Wallace & Kindaichi, 2005; Middleton & Loughhead, 1993; Navarro vd., 2007).

O'Brien ve diğerlerinin (2000) kariyer gelişimi ve seçiminde ebeveynlerden algılanan sosyal desteğin etkisini inceledikleri araştırmaların sonuçları kariyer gelişiminde ve seçiminde aile içi ilişkilerin etkisinin tüm gelişim dönemlerinde araştırılmasının önemli olduğunu ortaya koymuştur. Starica (2012), Romanya'daki lise öğrencilerinin, kariyer seçim sürecinde ebeveynlerinin kariyerle ilgili olumlu davranışları arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin düştüğünü bulmuştur. Daha açık bir anlatımla lise öğrencileri, kariyer seçimiyle ilgili aktivitelerde ebeveynlerinden olumlu destek aldıkça kendilerinin kariyer seçiminde karar verme konusunda güvenlerinin arttıklarını rapor etmişlerdir. Bu nitel ve nicel araştırma sonuçları genel olarak aileden, akranlardan ve öğretmenlerden algılanan kariyerle ilgili desteğin ergenlerin kariyerle ilgili davranışlarını etkilediğini göstermektedir. Bu bağlamda ülkemizdeki ortaokul öğrencilerinin kariyerle ilgili ebeveyn destekleri ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkilerin incelenmesinin önemli olduğu söylenebilir.

İlgili alanyazın incelendiğinde ailenin, özellikle de anne babanın meslek seçimi ve kariyer kararı verme sürecinde önemli bir role sahip olduğu sonucunu ortaya koyan araştırma sonuçları dikkati çekmektedir. Öğrencilerin kariyer gelişim sürecinde önemli bir role sahip olan ailenin destek durumunu belirlemeye yönelik ölçme araçlarının geliştirilmesi önemli görülmüş ve meslek seçimi ya da kariyer alanına özgü aile desteğini ölçen çeşitli ölçme araçları geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Aşağıda bununla ilgili yurt dışında ve Türkiye'de yapılan araştırmalar özetlenmiştir.

Farmer, Keane, Rooney, Vispoel, Harmon, Lerner, Linn ve Maehr (1981) yaptıkları araştırmada yetişkinlerin eğitsel ve mesleki gelişimlerinde ebeveyn desteğinin etkisini

ölçmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda 26 maddeden oluşan Ebeveyn Destek Ölçeği: EDÖ (Parental Support Scale) geliştirilmiştir.

Turner ve diğerleri (2003), ortaokul 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören, Amerika’da yaşayan çeşitli etnik kökenden ve alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocuklardan oluşan bir örneklem üzerinde yaptıkları çalışmada, ergenlerin eğitsel ve mesleki gelişimindeki ebeveyn desteğini ölçmeyi amaçlamışlardır. Araştırmacılar yaptıkları çalışmaların sonucunda Kariyerle İlgili Ebeveyn Desteği Ölçeği’ni-KEDÖ (The Career-Related, Parental Support Scale) geliştirmişlerdir. Araştırma sonuçları, ölçeğin 27 maddeden ve dört alt ölçekten (duygusal destek, kariyerle ilgili model alma, sözel cesaretlendirme ve araçsal yardım) oluşan geçerli ve güvenilir bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir.

Fouad, Cotter, Fitzpatrick, Kantamneni, Carter ve Bernfeld (2010) Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan 12-53 yaş aralığındaki bireyler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, öğrencilerin kariyer gelişimi ve seçimlerinde aile (anne, baba ve kardeşler dışında büyükanne, büyükbaba, hala, amca vb.) etkisini ölçmeyi amaçlamışlardır. Araştırmacılar yaptıkları çalışmalar sonucunda Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği’ni (KSAEÖ) geliştirmişlerdir. KSAEÖ; bilgi desteği, aile beklentisi, parasal destek ve değerler/inançlar olmak üzere 4 alt ölçekten oluşan, 22 maddeli ve 5’li likert tipinde bir ölçektir.

Ülkemizde Kuzgun ve Hamamcı (2005), 80 anne babanın görüşlerini alarak anne babaların, çocuklarının meslek gelişmelerine yardımcı olmalarına yönelik tutumlarını değerlendirmek amacıyla Meslek Gelişimine Yardım Ölçeği’ni geliştirmiştir. Ölçek 22 maddeli 5’li likert tipidir. Araştırmacılar ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda; bu ölçeğin anne babaların çocukların meslek gelişmelerine yardımcı olmaya yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

Özünlü (2012), 506 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında Fouad ve diğerleri (2010) tarafından geliştirilen Amerika Birleşik Devletleri’nde çocukların,

ergenlerin ve yetişkinlerin kariyer gelişimde aile etkisini ölçmeyi amaçlayan Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği'ni (Family Influence Scale) Türk lise öğrencilerine uyarlamayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, Türkçe Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği'nin (KSAEÖ) orijinali gibi 4 faktörlü bir yapıya sahip olduğunu ve toplam varyansın %58,38'ini açıkladığını göstermiştir. KSAEÖ'nün iç tutarlık ve kararlılık katsayısı, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir.

Güneş (2015) eğitimlerine 7. ve 8. sınıfta devam eden 438 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada orijinali Turner ve diğerleri (2003) tarafından geliştirilen Kariyerle İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği-KİEDÖ (The Career-Related Parent Support Scale-CRPSS)'ni Türk ortaokul öğrencilerine uyarlamayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçları KİEDÖ'nün orijinalindeki gibi 4 faktörlü (Araçsal Yardım, Kariyerle İlişkin Modelleme, Sözel Teşvik, Duygusal Destek) bir yapıda olduğunu göstermiştir. Yapılan analizler, KİEDÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ve Türk ortaokul öğrencilerinin kariyerle ilişkin algıladıkları ebeveyn desteğini ölçmede kullanılabileceğini göstermiştir.

Şeker ve Kaya (2018), lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında öğrencilerin meslek seçimlerinde ailelerinden aldıkları desteği ölçmeyi amaçlamışlardır. Araştırmacılar yaptıkları çalışmalar sonucunda lise öğrencilerine yönelik olarak Meslek Seçiminde Aile Desteği Ölçeği'ni (MESADÖ) geliştirmişlerdir. Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda ölçeğin 18 maddeden oluşan iki faktörlü bir yapıya sahip geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür.

Aile bireyleri çocukların ve gençlerin çalışma hayatına hazırlanmasında onlara birer rol model olmaları açısından önemli bir güce sahiptirler. Kariyerler ve çalışma hayatı hakkında aile bireylerinin tutumları, gençleri ve çocukları etkiler. Sonuç olarak çocuklarla aile bireyleri, kariyerler ve iş hayatı hakkında karşılıklı bir etkileşim içindedirler. Ailenin öz geçmişi, çocuklarının karar vermelerinde ve kariyer planı yapmalarında onlara en temel

kaynağı sağlar. Fakat her ailenin çocuğunu etkilemesi farklıdır. Öyle ki bazı aileler çocuklarını çalışma hayatları ve kariyerler hakkında olumlu etkilerken bazıları da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. İlgili alanyazın incelenerek kariyere ilişkin ebeveyn desteğiyle diğer çeşitli değişkenlerin ilişkilerinin incelendiği, yurt dışında ve Türkiye’de yapılan araştırmalardan ulaşılabilenler aşağıda özetlenmiştir.

O’Neil, Ohlde, Tollefson, Barke, Piggott ve Watts’ın (1980) yaptığı araştırmaya göre, genç yetişkinlerin %50’si ailelerinin, kariyer karar verme süreçlerini bir şekilde etkilediğini düşünmektedir. Kotrlik ve Harrison (1989), araştırmasında ergenlerin kariyer karar verme sürecini etkileyen aile bireylerinin oranını ortaya koymuştur. Araştırmaya göre ergenlerin %69’u annelerinin, %59’u babalarının, %45’i bir büyükbaba veya büyükanne, teyze, amca veya başka bir akrabasının, %38’i ise bir kardeşinin kariyer karar verme sürecini etkilediğini belirtmiştir.

Lapan ve diğerleri (1999), kırsal bölgede yaşayan, yaşları 15 ile 18 arasında değişen 126 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada; öğrencilerin anne babalarından algıladıkları sosyal desteğin, kariyer öz yetkinlik beklentisinin ve kariyer ilgi ve değerlerinin önemli bir yordayıcısı olduğunu tespit etmişlerdir.

Paa ve McWhirter (2000), yaş ortalaması 14.7 olan 464 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, kariyer gelişiminde etkili olan faktörleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Ergenlerden karyer gelişiminde etkili olan faktörleri sıralamaları istendiğinde; çevresel etkiler, kişisel etkiler ve geçmiş kategorileri arasından en yüksek sonucun çevresel etkiler kategorisinde çıktığı, çevresel etkiler kategorisinde ise ilk sırada anne ve baba faktörünün yer aldığı görülmüştür.

Lee ve Hughey (2001), 82 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, ebeveyninden psikolojik ayrılma, ebeveyne ve akrana bağlanma ve kariyer gelişimi arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, ebeveyne güvenli bağlanmanın kariyer gelişiminin boyutlarından kendini tanıma

davranışını arttırdığı görülürken ebeveyne güvenli bağlanma ile kariyer planlama arasında anlamlı ilişki görülmemiştir. Ayrıca araştırma sonuçları, ebeveyne güvenli bağlanmanın ebeveynden psikolojik ayrılmaya göre çocukların kariyerleri tanıma ve kariyer planı yapma davranışlarında daha etkili olduğunu göstermiştir.

Dandy ve Nettelbeck (2002), Asyalı öğrencilerle yaptığı araştırmada öğrencilerin kariyerlerini ve eğitim seçeneklerini şekillendirmede ebeveyn etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları ebeveyn etkisinin öğrencilerin kariyer kararı vermelerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, mevcut literatür ebeveynlerin katılımının ergenlerin kariyer gelişimini olumlu yönde etkileneceği fikrini teorik olarak desteklemektedir.

Hargrove ve diğerleri (2002) aile etkileşimi modellerinin, istikrarlı kariyer hedefleri ve kariyer karar verme öz yetkinliğinin geliştirilmesinde küçük ama önemli bir rolü olduğunu bulmuştur.

Kenny ve diğerleri (2003), 9. sınıf lise öğrencileri arasında algılanan engellerin ve desteğin okul katılımı ve mesleki tutumlarla ilişkisini incelemeyi amaçladıkları iki araştırma yapmışlardır. Birinci araştırmaya 174 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçları hem algılanan engellerin hem de aile ve akrabalarından algılanan desteğin, gençlerin okula bağlılığı ve gelecekteki kariyerlerinde başarıya yönelik istekleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir. 181 öğrencinin katıldığı ikinci araştırmanın sonuçları ise algılanan engellerin, genel destek ve akrabalık destek algılarının, kariyer hedeflerine ulaşmak için kariyer başarı beklentilerine yönelik beklentileriyle ilişkili olduğunu göstermiş ve yapılan birinci araştırmayı genişletmiştir.

Whiston ve Keller (2004) eğitimlerine 6, 7 ve 8. sınıflarda devam eden 282 öğrenci ile gerçekleştirdikleri araştırmada, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin mesleki gelişimleri ile ebeveyn davranışları ve ebeveyn desteği arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, ebeveyn davranışları (ebeveyn-çocuk iletişimi, ebeveyn iş değerleri,

ebeveyn gayeleri, annenin çalışması) ile mesleki olgunluk arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir. Bunun yanında aile desteği ve cinsiyet değişkenlerinin mesleki olgunluğun yordayıcıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Nota ve diğerleri (2007), liseye devam eden 253 İtalyan öğrenci üzerine gerçekleştirdikleri araştırmada kariyer araştırma öz yetkinliğinin aile desteği ile kariyer kararsızlığı arasındaki ilişkiye aracılık edip edemediğini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçları aile desteğinin kariyer araştırma öz yetkinliği aracılığıyla kariyer karar vermede rol oynadığını göstermiştir. Daha açık bir anlatımla, daha yüksek düzeyde aile desteği bildiren öğrencilerin kariyer araştırma öz yetkinlik beklentilerinin daha güçlü olduğu, daha güçlü kariyer araştırma öz yetkinlik inancı olduğunu bildiren bireylerin de daha düşük kariyer kararsızlığı yaşadığı tespit edilmiştir. Liseye devam eden erkek ergenler için, kariyer araştırma öz yetkinliklerinin aile desteği ile kariyer kararsızlığı arasındaki ilişkiye kısmen aracılık ettiği bulunmuştur. Beklenilenin aksine, kız ergenler için aile desteği ile kariyer kararsızlığı arasında doğrudan bir ilişki bulunamamış ancak, aile desteği doğrudan kariyer araştırma öz yetkinliği ile, kariyer araştırma öz yetkinliği de kariyer kararsızlığı ile ilişkili bulunmuştur.

Keller ve Whiston (2008), ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimleri ve spesifik ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada, ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn davranışları ile kariyer gelişimleri arasında ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme yetkinlik inançları, kariyer olgunluklarına göre ebeveynlerinin davranışları ile daha güçlü bir ilişki göstermiştir.

Lease ve Dahlbeck (2009), 214 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada üniversite öğrencilerinin ebeveyne bağlanma, ebeveyn tutumları ve kariyer kontrol odağı ile kariyer karar verme öz yetkinlikleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamış, ayrıca bu ilişkilerin öğrenci cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Araştırma sonuçları, bağlanma sürecinin kadınların kariyer karar verme öz

yetkinlikleri ile ilgili olduğunu ancak erkeklerle ilgili olmadığını ortaya koymuştur. Otoriter ebeveyn tutumunun, kadınların kariyer karar verme öz yetkinliklerini öngördüğü, kontrol odağının ise erkek öğrenciler için önemli fakat kadınlar için önemli olmadığı görülmüştür.

Sumari, Lous ve Sin (2009), Malezyalı 247 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, aile etkileşimi ile kariyer gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları cinsiyetler arasında farklılığın olmadığını göstermiştir. Çatışma ve kontrol alt ölçekleri dışında, diğer aile ortamı alt ölçekleri ile her kariyer karar verme öz yeterlik alt ölçeği arasında pozitif korelasyon gözlemlenmiştir. Mesleki bilgi bulma, kariyer hedefi seçme, kariyer planlama ve kariyerle ilgili sorunları çözme konusunda doğru öz değerlendirme yapmada kendine daha fazla güvenen üniversite öğrencileri, ailelerini; duygularını ifade etmeye daha açık, birbirleriyle daha ilgili, daha cesaret verici, bağımsızlığa teşvik eden, okulda ve işte başarıyı vurgulayan olarak algılamışlardır. Buna karşılık, çatışma ve kontrol alt ölçekleri ile kariyer karar verme öz yetkinlik alt ölçekleri arasında negatif korelasyonlar gözlenmiştir. Daha açık bir anlatımla, düşük kariyer karar verme öz yetkinliği olan öğrencilerin aile ortamlarını sık sık öfke, saldırganlık ve çatışma yaşanan yer olarak algıladıkları görülmektedir.

Koumoundourou, Tsaousis ve Kounenou (2011), 289 Yunan öğrenciden oluşan bir örneklem üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada ergenlerin öz benlik değerlendirmelerinin aile özellikleri (aile fonksiyonu ve ebeveyn tutumları) ve kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkinin aracılık rolünü incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, erkek öğrenciler için izin veren ve otoriter ebeveyn tutumları ile aile uyumunun kariyer karar verme güçlüklerinin öngörülmesine önemli katkı sağladığını göstermiştir. Erkeklerin karar verme güçlüklerinin öz benlik değerlendirmesinden etkilenmediği, kızların karar verme güçlüklerinin ise yalnızca ebeveynlerin otoriter tarzından olumsuz olarak etkilendiği görülmüştür. Otoriter ebeveyn tutumu ile kariyer karar verme güçlükleri arasında pozitif ilişki olduğu görülmüştür. Anne-babalarını

kontROLSÜZ ya da davranışları üzerinde sıkı bir kontrol sergiledikleri şeklinde algılayan erkekler, karar verme süreçlerinde daha fazla güçlük bildirme eğilimindedirler. Ayrıca, aile ilişkilerini yüksek oranda birbirine bağlı olarak algılayan erkeklerin karar verme süreçlerinde daha az zorluk yaşadıkları görülmüştür.

Pappas ve Kounenou (2011) Yunan ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin kariyer karar vermelerinde hem ebeveynlerinin hem de öz yetkinliklerinin etkisini incelemişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre annenin eğitim düzeyine göre, öğrencilerin kariyer karar verme öz yetkinliği ile kariyer karar verme davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda ebeveyn etkisi ve kariyer karar verme yeteneği arasında güçlü bir korelasyon saptanmıştır. Karar vermede ebeveyn etkisi ile ilgili olarak cinsiyetler arasında herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Sonuçlar öğrencilerin kariyer karar verme öz yetkinliklerinin, kariyer karar düzeylerini anlamlı derecede öngördüğünü ortaya koymuştur. Ayrıca araştırma annelerin babalardan daha fazla etkiye sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Fabio ve diğerleri (2013) 361 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, aileden ve diğer önemli kişilerden algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşmıştır.

Michael, Most ve Cinamon (2013), işitme kaybı olan 66 (23 duyma güçlüğü çeken, 43 işitme engelli) ve işten 94 öğrenci olmak üzere toplam 160 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada ebeveyn destek düzeylerinin 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme öz yetkinliğine olan etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları farklı ebeveyn destek düzeylerinin, 3 gruptaki farklı kariyer karar verme öz yetkinlik türlerini (kariyer karar verme öz yetkinliği ve iş-aile çatışmasının yönetiminde öz yetkinlik) öngördüğünü göstermiştir. Ebeveyn destek düzeyleri karşılaştırıldığında gruplar arasındaki farklılıkların olduğu, işitme engellilerin duyma güçlüğü çeken öğrencilere göre

daha düşük, işiten öğrencilere kıyasla da daha yüksek düzeyde ebeveynlerinden kariyerle ilgili modelleme, sözel teşvik ile duygusal destek algıladıkları görülmüştür.

Raque-Bogdan, Klingaman, Martin ve Lucas (2013) yaş ortalamaları 17.9 olan üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmada cinsiyet, etnik köken, kariyer engelleri ve kariyerle ilgili ebeveyn desteğini sosyal bilişsel kariyer kuramı (Lent vd., 1994) çerçevesinde incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, aile desteğinin kariyer engellerini algılama ve bu engellerle baş etmede önemli bir etkiye sahip olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Kadınlar, erkeklerden daha yüksek kariyer engelleri algılamışlardır. Ayrıca ebeveynlerden kariyerle ilgili duygusal destek alma noktasında kadınların erkeklerden daha fazla destek aldıklarını bildirdikleri görülmüştür. Bununla birlikte, kariyerle ilgili ebeveyn desteğinin sözel teşvik, araçsal yardım ve kariyere ilişkin modelleme alt boyutlarında ise erkekler ve kadınlar arasında cinsiyet farklılığı bulunmamıştır. Kariyere ilişkin ebeveyn desteğinde etnik farklılıkların olmadığı görülmüştür. Tüm katılımcılar için kariyerle ilgili ebeveyn desteği, kariyer engellerinin algılanması ve kariyer engelleriyle baş etmede varyansın önemli bir bölümünü oluşturmuştur.

Sovet ve Metz (2014), 575 Fransız lise öğrencisi ve 613 Güney Koreli lise öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada, ebeveyn tutumlarının ergenlerin kariyer karar vermeleri ile ilişkilerini incelemiştir. Araştırma sonuçları, Koreli ergenlerin Fransız karar vericilerden daha yüksek kariyer karar verme öz yetkinlik inançlarına ve daha yüksek kariyer karar verme güçlüklerine sahip olduklarını göstermiştir. Otoriter ebeveyn tutumu, Kore örneğinde kariyer karar verme öz yetkinliği konusunda daha yüksek, kariyer karar verme güçlüklerinin ölçülmesinde ise daha düşük puanlarla ilişkilirken; Fransız örneğinde otoriter ebeveyn tutumu, kariyer karar verme öz yetkinliği ve kariyer karar verme güçlükleriyle ilgili yüksek puanlarla ilişkilendirilmiştir. Sonuçlar cinsiyet ve ebeveyn tutumlarının her iki örnekte de kariyer karar verme çıktıları üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermiştir.

Guan, Capezio, Restubog, Read, Lajom ve Li (2016) Çinli 731 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada, ebeveyn desteğinin kariyer karar verme öz yetkinliği ve kariyer uyumuyla pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Kumar (2016), Etiyopya'da 175 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, ebeveynlerin kariyer seçimi üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, ebeveynlerin öğrencilerin kariyer seçimlerinde önemli bir etkiye sahip olduklarını ortaya koymuştur. Ebeveynler arasında da, bir kariyere karar vermede öğrenciler üzerinde babanın etkisinin, anneden daha önemli olduğu bulunmuştur.

Marcionetti ve Rossier (2017), İsviçreli 448 ergen üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, kariyer karar verme güçlükleri ile kişilik özellikleri, algılanan ebeveyn desteği ve benlik saygısı arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. İkinci amaç ise, algılanan ebeveyn desteğinin ve benlik saygısının kişilik özellikleri ile kariyer kararsızlığı arasındaki ilişkideki aracı rolünün etkisini test etmektir. Ayrıca, bu ilişkilerin ergenin eğitim tercihinine (liseye devam edip etmemesi veya bir çıraklık veya meslek eğitimi seçip seçmeme) göre değişip değişmediği de test edilmiştir. Araştırma sonuçları, kariyer karar verme güçlüklerini tahmin etmede nevrozluğun kariyer kararsızlığı üzerinde doğrudan etkili olan kişilik özellikleri olduğunu göstermiştir. Ayrıca, ebeveyn desteğinin kariyer kararsızlığının doğrudan bir öngörücüsü olduğu görülmüştür. Son olarak, eğitim tercihinin genel ilişkilerin düzeni üzerinde bir etkisi olmamıştır.

Hamamcı ve Hamurlu (2005), babaları olumlu tutum sergileyen öğrencilerin kariyer kararsızlık düzeylerini, babaları kariyer gelişiminde çocuklarına yardım etme konusunda olumsuz tutumları olanlara göre daha düşük bulmuşlardır.

Öztemel (2013a) eğitimine 9, 10 ve 11. sınıfta devam eden 273 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin birlikte kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, algılanan sosyal

destek ve cinsiyetin birlikte kariyer karar verme güçlüklerine ilişkin toplam varyansın %5'ini açıkladığını göstermiştir. Daha açık bir anlatımla aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arttıkça karar verme güçlükleri azalmış, arkadaştan algılanan sosyal destek arttıkça kariyer karar verme güçlükleri artmıştır. Ayrıca kızların erkeklere göre daha fazla karar verme güçlükleri yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Solmaz (2015), 335 meslek lisesi son sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, kariyer gelişiminde aile etkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, aile ile iyi ilişkilere sahip öğrencilerin bilgisel anlamda daha fazla desteklendiğini göstermiştir.

Ulaş ve Yıldırım (2015), 483 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan destek değişkenlerinin ve bazı demografik niteliklerin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yordayıp yordamadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre; aile desteği, cinsiyet, öğretmen desteği ve arkadaş desteği değişkenleri mesleki olgunluklarına ilişkin toplam varyansın yaklaşık %15'ini yordarken, tek başına “aile desteği” değişkeni yaklaşık % 8'ini yordamıştır. Sınıf düzeyi ve okul türü değişkenleri ise öğrencilerin mesleki olgunluklarını yordamamıştır. Ayrıca “aile desteği” değişkeni ile öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Ülker (2015), 602 lise öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada, kız meslek lisesi öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentileri üzerindeki aile etkisinin rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları kariyer kararı yetkinlik beklentisinin, Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği alt boyutlarından bilgisel destek ile orta düzeyde pozitif yönde, ailenin beklentileri ile negatif yönde ve maddi destek ve değerler-inançlar ile düşük düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi Ölçeği alt boyutlarının, Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği'nin tüm boyutlarını %9 ile %16 arasında anlamlı olarak yordadığı, en önemli ve tek anlamlı

yordayıcının bilgisel destek alt boyutu iken, bunu sırasıyla maddi destek, ailenin beklentileri ve değerler-inançlar alt boyutlarının takip ettiği görülmüştür.

Yukarıda özetlenen araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde, ebeveyn desteğinin pek çok araştırmaya konu olduğu ve farklı kavramlarla ilişkisine bakıldığı fark edilmiştir. İlgili alanyazındaki araştırmalar incelendiğinde, kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin mesleki tutumlar, mesleki olgunluk, kariyer gelişimi, kariyer hedefleri, kariyer uyumu, kariyer engelleri, kariyer karar verme süreci, kariyer kararsızlığı, kariyer karar verme öz yetkinliği gibi kariyere ilişkin değişkenlerle ilişkisinin incelendiği görülmüştür. Bunun yanısıra öz benlik değerlendirme ve benlik saygısı gibi kişisel özelliklerle ilişkisinin de incelendiği görülmüştür. Bu araştırmaların sonucunda aile bireylerinin, kariyer gelişimi ve meslek seçimi kararlarında önemli bir yer tuttuğu anlaşılmıştır.

Meslek Kararı Verme Öz Yetkinliği ile İlgili Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Kariyer kararı verme öz yetkinliği ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Taylor ve Betz’in (1983) bu kavrama dönük ilk çalışmayı gerçekleştirdikleri söylenebilir. Taylor ve Betz (1983) Bandura’nın (1977) öz yetkinlik kavramını kariyer danışmanlığına uygulamak amacıyla 346 üniversite öğrencisi üzerinde kariyer kararsızlığı ile kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinliği Ölçeği’ni geliştirmişlerdir. Yapılan çalışmalar sonucunda; kendini değerlendirme (self-appraisal), mesleki bilgi (occupational information), amaç seçimi (goal selection), planlama (planning) ve problem çözme (problem solving) olmak üzere toplam beş alt ölçekten ve 50 maddeden oluşan Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinliği Ölçeği geliştirilmiştir. Araştırma sonuçları, kariyerleri ile ilgili karar vermiş öğrencilerin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun yanında,

kariyer kararsızlığı ile kariyer kararı verme öz yetkinliği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Fouad, Smith ve Enochs (1997) başta İspanyol ve Latin ortaokul öğrencileri için kariyerle ilgili öz yetkinlik düzeylerini değerlendirmek amacıyla Ortaokul Öz Yetkinlik Ölçeği'ni (MSSSES) geliştirmişlerdir. Ölçek, ergenlerin öz yetkinlik yönlerini spesifik olarak ölçmek için tasarlanmış iki alt ölçekten ve 5'li Likert tipinde toplam 24 maddeden oluşmaktadır: 12 maddeden oluşan kariyer karar verme öz yetkinliği (CDMSE) ve 12 maddeden oluşan matematik/bilim (STEM; Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik) öz yetkinliği (MSSE). Araştırmacılar yapılan geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda, araçlarının yeterli geçerlik ve güvenirlik düzeyinde olduğunu ve bu ölçeklerin, özellikle kız ve azınlık öğrencileri için, ortaokul öğrencileri arasında kariyer kararı almak ve matematik/fen kariyer farkındalığını teşvik etmek için tasarlanan müdahale programlarının sonuçlarını ölçtüğünü ifade etmişlerdir.

Peterson ve Delmas (1998), 418 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada, Taylor ve Betz (1983) tarafından geliştirilmiş olan Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinliği Ölçeği'nin psikometrik niteliklerine kanıt sunmayı amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, üniversite hazırlık öğrencileri için Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinliği Ölçeği'nin uzun formunun iki faktörlü (bilgi toplama ve karar verme) yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda ölçeğin iki faktörlü yapısının, ölçeğin orijinalindeki beş faktörlü yapısına göre faktör yüklerinin ve güvenirlik katsayılarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Creed, Patton ve Watson (2002) 979 Avustralyalı ve Güney Afrikalı lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinliği Ölçeği-Kısa Formu'nun psikometrik niteliklerini ortaya koymayı ve kültürel eş değerliğini incelemeyi amaçlamışlardır. Yapılan analizler sonucunda Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinliği Ölçeği-Kısa Formu'nun lise öğrencileri için güvenilir bir yapıya sahip olduğu, ölçeğin beş faktörlü yapıyı desteklemediği; bilgi toplama, karar verme ve problem çözme olmak üzere toplam

üç faktörden oluştuğu görülmüştür. Ayrıca araştırma sonuçları, ölçeğin bu üç faktörünün Avusturalyalı ve Güney Afrikalı öğrenciler için değiştiğini ve yapı-kavram bilgisinde kültürel farklılıkların olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte Avusturalyalı ve Güney Afrikalı üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinliği düzeylerinde cinsiyete ve sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Chung (2002), Amerika'nın güney kesiminde bir üniversitede öğrenimlerine devam etmekte olan 165 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmada, Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinliği Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayısını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmacı ayrıca öğrencilerin kariyer kararı verme öz yetkinliği ve kariyer bağlılığı arasındaki ilişkiler ile kariyer kararı verme öz yetkinliği puan ortalamalarında cinsiyet ve etnik kökene göre bir fark olup olmadığını ortaya koymayı da amaçlamıştır. Araştırma sonuçları Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinliği Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayısının yüksek olduğunu, kariyer kararı verme öz yetkinliği ile kariyer bağlılığı arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca siyahi öğrencilerin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinin beyaz öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu, cinsiyete göre de öğrencilerin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinde anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Summers ve Falco (2018), Fouad vd., (1997) tarafından ortaokul öğrencileri için geliştirilmiş olmasına rağmen yapılan çalışmalarda lise öğrencileriyle birlikte kullanılan Ortaokul Öz Yetkinlik Ölçeği'nin (MSES) lise öğrencileri ile yapı geçerliliğini test etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları MSES'in lise örnekleminde geçerlik ve güvenirlik standartlarını karşılaması için değişiklik yapılması gerektirdiğini göstermiştir.

Bozgeyikli (2004) çalışmasında, ilköğretim 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin meslek kararı vermede yetkinlik düzeylerini ölçen bir ölçek geliştirmeyi amaçlamıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda geliştirilen Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği (MKVYÖ), 27 maddeden ve üç alt ölçekten oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin geçerlik ve

güvenilirlik çalışmaları 480 ilköğretim 8. sınıf öğrencisinden elde edilen veriler üzerinden yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda MKVYÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür.

Işık (2010) 321 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinliği Ölçeği'nin kısa formunu Türk kültürüne uyarlamayı amaçlamıştır. Yapılan faktör analizleri sonucunda yapının beş faktörlü olduğu görülmüştür. Ancak açıklayıcı faktör analiz sonuçları, her boyutta yer alan maddelerin orijinal yapısı ile benzerlik göstermediğini ortaya koymuştur. Aynı zamanda araştırmacı, benzer ölçekler geçerliği kapsamında mesleki olgunluk, mesleki sonuç beklentisi, olumlu duygu durum, olumsuz duygu durum, denetim odağı ve sürekli kaygı değişkenleri ile kariyer kararı verme öz yetkinliği arasındaki ilişkiler incelemiş ve elde edilen sonuçların literatürdeki diğer verilerle paralellik gösterdiğini ifade etmiştir.

Büyükgoze-Kavas (2014) 695 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, Taylor ve Betz (1983) tarafından geliştirilen Kariyer Kararı Verme Öz Yetkinliği Ölçeği'nin kısa formunu (Career Decision Self- Efficacy scale–Short Form (CDSES-SF) Türk kültürüne uyarlamayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, ölçeğin iç tutarlılık ve test tekrar test güvenirlik katsayılarının yüksek olduğunu, genel yetkinlik ile kariyer karar verme öz yetkinliği arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda ise orijinal ölçeğin beş faktörlü yapısının doğrulanamadığı, bunun yerine dört faktörlü yapının Türkiye kültürüne daha çok uyum sağladığı görülmüştür.

Ulaş (2016) üniversite son sınıf öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinliği düzeylerini etkileyen değişkenleri ortaya koymak amacıyla 523, Kariyer Kararı Verme Yetkinliği Ölçeği'ni (KVYÖ) geliştirmek amacıyla 424 ve cinsiyete ve öğrenim görülen alana göre kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerini incelemek amacıyla 729 üniversite öğrencisi ile araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçları, Türk kültüründeki

üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen KVVÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu göstermiştir. Bununla birlikte, umutsuzluk ve algılanan kariyer engelleri değişkenlerinin üniversite son sınıf öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinliğini negatif yönde anlamlı olarak yordadığı, algılanan kariyer engellerinin ve kontrol odağının umutsuzluk aracılığıyla da kariyer kararı verme öz yetkinliğini manidar olarak etkilediği görülmüştür. Ayrıca cinsiyet, üniversite son sınıf öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinde anlamlı bir fark oluşturmazken, öğrenim görülen alanın üniversite son sınıf öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinde anlamlı bir fark oluşturduğu bulunmuştur.

İlgili alanyazın incelendiğinde kariyer kararı verme öz yetkinliği ile ilgili ölçme çalışmalarının yanında kariyer kararı verme öz yetkinliği ile diğer çeşitli değişkenlerin ilişkilerinin incelenmesiyle ilgili yurt dışında ve Türkiye'de yapılan araştırmaların da olduğu görülmüştür. Bu araştırmalardan ulaşılabilenler aşağıda özetlenmiştir.

Gloria ve Hird (1999), 687 üniversite öğrencilerinin kariyer karar vermeye ilişkin yetkinlik düzeyleri, kaygı düzeyleri ve etnik kökenleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, beyaz öğrencilerin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinin Asyalı, Afrikalı, Amerikalı gibi diğer etnik kökendeki öğrencilerin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, etnik köken değişkeninin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinin en önemli yordayıcısı olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, kariyer kararı vermiş öğrencilerin kariyer karar vermeye ilişkin yetkinlik düzeylerinin henüz bu kararı vermeyen öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Kültürlerarası bir araştırma yapan Mau (2000), 540 Amerikalı ve 1026 Tayvanlı üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada, meslek kararı verme yetkinlik beklentisinin ve meslek kararı verme stillerinin Amerikalı ve Tayvanlı üniversite öğrencilerinde farklılaşma düzeyini araştırmıştır. Araştırma sonuçları, mesleki kararı verme öz yetkinliğinin ve

meslek kararı verme stillerinin kültür faktöründen etkilendiğini göstermiştir. Rasyonel kariyer kararı verenlerin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinin bağımlı karar verenlerinkinden daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca, hem milliyetin hem de cinsiyetin kariyer karar verme stillerinde ve kariyer karar verme öz yetkinliğinde farklılıklara yol açtığı sonucuna varılmıştır.

Sandler (2000), 937 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada kariyer kararı verme ile kariyer kararı verme öz yetkinliği arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinin kariyer kararlılığı ile ilgili davranış ve tutumları yordadığını göstermiştir.

Sullivan ve Mahalik (2000) yaptıkları araştırmada, kariyerle ilgili öz yetkinliği artırmak amacıyla tasarlanmış bir kariyer grubuna katılan kadınların, kontrol grubundaki kadınlara kıyasla kariyer karar verme öz yetkinlik, mesleki araştırma ve bağlılık kazanmalarını sağlayıp sağlamadığını değerlendirmişlerdir. 6 haftalık bu çalışmada; deney grubuna 31 kadın, kontrol grubuna 30 kadın katılmıştır. Sonuçlar, kontrol grubuyla karşılaştırıldığında, deney grubundaki kadınların kariyer karar verme öz yetkinliği ve mesleki araştırma ve bağlılık konularında geliştiğini ve bu kazançları 6 haftalık takip sürecinde sürdürdüğünü göstermiştir.

Chung (2002), 165 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, cinsiyetin ve etnik farklılıkların meslek bağlılığı ile meslek kararı verme öz yetkinliği ile ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, meslek bağlılığı ile meslek kararı verme öz yetkinliği arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Cinsiyete göre kız öğrencilerin mesleğe bağlılık konusunda erkek öğrencilerden daha yüksek puanlara sahip olduğu, meslek kararı verme öz yetkinliği konusunda ise kız ve erkek öğrenciler arasında belirgin bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ancak Siyahların hem meslek karar verme öz yetkinlik puanlarının hem de meslek bağlılığı puanlarının Beyazlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Brown, George-Curran ve Smith (2003) 288 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada, kariyer kararı verme öz yetkinliği, mesleki araştırma ve bağlılık ile duygusal zeka arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, kariyer kararı verme öz yetkinliği ile duygusal zekanın empati, duyguların kullanımı, ilişkiyle baş etme ve öz kontrol boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, cinsiyetin kariyer kararı verme öz yetkinliği ve duygusal zeka arasındaki ilişkide etkileşim etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Wolfe ve Betz (2004), 304 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlikleri ile bağlanma stilleri ve aileye ve arkadaşlara bağlanma sınırları arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerini sırasıyla; anneye ve babaya bağlanma, akrana bağlanma ve güvenli bağlanma stili değişkeninin anlamlı olarak yordadığını göstermiştir. Ayrıca, kadınların kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeyleri ile anne ve akrana bağlılık ve güvenli bağlanma biçimi arasında pozitif yönde; erkeklerin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeyleri ile korkulu bağlanma biçimi arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Ali, McWhirter ve Chronister (2005) alt sosyo ekonomik düzeyden gelen 114 9. sınıf öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada destek sistemlerinin ve engellerin öz yetkinlik inançlarını nasıl etkilediğini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmacılar, bağlamsal destek, algılanan eğitimsel engeller ile mesleki-eğitsel öz yetkinlik ve sonuç beklentileri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, kardeş ve akran desteğinin mesleki-eğitsel öz yetkinlik inançlarında önemli bir belirleyici olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte mesleki-eğitsel öz yetkinlik inancı da mesleki sonuç beklentilerini önemli ölçüde öngörmüştür.

Sumari (2006) 1028 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada, üniversite birinci sınıf öğrencilerinin aile işleyişleri ve kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeyleri arasındaki

ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinin aile faktöründen etkilendiğini göstermiştir. Bununla birlikte, akademik dala ve etnik kökene göre üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinde anlamlı bir fark olduğu; Çinli öğrencilerin ve sosyal bilimlerde öğrenim gören öğrencilerin kariyer karar verme yetkinlik düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür.

Nauta (2007) 237 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada, bireylerin seçtikleri alanlardan aldıkları memnuniyet ile karar verme sürecindeki öz yetkinlikleri arasında pozitif yönde, oldukça yüksek bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmada, ilgi alanların meslek alanlarıyla eşleştiğini beyan eden öğrencilerin, ilgi alanlarının meslek alanlarıyla eşleşmediği öğrencilerden daha yüksek genelleştirilmiş öz yetkinlik düzeyine sahip oldukları görülmüştür.

Keller ve Whiston (2008) yaşları 11 ile 15 arasında değişen 293 ortaokul öğrencisi ve 147 ebeveyn ile gerçekleştirdikleri araştırmada, ortaokul öğrencilerinin algılanan ebeveyn-ergen ilişkileri ile kariyer olgunluğu ve kariyer öz yetkinliği arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Ayrıca belirli ebeveyn davranışlarının, yüksek ve düşük kariyer olgunluğu ve kariyer öz yetkinliği olan ergenler arasında farklılaşıp farklılaşmadığını da incelemiştir. Regresyon analizleri, öğrenci sınıf düzeyini ve cinsiyetini kontrol ettikten sonra ebeveyn davranışlarının, ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimi ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ebeveyn davranışlarının, kariyer karar verme öz yetkinliği ile kariyer olgunluğundan daha fazla ilişki kurma eğiliminde olduğu görülmüştür. Ergenlerin ve ebeveynlerin aile ilişkilerine ilişkin görüşleri arasındaki farkın, ergenlerin kariyer karar verme öz yetkinliğiyle ilgili olduğu da görülmüştür. Başka bir deyişle, bu bulgular yüksek kariyer karar verme öz yetkinliği ve kariyer olgunluğuna sahip olan çocukların kendilerine ve kendi gereksinimlerine, görüşlerine ve hedeflerine değer veren ebeveynleri olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçları, cinsiyet ve sınıfın ortaokul öğrencilerinin öz yetkinlik puanlarını açıklamadaki varyansının çok düşük olduğunu, sınıf düzeyi büyük olan ergenler

için kariyer karar verme öz yetkinliğinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Cinsiyet ile öz yetkinlik arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Coon (2008) 325 üniversite öğrencisinin kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer kararı verme öz yetkinliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bunun yanı sıra kariyer kararı verme öz yetkinliği ile kariyer iyimserliği ve başa çıkma değişkenleri arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Araştırma sonuçları, kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeyleri ve kariyer iyimserlik düzeyleri düşük olan öğrencilerin kaçınmacı baş etme yöntemini kullandıklarını ve bu öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini göstermeye daha yatkın olduklarını göstermiştir. Bununla birlikte araştırma sonuçları kariyer kararı verme öz yetkinlik ve kariyer iyimserlik düzeylerinin kariyer kararı verme güçlükleri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmazken sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Buna göre üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyleri arttıkça kariyer kararı verme öz-yetkinlik düzeyleri de artmaktadır.

Rottinghaus, Jenkins ve Jantzer (2009) 388 üniversite öğrencisinin olumlu ve olumsuz duygulanım ve depresyonu içeren duygusal yaşamları ile kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, cinsiyetin, olumlu ve olumsuz duygulanımın, depresyonun üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir.

Sneva (2011) 164 etnik kökeni farklı üniversite öğrencisinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeyleri ile kariyer olgunluğu ve kariyer kararı verme öz yetkinliği arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, etnik kökene göre üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerinde manidar bir fark olduğunu, kariyer kararı verme öz yetkinliği ile kariyer olgunluğu arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca yaş, üniversitede geçirilen süre, öğrenim görülen alan, annenin eğitim seviyesi ve ailenin gelir düzeyi değişkenlerinin üniversite

öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeylerini manidar olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Garcia (2012) meslek kararı verme yetkinliği ile algılanan aile desteği arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçları, meslek kararı verme yetkinlik düzeyi ile algılanan aile desteği arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, meslek kararı verme yetkinliği yüksek olan öğrencilerin ailelerinden gerekli desteği aldıklarını ve yüksek düzeyde yetkinlik beklentisine sahip olduklarını göstermiştir.

Lee ve Park (2012) 395 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada, algılanan sosyal destek ve kariyer engelleri ile kariyer karar verme öz yetkinliği arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, kariyer seçimlerinde algıladıkları destek düzeyleri yüksek olan üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme öz yetkinlik düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca, algılanan kariyer engellerinin, üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme öz yetkinlik düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Andrews, Bullock-Yowell, Dahlen ve Nicholson (2014) 300 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada, üniversite öğrencilerinin kariyer düşünceleri ile kariyer kararı verme öz yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, olumsuz kariyer düşünceleri ile kariyer kararı verme öz yetkinliği arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir.

Hou ve diğerleri (2014) 810 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada, kariyer uyumu ile proaktif kişilik ve kariyer kararı verme öz yetkinliği arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, kariyer karar verme öz yetkinliğin proaktif kişilik ile kariyer uyumu arasındaki ilişkide aracı etkisinin olduğunu göstermiştir. Ayrıca, kariyer kararı verme ile proaktif kişilik ve kariyer uyumu arasında pozitif yönde anlamlı; işe yerleşme baskısı arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür.

Jiang (2016) 185 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, duygusal zeka ile kariyer karar verme öz yetkinliği arasındaki ilişkiyi hedefe bağlılığın ve profesyonel bağlılığın aracı rolü açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, duygusal zeka ile kariyer karar verme öz yetkinliği arasındaki pozitif yöndeki anlamlı ilişki olduğunu ve bu ilişkide hedefe bağlılığın ve profesyonel bağlılığın aracı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir.

Akdeniz (2009) eğitimlerine 8. sınıfta devam eden 442 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmada, ergenlerin meslek kararı verme yetkinlik algılarını, algılanan ana-baba tutumu ve demografik değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği'nin (MKVYÖ) mesleklerle ilgili bilgi toplama ve gerçekçi plan yapma alt boyutlarında erkek öğrencilerin puan ortalamalarının, kız öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçları bireysel ve mesleki özellikleri doğru değerlendirme puanlarının anne ve baba eğitim düzeyine göre farklılaştığını göstermektedir. MKVYÖ'nün her üç alt boyutu da SED'e göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bununla birlikte alt SED'e sahip öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik puanları orta ve üst SED'e sahip öğrencilere göre daha düşüktür. MKVYÖ'nün bütün alt boyutları ile demokratik ana baba tutumu arasında pozitif düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Demokratik ana baba tutumlarının artması meslek kararı verme yetkinlik düzeyini de artırmaktadır. Araştırma sonuçlarında Ana Baba Tutum Envanteri alt boyutlarından sadece demokratik ana baba tutumunun meslek kararı verme yetkinliğini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.

Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan (2009) eğitimlerine 8. sınıfta devam eden 756 öğrenci ile gerçekleştirdikleri araştırmada, öğrencilerin kariyer gelişimleri ve cinsiyetlerinin meslek kararı verme öz yetkinlik algılarını yordayıp yordamadığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, kariyer gelişimi ve cinsiyetin birlikte meslek kararı verme öz yetkinlik algısının bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme, mesleki bilgi toplama,

gerçekçi plan yapma boyutlarının üçünü de anlamlı olarak yordadığını göstermiştir. Ayrıca cinsiyet, meslek karar verme öz yetkinliğinin en güçlü yordayıcısı olarak bulunmuştur.

Bozgeyikli, Eroğlu ve Hamurcu (2009) farklı sosyoekonomik düzeyde olan 346 Türk genci ile gerçekleştirdikleri araştırmada, sosyoekonomik düzeyin gençlerin kariyer karar vermede öz yetkinlikleri ve kariyer olgunlukları üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları, sosyoekonomik düzey ile kariyer karar vermede öz yetkinliği ve kariyer olgunluğu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca erkek öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeylerinin, kız öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Öztemel (2012) yaşları 14 ile 18 arasında değişen 282 lise öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada, kariyer karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağının lise öğrencilerinin kariyer kararsızlıklarını yordayıp yordamadığını incelemeyi ve kariyer kararsızlıklarını cinsiyet, okul türü, karar durumu ve SED'e göre karşılaştırmayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, kariyer karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağının, kariyer kararsızlığına ilişkin toplam varyansın % 32'sini açıkladığını göstermiştir. Kariyer karar verme öz yetkinliği tek başına kariyer kararsızlığının anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Erkek öğrencilerin kız öğrencilerden, mesleki ve teknik liseye devam eden öğrencilerin genel liseye devam eden öğrencilerden, kariyer kararı vermemiş öğrencilerin kariyer kararını verenlerden ve SED'i düşük algılayanların orta ve yüksek algılayanlarındakinden kariyer kararsızlığı puan ortalamaları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Sarı ve Şahin (2013) 302 lise son sınıf öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, lise son sınıf öğrencilerinin mesleğe karar verme öz yetkinliklerini yordamada umut ve kontrol odağının rolünü incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları yaş, cinsiyet, umut ve kontrol odağının meslek kararı verme öz yetkinliğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir.

Şeker (2013) 9-12. sınıflarda öğrenim görmekte olan, 556 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmada, lise öğrencilerinde meslek kararı verme yetkinlik düzeyi ve kariyer denetim odağını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada öğrencilerin meslek kararı verme yetkinliği ile kariyer denetim odağı puanları bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılmış ve meslek kararı verme yetkinliği ile kariyer denetim odağı arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma sonuçları, Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği'nin bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme boyutu puanlarında on ve on birinci sınıflar arasında onuncu sınıflar lehine anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Ailenin gelir düzeyine göre gerçekçi plan yapma boyutu puanlarında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ailesinin gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin gerçekçi plan yapma boyutu puanları, geliri düşük olan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Meslek kararı verme yetkinlik puanlarının algılanan ders başarısına göre anlamlı olarak farklılaştığı; kendisini başarılı gören öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik puanlarının, kendisini başarısız görenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği'nin bütün alt boyutları ve toplam ölçek puanı ile Kariyer Denetim Odağı Ölçeği iç denetim boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu, meslek kararı verme yetkinliği arttıkça iç denetim puanlarının da arttığı görülmüştür. Aynı zamanda bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme boyutu ve meslek kararı verme toplam ölçek puanı ile dış denetim arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Sevim (2016) eğitimlerine 7. ve 8. sınıf düzeylerinde devam eden toplam 550 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmada, öğrencilerin meslek kararı verme yetkinliğini yaş, cinsiyet, okul türü, algılanan sosyo-ekonomik durum, algılanan akademik başarı, anne-babanın öğrenim düzeyi ve meslek seçimindeki tutumu açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeyleri ile algılanan akademik başarısı ve anne ile babanın meslek seçimi sırasındaki tutumu arasında pozitif

yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ders başarısı yüksek öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeyleri, düşük olanlara oranla daha yüksek bulunmuştur.

Karalar (2017) eğitimlerine 7. ve 8. sınıf düzeylerinde devam eden toplam 459 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmada, ortaokul öğrencilerinin okul yaşam kalitesi algısı ile meslek kararı verme yetkinliği arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin okul yaşam kalitesi algısı ile meslek kararı verme yetkinliğinin cinsiyete, sınıf düzeyine, anne-baba eğitim düzeyine ve kendini akademik olarak algılama düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Meslek kararı verme yetkinlik düzeyi cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi ve algılanan akademik başarı düzeyine göre incelenmiş ve tüm değişkenlere göre meslek kararı verme yetkinlik düzeyinde anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür. Son olarak okul yaşam kalitesi ile meslek kararı verme yetkinliği arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Yukarıda özetlenen araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde, kariyer karar verme öz yetkinliğinin uzun zamandır incelenen ve birçok araştırmacı tarafından ele alınan bir kavram olduğu fark edilmiştir. İlgili alanyazındaki araştırmalar incelendiğinde, kariyer karar verme öz yetkinliğinin hem kariyer uyumu, hedefe bağlılık, kariyer araştırma davranışı gibi pozitif değişkenlerle hem de olumsuz kariyer düşünceleri, kariyer kararsızlığı gibi negatif değişkenlerle ilişkisinin incelendiği görülmüştür. Bu araştırmaların sonucunda yüksek düzeydeki kariyer karar verme öz yetkinliğinin olumlu kariyer davranışları açısından önemli bir role sahip olduğu anlaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, ölçme araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi, bulgular ve yorumlanması sunulmuştur.

Araştırma Modeli

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn desteklerinin ve meslek kararı verme öz yetkinliklerinin kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla yapılan ilişkisel bir araştırmadır.

Araştırmada bağımlı değişken, kariyer karar verme güçlükleri; bağımsız değişkenler ise kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinlikleri olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmaya, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Hatay ilinin Reyhanlı ilçesindeki 4 ortaokulda 7. ve 8. sınıflarda eğitim görmekte olan 439 (227 kız ve 212 erkek) ortaokul öğrencisi katılmıştır. Bu 439 ortaokul öğrencisinden 24 kız ve 15 erkek öğrencinin, ölçme araçları setindeki bazı araçları büyük ölçüde eksik cevapladıkları görülmüştür ve bu

öğrencilere ait ölçme araçları araştırmadan çıkarılmıştır. Dolayısıyla çalışma grubu 400 (203 kız ve 197 erkek) ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma grubundaki öğrenciler veri toplama günü sınıfında bulunan ve bu araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilerdir. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolaylıkla bulunabileni örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde yakın çevrede bulan ve ulaşılması kolay, araştırmaya katılmaya gönüllü bireyler araştırma grubuna seçilmektedir (Erkuş, 2013, s. 122).

Çalışma grubundaki ortaokul öğrencilerinin demografik özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler		N	%
Cinsiyet	Kız	203	50,75
	Erkek	197	49,25
Sınıf düzeyi	7.sınıf	131	32,75
	8.sınıf	269	67,25
Yaş	12 yaş	25	6,3
	13 yaş	98	24,5
	14 yaş	240	60
	15 yaş	23	5,8
	16 yaş	2	,5

Tablo 1’de görüldüğü gibi, çalışma grubundaki öğrencilerin 203’ü (%50,75) kız, 197’si (%49,25) erkektir. Bu öğrencilerden 131’i (%32,75) 7. sınıfta ve 269’u (%67,25) 8. sınıfta öğrenim görmektedirler. Bu öğrencilerin yaşlarının ranjı 12-16 arasında dağılmaktadır. Yaşlarının ortalaması: $M = 13,688$, $SD = ,703$ ’tür.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada verilerin toplanmasında Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği- Ortaokul Formu: KKVGO-OF (Bacanlı vd., 2012a), Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği-KİEDÖ (Güneş, 2015), Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği-MKVYÖ (Bozgeyikli, 2004) ve Kişisel Bilgi Formu (KBF) kullanılmıştır.

Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği-Ortaokul Formu (KKVGÖ-OF)

Bacanlı vd., (2012a) lise öğrencileri için Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'ni (KKVGÖ; Bacanlı, 2008a, 2016) ortaokul öğrencilerine uyarlamışlardır. Bu araştırmada araştırma grubundaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini ölçmek için KKVGO-OF (Bacanlı vd., 2012a) kullanılmıştır. KKVGO-OF, 38 maddeli 5'li derecelendirmeli Likert tipi bir ölçme aracıdır. KKVGO-OF'den alınabilecek en düşük puan 38, en yüksek puan 190'dır.

KKVGÖ-OF'nin yapı geçerliği için $n = 3994$ (13-15 yaş) ortaokul öğrencisine 44 maddeli taslak KKVGO uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları, KKVGO-OF'nin 38 maddeli olduğunu göstermiştir. KKVGO-OF de orijinal KKVGO (Gati & Saka, 2001a) ve Türk lise öğrencilerine uyarlanan KKVGO (Bacanlı, 2016) gibi 3 ana kategori ve bu kategorilere ait 10 alt kategoriden oluşmuştur. KKVGO-OF'nin güvenilirliği için Cronbach'ın Alpha katsayısı ile hesaplanan iç tutarlılık katsayılarının toplam ölçek için (38 Madde) .94, Hazırlık Eksikliği alt ölçeği için .56, Bilgi Eksikliği alt ölçeği için .92 ve Tutarsız Bilgi alt ölçeği için .93 bulunmuştur. KKVGO-OF'nin bu araştırma için Cronbach'ın Alpha katsayısı ile hesaplanan iç tutarlılık katsayıları toplam ölçek için (38 Madde) .94, Hazırlık Eksikliği alt ölçeği için .59, Bilgi Eksikliği alt ölçeği için .92 ve Tutarsız Bilgi alt ölçeği için .91 bulunmuştur. Görüldüğü gibi KKVGO-OF'nin güvenilirliği için hesaplanan iç tutarlılık katsayılarının Bacanlı vd., (2012a) tarafından hesaplanan iç tutarlılık katsayılarına benzer olduğu söylenebilir.

Araştırmacılar (Bacanlı vd., 2012a) KKVGÖ-OF'nin geçerliği ve güvenirliği ile ilgili sonuçlara dayanarak bu ölçeğin Türkiye'deki ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini ölçmek amacıyla kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu belirtmektedirler.

Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği (KİEDÖ)

Orjinali Turner ve diğerleri (2003) tarafından geliştirilen Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği (KİEDÖ), Güneş (2015) tarafından Türk ortaokul öğrencilerine uyarlanmıştır. KİEDÖ; 27 maddeli, 5'li derecelendirmeli Likert tipi bir ölçektir. KİEDÖ'den alınabilecek en düşük puan 27, en yüksek puan 135'tir.

Türkçe KİEDÖ'nin faktör yapısını belirlemek için $n = 438$ (218 kız, 220 erkek) ortaokul öğrencisinden toplanan verilere doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA sonuçları Türkçe KİEDÖ'nün de orijinali gibi 4 faktörlü (araçsal yardım, kariyere ilişkin modelleme, sözel teşvik, duygusal destek) bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. KİEDÖ'nün güvenirliği için Cronbach Alpha ile iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Bu Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla; araçsal yardım alt ölçeği için .81, kariyere ilişkin modelleme alt ölçeği için .87, sözel teşvik alt ölçeği için .82, duygusal destek alt ölçeği için .83 ve toplam ölçek için .93 bulunmuştur. KİEDÖ'nün bu araştırmada belirlenen iç tutarlık katsayıları; araçsal yardım alt ölçeği için .78, kariyere ilişkin modelleme alt ölçeği için .82, sözel teşvik alt ölçeği için .73, duygusal destek alt ölçeği için .87 ve toplam ölçek için .93 bulunmuştur. Görüldüğü gibi güvenirliği için KİEDÖ'nün bu araştırmada hesaplanan iç tutarlık katsayılarının Güneş (2015) tarafından hesaplanan iç tutarlık katsayılarına benzer olduğu söylenebilir.

Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği (MKVYÖ)

Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği (MKVYÖ) 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin meslek kararı vermede yetkinlik düzeylerini ölçmek amacıyla Bozgeyikli (2004) tarafından geliştirilmiştir. MKVYÖ; 27 maddeli, 5'li derecelendirmeli Likert tipi bir ölçektir. MKVYÖ'den alınabilecek en düşük puan 27, en yüksek puan 135'tir.

MKVYÖ'nün yapı geçerliğini belirlemek için 180 ortaokul 8. sınıf öğrencisinden toplanan verilere açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları MKVYÖ'nün 3 faktörlü (bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme, mesleki bilgi toplama, gerçekçi plan yapma) bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. MKVYÖ'nün güvenirliği için Cronbach Alpha ile iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Bu iç tutarlılık katsayıları sırasıyla; bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme boyutu için .89, mesleki bilgi toplama boyutu için .87, gerçekçi plan yapma boyutu için .81 ve ölçeğin tümü için .92 olarak bulunmuştur.

MKVYÖ'nün bu araştırma için hesaplanan iç tutarlık katsayıları; bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme boyutu için .87, mesleki bilgi toplama boyutu için .85, gerçekçi plan yapma boyutu için .80 ve ölçeğin tümü için .94 olarak bulunmuştur. Görüldüğü gibi güvenirliği için MKVYÖ'nün bu çalışmada hesaplanan iç tutarlık katsayılarının Bozgeyikli (2004) tarafından hesaplanan iç tutarlık katsayılarına benzer olduğu söylenebilir.

Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Kişisel Bilgi Formu; cinsiyet, sınıf düzeyi, algılanan akademik başarı düzeyi, gitmek istenilen lise türüne ve ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumlarına ilişkin bilgileri içermektedir. KBF araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Verileri toplamak için KKVGO-OF (Bacanlı vd., 2012a), KİEDÖ (Güneş, 2015), MKVYÖ (Bozgeyikli, 2004) ve KBF, Hatay ilinin Reyhanlı ilçesindeki dört ortaokulun veri toplama günü sınıfta bulunan 7. ve 8. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Adı geçen ölçekler bu araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilere uygulanmıştır. Bu dört ortaokuldan birinde verileri araştırmacının kendisi, diğer üçünde ise okulun psikolojik danışmanları toplamıştır. Veri toplama süreci başlatılırken araştırmacı ve psikolojik danışmanlar öğrencilere veri setindeki ölçeklerin nasıl cevaplanacağı hakkında kısa, açıklayıcı bilgiler vermişlerdir. Genel olarak veri toplama süreci boyunca çok az öğrenci birkaç küçük açıklama istemiştir. Bu ölçekleri uygulama süresi bir ders saati (40 dakika) sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerine uygulanan ölçme araçlarından toplanan veriler kodlanarak SPSS 21 paket programına girilmiştir. Ardından bu veriler üzerinde çoklu doğrusal regresyon analizi yapılarak kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinliklerinin kariyer karar verme güçlüklerini ne kadar yordadığı incelenmiştir.

Kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete, sınıf düzeyine ve algılanan akademik başarı düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için *t* testi yapılmıştır.

Kariyer karar verme güçlüklerinin gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna ve ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) yapılmıştır. Varyans analizi sonucunda elde edilen *F* değerinin anlamlı bulunduğu durumlarda bu farkın kaynağını belirlemek için de grupların 2'şerli olarak karşılaştırıldığı "Tukey HSD" kullanılmıştır.

Bu araştırmada anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada toplanan verilere uygulanan istatistiksel analizlerin sonuçları araştırmada cevap aranan problemlerin sırasına göre aşağıda sunulmuştur. Yöntem bölümünde belirtildiği gibi araştırma grubu 400 (203 kız ve 197 erkek) ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Ancak bu araştırmanın değişkenleri olan; KKVĞÖ-OF toplam puanları, KKVĞÖ-OF'nin alt ölçekleri olan bilgi eksikliği puanları, hazırlık eksikliği puanları, tutarsız bilgi puanları, KİEDÖ puanları ve MKVYÖ puanları arasındaki korelasyon katsayılarını belirleme ve çoklu regresyon analizlerini yapma süreçlerinde analizler $n = 361$ (194 kız ve 167 erkek) öğrenci üzerinde yapılmıştır.

Araştırma grubundaki $n = 361$ ortaokul öğrencisinin KKVĞÖ-OF'den, aldıkları toplam puanlara, Hazırlık Eksikliği alt ölçeğinden aldıkları toplam puanlara, Bilgi Eksikliğinden alt ölçeğinden aldıkları toplam puanlara, Tutarsız Bilgi alt ölçeğinden aldıkları toplam puanlara, KİEDÖ'den aldıkları toplam puanlara, MKVYÖ'den aldıkları toplam puanlara ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ve değişkenler arası korelasyon katsayıları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

KKVGÖ-OF ve Alt Ölçekleri, KİEDÖ ve MKVYÖ'den Alınan Toplam Puanlar, Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Bu Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	$\bar{x}$	SS	1	2	3	4	5	6
1. KKVGÖ Top	85,14	25,18	-	,643***	,922***	,900***	-,352***	-,041
2. Hazırlık Eks	28,57	5,81		-	,519***	,370***	-,129**	,088*
3. Bilgi Eks	26,90	11,24			-	,729***	-,328***	-,073
4. Tutarsız Bil	29,67	12,31				-	-,359***	-,058
5. MKVYÖ Top	104,10	16,58					-	,483***
6. KİEDÖ Top	96,44	18,70						-

***p<.001, **p<.01, *p<.05

Tablo 2'de görüldüğü üzere; ortaokul öğrencilerinin KVGÖ-OF toplam puanları ortalaması $\bar{x}$ =85,14, SS =25,18; MKVYÖ toplam puanları ortalaması $\bar{x}$ =104,10, SS =16,58; KİEDÖ toplam puanları ortalaması $\bar{x}$ =96,44, SS =18,70'tir. KVGÖ-OF toplam puanları ile MKVYÖ toplam puanları arasında r =-.352 negatif yönlü ve p <.001 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. KVGÖ-OF toplam puanları ile KİEDÖ toplam puanları arasında r =-.041 negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Ancak bu ilişki anlamlı düzeyde değildir (p >.05). KİEDÖ toplam puanları ile MKVYÖ toplam puanları arasında r =.483 pozitif yönlü ve p <.001 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Ortaokul öğrencilerinin Hazırlık Eksikliği alt ölçeği toplam puanları ortalaması $\bar{x}$ =28,57, SS =5,81; MKVYÖ toplam puanları ortalaması $\bar{x}$ =104,10, SS =16,58; KİEDÖ toplam puanları ortalaması $\bar{x}$ =96,44, SS =18,70'tir. Hazırlık Eksikliği alt ölçeği toplam puanları ile MKVYÖ toplam puanları arasında r =-.129 negatif yönlü ve p <.01 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Hazırlık Eksikliği alt ölçeği toplam puanları ile KİEDÖ toplam puanları arasında r =.088 pozitif yönlü ve p <.05 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. KİEDÖ toplam puanları ile MKVYÖ toplam puanları arasında r =.483 pozitif yönlü ve p <.001 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Ortaokul öğrencilerinin Bilgi Eksikliği alt ölçeği toplam puanları ortalaması $\bar{x} = 26,90$, $SS = 11,24$; MKVYÖ toplam puanları ortalaması $\bar{x} = 104,10$, $SS = 16,58$; KİEDÖ toplam puanları ortalaması $\bar{x} = 96,44$, $SS = 18,70$ 'tir. Bilgi Eksikliği alt ölçeği toplam puanları ile MKVYÖ toplam puanları arasında $r = -.328$ negatif yönlü ve $p < .001$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bilgi Eksikliği alt ölçeği toplam puanları ile KİEDÖ toplam puanları arasında $r = -.073$ negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ancak bu ilişki anlamlı düzeyde değildir ($p > .05$). KİEDÖ toplam puanları ile MKVYÖ toplam puanları arasında $r = .483$ pozitif yönlü ve $p < .001$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Ortaokul öğrencilerinin Tutarsız Bilgiler alt ölçeği toplam puanları ortalaması $\bar{x} = 29,67$, $SS = 12,31$; MKVYÖ toplam puanları ortalaması $\bar{x} = 104,10$, $SS = 16,58$; KİEDÖ toplam puanları ortalaması $\bar{x} = 96,44$, $SS = 18,70$ 'tir. Tutarsız Bilgiler alt ölçeği toplam puanları ile MKVYÖ toplam puanları arasında $r = -.359$ negatif yönlü ve $p < .001$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Tutarsız Bilgi alt ölçeği toplam puanları ile KİEDÖ toplam puanları arasında $r = -.058$ negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ancak bu ilişki anlamlı düzeyde değildir ($p > .05$). KİEDÖ toplam puanları ile MKVYÖ toplam puanları arasında $r = .483$ pozitif yönlü ve $p < .001$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur.

“Ortaokul Öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanları birlikte Kariyer Karar Verme Güçlükleri toplam puanlarını yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

KİEDÖ ve MKVYÖ'den alınan toplam puanların birlikte KKVGO-OF'den alınan toplam puanları yordama gücünü belirlemek için verilere uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

KİEDÖ Toplam ve MKVYÖ Toplam Puanlarının Birlikte KKVGO-OF Toplam Puanlarını Yordamalarına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p
Sabit	131,724	8,368		15,741	,000
MKVYÖ	-,658	,085	-,433	-7,765	,003**
KİEDÖ	,227	,075	,169	3,024	,000***

R= .38, R²= .15, F₍₂₋₃₆₀₎ = 30.495, ***p<.001, **p<.01

Tablo 3’te görüldüğü gibi, KİEDÖ’den ve MKVYÖ’den alınan toplam puanlar (bağımsız değişkenlerden/yordayıcı değişkenlerden) çoklu doğrusal regresyonda KKVGO-OF’den (bağımlı değişkenden/yordanan değişkenden) alınan toplam puanların yordayıcısı olarak kullanılmıştır. Regresyona giren KİEDÖ toplam ve MKVYÖ toplam puanları birlikte KKVGO-OF toplam puanlarını anlamlı bir şekilde yordamıştır (Çoklu R =.38, R²=.15, F₍₂₋₃₆₀₎ =30.495, p<.001, p<.01). Bu bulgu KİEDÖ toplam ve MKVYÖ toplam puanlarının birlikte KKVGO-OF toplam puanlarına ilişkin varyansın %15’ini açıkladığını göstermektedir. Yordayıcı değişkenlere ilişkin ‘t’ testi sonuçlarına göre iki yordayıcı değişkenden meslek kararı verme yetkinliği (β =-.433, p<.01) kariyer kararı verme güçlüklerinin en güçlü yordayıcısı olup bunu kariyere ilişkin ebeveyn desteği (β =.169, p<.001) izlemiştir.

“Ortaokul öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanları birlikte Hazırlık Eksikliği puanlarını yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

KİEDÖ ve MKVYÖ’den alınan toplam puanların birlikte Hazırlık Eksikliği alt ölçeğinden alınan toplam puanları yordama gücünü belirlemek için verilere uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

KKVGÖ-OF Hazırlık Eksikliği Alt Boyutu Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p
Sabit	30,848	2,040		15,125	,000
MKVYÖ	-,078	,021	-,223	-3,783	,001**
KİEDÖ	,061	,018	,195	3,314	,000***

R= .21, R²= .05, F₍₂₋₃₆₀₎= 8.596, ***p<.001, **p<.01

Tablo 4'te görüldüğü gibi, KİEDÖ'den ve MKVYÖ'den alınan toplam puanlar (bağımsız değişkenlerden/yordayıcı değişkenlerden) çoklu doğrusal regresyonda Hazırlık Eksikliği alt ölçeğinden (bağımlı değişkenden/yordanan değişkenden) alınan toplam puanların yordayıcısı olarak kullanılmıştır. Regresyona giren KİEDÖ toplam ve MKVYÖ toplam puanları birlikte Hazırlık Eksikliği alt ölçeği toplam puanlarını anlamlı bir şekilde yordamıştır (Çoklu R =.21; R² =.05; F₍₂₋₃₆₀₎ =8.596, p<.001). Bu bulgu, KİEDÖ toplam ve MKVYÖ toplam puanlarının birlikte Hazırlık Eksikliği alt ölçeği toplam puanlarına ilişkin varyansın %5'ini açıkladığını göstermektedir. Yordayıcı değişkenlere ilişkin 't' testi sonuçlarına göre iki yordayıcı değişkenden meslek kararı verme yetkinliği (β =-.223, p<.01) hazırlık eksikliğinin en güçlü yordayıcısı olup bunu kariyere ilişkin ebeveyn desteği (β =.195, p<.001) izlemiştir.

“Ortaokul öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanları birlikte Bilgi Eksikliği puanlarını yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

KİEDÖ ve MKVYÖ'den alınan toplam puanların birlikte Bilgi Eksikliği alt ölçeğinden alınan toplam puanları yordama gücünü belirlemek için verilere uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.

KKVGÖ-OF Bilgi Eksikliği Alt Boyutu Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p
Sabit	47,371	3,797		12,477	,000
MKVYÖ	-,259	,034	-,382	-6,734	,049*
KİEDÖ	,067	,038	,112	1,971	,000***

R= .34, R²= .12, F₍₂₋₃₆₀₎, = 23,748, ***p<.001, *p<.05

Tablo 5’te görüldüğü gibi, KİEDÖ’den ve MKVYÖ’den alınan toplam puanlar (bağımsız değişkenlerden/yordayıcı değişkenlerden) çoklu doğrusal regresyonda Bilgi Eksikliği alt ölçeğinden (bağımlı değişken/yordanan değişken) alınan toplam puanların yordayıcısı olarak kullanılmıştır. Regresyona giren KİEDÖ toplam ve MKVYÖ toplam puanları birlikte Bilgi Eksikliği alt ölçeği toplam puanlarını anlamlı bir şekilde yordamıştır (Çoklu R =.34; R² =.12; F₍₂₋₃₆₀₎, =23.748, p<.001, p<.05). Bu bulgu, KİEDÖ toplam ve MKVYÖ toplam puanlarının birlikte Bilgi Eksikliği alt ölçeği toplam puanlarına ilişkin varyansın %12’sini açıkladığını göstermektedir. Yordayıcı değişkenlere ilişkin ‘t’ testi sonuçlarına göre iki yordayıcı değişken meslek kararı verme yetkinliği (β =-.382, p<.05) bilgi eksikliğinin en güçlü yordayıcısı olup bunu kariyere ilişkin ebeveyn desteği (β =.112, p<.001) izlemiştir.

“Ortaokul öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanları birlikte Tutarsız Bilgiler puanlarını yordamakta mıdır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

KİEDÖ ve MKVYÖ’den alınan toplam puanların birlikte Tutarsız Bilgiler alt ölçeğinden alınan toplam puanları yordama gücünü belirlemek için verilere uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6.

KKVGÖ-OF Tutarsız Bilgiler Alt Boyutu Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p
Sabit	53,505	4,089		13,085	,000
MKVYÖ	-,321	,041	-,432	-7,752	,007**
KİEDÖ	,099	,037	,151	2,704	,000***

R= .38, R²= .15, F₍₂₋₃₆₀₎, = 30.753, ***p<.001, **p<.01

Tablo 6’da görüldüğü gibi, KİEDÖ’den ve MKVYÖ’den alınan toplam puanlar (bağımsız değişkenlerden/yordayıcı değişkenlerden) çoklu doğrusal regresyonda Tutarsız Bilgiler alt ölçeğinden (bağımlı değişken/yordanan değişken) alınan toplam puanların yordayıcısı olarak kullanılmıştır. Regresyona giren KİEDÖ toplam ve MKVYÖ toplam puanların birlikte Tutarsız Bilgiler alt ölçeği toplam puanlarını anlamlı bir şekilde yordadığı anlaşılmaktadır (Çoklu R =.38; R² =.15; F₍₂₋₃₆₀₎ =30.753, p<.001, p<.01). Bu bulgu, KİEDÖ toplam ve MKVYÖ toplam puanlarının birlikte Tutarsız Bilgiler alt ölçeği toplam puanlarına ilişkin varyansın %15’ini açıkladığını göstermektedir. Yordayıcı değişkenlere ilişkin ‘t’ testi sonuçlarına göre iki yordayıcı değişkenen meslek kararı verme yetkinliği (β =-.432, p<.01) tutarsız bilgilerin en güçlü yordayıcısı olup bunu kariyere ilişkin ebeveyn desteği (β =.151, p<.001) izlemiştir.

“Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

KKVGÖ-OF’den alınan toplam puanların öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t testi sonuçları ile öğrencilerin n değerleri, puan ortalamaları ve standart sapmaları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.

Cinsiyete Göre KKVGO-OF Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonucu

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	SS	Levene's	t	p
Test Sig						
Kız	203	84,109	26,44	,860	-1,793	,074
Erkek	196	88,939	27,37			

Tablo 7’de görüldüğü üzere; kız öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x}$ =84,109; erkek öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x}$ =88,939’dur. Kız ve erkek öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için yapılan t testinin değeri t =-1.793 olup bu değer $p<.05$ düzeyinde anlamlı değildir.

“Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinden aldıkları toplam puanlar sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

KKVGO-OF’den alınan toplam puanların sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t testi sonuçları ile öğrencilerin n değerleri, puan ortalamaları ve standart sapmaları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8.

Sınıf Düzeylerine Göre KKVGO-OF Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonucu

Sınıf Düzeyi	n	$\bar{x}$	SS	Levene's	t	p
Test Sig						
7.sınıf	131	92,353	27,89	,286	2,980	,003*
8.sınıf	268	83,810	26,38			

* $p<.05$

Tablo 8’de görüldüğü üzere; 7. sınıf öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x} = 92,353$; 8. sınıf öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x} = 83,810$ ’dur. 7. ve 8. sınıf öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için yapılan t testinin değeri $t = 2.980$ olup bu değer $p < .05$ düzeyinde anlamlıdır.

“Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinden aldıkları toplam puanlar akademik başarı algılarına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

KKVGO-OF’den alınan toplam puanların algılanan akademik başarı düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t testi sonuçları ile öğrencilerin n değerleri, puan ortalamaları ve standart sapmaları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9.

Akademik Başarı Algılarına Göre KKVGO-OF Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonucu

Akademik Başarı	n	$\bar{x}$	SS	Levene’s	t	p
Algısı				Test Sig		
Orta	234	91,59	26,15	,736	4,765	,000***
İyi	147	78,42	26,37			

*** $p < .001$

Tablo 9’da görüldüğü üzere; akademik başarılarını orta düzeyde algılayan öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x} = 91,59$; akademik başarılarını iyi düzeyde algılayan öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması ise $\bar{x} = 78,42$ ’dir. Akademik başarılarını orta ve iyi düzeyde algılayan öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek için yapılan t testinin değeri $t = 4.765$ olup bu değer $p < .001$ düzeyinde anlamlıdır.

“Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinden aldıkları toplam puanlar gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

KKVGÖ-OF’den alınan toplam puanların gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna göre (karar verdim, kararsızım, karar vermedim) n değerleri, puan ortalamaları ve standart sapmaları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10.

Gitmek İstenilen Lise Türüne Karar Verme Durumuna Göre (Karar verdim, Kararsızım, Karar vermedim) KKVGÖ-OF Puanlarının n Değerleri, Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	Gitmek İstenilen Lise Türüne	n	$\bar{x}$	SS
Karar Verme Durumu				
1	Karar Verdim	257	79,76	26,70
2	Kararsızım	111	98,96	23,16
3	Karar Vermedim	32	99,04	24,18

Tablo 10’da görüldüğü üzere gitmek istedikleri lise türüne karar veren öğrencilerin KKVGÖ-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x} = 79,76$; gitmek istedikleri lise türüne karar vermekte kararsız olan öğrencilerin KKVGÖ-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x} = 98,96$; gitmek istedikleri lise türüne karar vermeyen öğrencilerin KKVGÖ-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x} = 99,04$ ’tür.

Öğrencilerin KKVGÖ-OF’den aldıkları toplam puanların gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna bağlı olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini, farklılık gösteriyorsa farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11.

Gitmek İstenen Lise Türüne Karar Verme Durumuna Göre (Karar verdim, Kararsızım, Karar vermedim) KKVGO-OF Puanlarının Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Kaynağı						
Gruplararası	33915,644	2	16957,822	25,925	,000***	1-2*
Gruplariçi	259680,295	397	654,107			1-3*
Toplam	293595,940	399				

***p<.001, *p<.05

Araştırma grubundaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlük puanlarının gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için kariyer karar verme güçlük puanlarına uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; F değeri $F_{(2-397)}=25.925$ olup bu değer $p<.001$ düzeyinde anlamlıdır. Bu bulgu; öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeyleri üzerinde gitmek istenilen lise türüne karar verme durumunun anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Gitmek istenilen lise türüne karar verme durumunda gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır.

Tukey HSD testi sonuçlarında gitmek istenilen lise türüne karar verme durumunu “karar verdim” olarak belirten öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması ($\bar{x}=79,76$) ile gitmek istenilen lise türüne karar verme durumunu “kararsızım” olarak belirten öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması ($\bar{x}=98,96$) arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde; gitmek istenilen lise türüne karar verme durumunu “karar verdim” olarak belirten öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması ($\bar{x}=79,76$) ile gitmek istenilen lise türüne karar verme durumunu “karar vermedim” olarak belirten öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması ($\bar{x}=99,04$) arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Bu farklara ilişkin değerler sırasıyla (-19.193*, -19.279*) olup bu değerler $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Bu bulgular; gitmek istenilen lise türüne karar verme durumunu “karar verdim” olarak belirten

öğrencilerin kariyer karar verme güçlük puanlarının, “kararsızım” ve “karar vermedim” olarak belirten öğrencilerden anlamlı olarak düşük olduğunu göstermektedir.

“Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerinden aldıkları toplam puanlar ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

KKVGÖ-OF’den alınan toplam puanların ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumuna göre (karar verdim, kararsızım, karar vermedim) n değerleri, puan ortalamaları ve standart sapmaları ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12.

İleride Seçmek İstenilen Mesleğe Karar Verme Durumuna Göre (Karar verdim, Kararsızım, Karar vermedim) KKVGO-OF Puanlarının n Değerleri, Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup	Seçmek İstenilen Mesleğe Karar Verme Durumu	n	$\bar{x}$	SS
1	Karar Verdim	275	83,79	27,30
2	Kararsızım	99	95,08	25,52
3	Karar Vermedim	26	84,59	25,37

Tablo 12’de görüldüğü üzere ileride seçmek istedikleri mesleğe karar veren öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x} = 83,79$; ileride seçmek istedikleri mesleğe karar vermekte kararsız olan öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması $\bar{x} = 95,08$; ileride seçmek istedikleri mesleğe karar vermeyen öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puan ortalaması ise $\bar{x} = 84,59$ ’tür.

Öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puanların ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumuna bağlı olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini, farklılık gösteriyorsa farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla verilere uygulanan tek yönlü ANOVA sonuçları Tablo13’te sunulmuştur.

Tablo 13.

İleride Seçmek İstenilen Mesleğe Karar Verme Durumuna Göre (Karar verdim, Kararsızım, Karar vermedim) KKVGO-OF Puanlarının Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Gruplararası	9403,860	2	4701,930	6,568	,002*	1-2*
Gruplarıçi	284192,079	397	715,849			
Toplam	293595,940	399				

*p<.05

Araştırma grubundaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlük puanlarının ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumuna göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için kariyer karar verme güçlükleri puanlarına uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; F değeri $F_{(2-397)}=6.568$ olup bu değer $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Bu bulgu, öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeyleri üzerinde ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunun anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. İleride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunda gözlenen puan ortalamaları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır.

Tukey HSD testi sonuçlarında ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunu “karar verdim” olarak belirten öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması ($\bar{x}=83,79$) ile ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunu “kararsızım” olarak belirten öğrencilerin KKVGO-OF’den aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması ($\bar{x}=95,08$) arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Bu farka ilişkin değer -11.295* olup bu değer $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır. Bu bulgu; ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunu “karar verdim” olarak belirten öğrencilerin kariyer karar verme güçlük puanlarının, ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunu “kararsızım” olarak belirten öğrencilerden anlamlı olarak düşük olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin kariyerle ilgili ebeveyn desteklerinin ve mesleki karar verme öz yetkinliklerinin birlikte kariyer karar verme güçlüklerini yordama güçlerini yordayıp yordamadığını incelemek amaçlanmıştır. Ayrıca bu araştırmada, ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete, sınıf düzeyine, algılanan akademik başarıya, karar verme durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın problemlerine ilişkin bulgular sırasıyla verilmiş ve tartışılarak yorumlanmıştır.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri Toplam Puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik Toplam Puanlarının Birlikte Kariyer Karar Verme Güçlükleri Toplam Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmanın sonuçları, ortaokul öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanlarının birlikte Kariyer Karar Verme Güçlükleri toplam puanlarına ilişkin varyansın %15'ini açıkladığını göstermiştir. Bu bulgu araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden algıladıkları kariyere ilişkin destek puanları ve mesleki karar verme öz yetkinlik puanları

ile kariyer karar verme güçlük puanları arasında negatif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Bir başka ifade ile ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden algıladıkları destek düzeyi ve mesleki karar verme öz yetkinlik düzeyleri arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı söylenebilir. Bu bulgu, bir yandan kariyer gelişimi ve seçiminde pozitif rol oynayan mesleki karar verme öz yetkinliğinin, yani bireyin kariyer seçimiyle ve gelişimiyle ilgili görevleri yerine getirmede yeteneklerine ilişkin inancın yüksek olmasının onların bu görevleri gereği gibi yapabilmelerinde önemli rol oynadığına ilişkin Betz ve Hackett (1981) ve Lent ve diğerlerinin (1994) teorik görüşlerini desteklemektedir. Çünkü bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme öz yetkinlik düzeyleri arttıkça kariyer karar verme güçlük düzeyleri azalmıştır. Bu bulgu, aynı zamanda kariyer karar verme öz yetkinliği ile kariyer karar verme güçlüğü arasındaki ilişkiyi inceleyen önceki ilişkisel (Amir & Gati, 2006; Coon, 2008; Morgan & Ness, 2003; Pappas & Kounenou 2011) ve uygulamalı (Gati vd., 2013; Fouad vd., 2009; Reese & Miller, 2006) araştırma sonuçlarını da desteklemektedir. Mevcut araştırma sonuçlarının daha önce yapılan araştırmalarla benzer sonuçlara sahip olması, kariyer karar verme öz yetkinliğinin kariyer karar verme güçlüklerinin anlaşılmasında ve bu güçlükleri azaltmada oldukça önemli bir değişken olduğunu ortaya koymuştur. Buradan hareketle, kariyer karar verme güçlükleri ile ilgili teorik ve uygulamalı çalışmalarda bireylerin meslek kararı verme öz yetkinliklerine odaklanılmasının önemli olduğu söylenebilir. Özellikle, kariyer karar verme güçlükleriyle baş etmeye yönelik çalışmalarda, kariyer karar verme sürecindeki bireylerin kariyer karar verme öz yetkinliklerini yükseltmeye yönelik planlanacak çalışmaların, bireylerin kariyer karar verme güçlüklerinin azaltılmasında etkili olacağı söylenebilir.

Aynı zamanda bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin ebeveyn destek puanları ile kariyer karar verme güçlük puanları arasında düşük düzeyde negatif yönde ancak istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki bulunmuştur. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyi puanları arttıkça kariyer karar verme güçlük puanlarının azaldığı ancak bu

sonucun anlamsız düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, bir yandan çocukların kariyer seçimi ve gelişimi ile ilgili temel davranışları kazandıkları ilk ortamın aile ortamı olduğu ve kariyerle ilgili temel davranışların ebeveynlerden öğrenildiğine ilişkin Ginzberg ve diğerlerinin (1951), Super'ın (1990) görüşlerini kısmen desteklemektedir. Diğer yandan bu bulgu ilgili literatürdeki aileden, arkadaştan, öğretmenlerden algılanan sosyal destek arttıkça kariyer güçlüklerinin azaldığını bulan (Fabio vd., 2013; Marcionetti & Rossier, 2017; Nota vd., 2007; Öztemel, 2013a; Starica, 2012) araştırma sonuçları ile de kısmen benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla bu sonuçlar ülkemizdeki ortaokul öğrencilerine yönelik kariyer psikolojik danışma ve rehberliği kapsamında öğrencilerin karşılaştıkları karar verme güçlükleriyle başa çıkabilmelerinde sosyal destek kaynaklarının tanıtılmasını içeren hizmetlere ve gelecek araştırmalara gereksinim olduğunu düşündürmektedir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri Toplam Puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik Toplam Puanlarının Birlikte Hazırlık Eksikliği Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmanın sonuçları, ortaokul öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanlarının birlikte Hazırlık Eksikliği alt ölçeğinden alınan toplam puanlarına ilişkin varyansın %5'ini açıkladığını göstermiştir. Bu %5'lik düşük oran, bu araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyinin ve meslek kararı verme öz yetkinlik düzeyinin onların kariyer karar verme sürecinin hazırlık aşamasında yaşadıkları güçlüklerini azaltmada çok az etkiye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Yordayıcı değişkenlerden meslek kararı verme öz yetkinliği ortaokul öğrencilerinin hazırlık eksikliğine ilişkin karar verme güçlüklerinin en güçlü yordayıcısıdır. Bu iki değişken arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Bu bulgu, ilgili literatürde de beklenildiği gibi öğrencilerin meslek kararı verme öz yetkinlik düzeyi arttıkça hazırlık eksikliğine

ilişkin karar verme güçlük düzeylerinin azaldığını göstermektedir. Bu bulgu, Coon'un (2008, s. 67) kariyer karar verme öz yetkinliğinin hazırlık eksikliğini anlamlı düzeyde yordadığını ve kariyer karar verme öz yetkinliği ile hazırlık eksikliği arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu bulduğu araştırmasının sonuçlarını desteklemektedir. Buna karşın, Reese ve Miller'ın (2006, s. 261) kariyer karar verme öz yetkinliğinin hazırlık eksikliğini kendi başına anlamlı düzeyde yordamadığını buldukları araştırmanın sonucunu ise desteklememektedir.

İlgili alanyazındaki hazırlık eksikliğinin yordanmasına ilişkin araştırma sonuçlarındaki farklılıklar, hemen hemen bu ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapıldığı farklı kültüre sahip ülkelerde Hazırlık Eksikliği alt ölçeğinin iç tutarlık katsayılarının düşük olmasından kaynaklanabileceğini düşündürmektedir (Bacanlı & Öztemel, 2017; Creed & Yin, 2006; Mau, 2001). Buradan hareketle, Bacanlı vd., (2012b) hazırlık eksikliği alt ölçeğine, ülkenin sahip olduğu kültürel yapıya ve eğitim sistemine uygun maddelerin geliştirilmesine ve test edilmesine ihtiyaç duyulduğunu önermektedirler.

Bu çalışmada, kariyere ilişkin ebeveyn desteği tek başına hazırlık eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı şekilde yordamıştır. Bu bulgu, Fabio ve Palazzeschi'nin (2011) aileden algılanan sosyal desteğin hazırlık eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı olarak yordadığını buldukları araştırmanın sonucunu desteklemektedir. Ancak bu bulgu, Öztemel'in (2013a) lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin birlikte hazırlık eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı olarak yordamadığı bulgusunu desteklememektedir.

Bu çalışmada hazırlık eksikliğine ilişkin kariyer karar verme güçlükleri ile meslek kararı verme öz yetkinlikleri arasındaki negatif ilişkiler ve kariyer karar verme güçlükleri ile ebeveynlerden algılanan kariyere ilişkin destek puanları arasındaki pozitif ilişkiler genel olarak değerlendirildiğinde; ortaokul öğrencilerinin meslek kararı verme öz yetkinlikleri

arttıkça hazırlık eksikliğine ilişkin kariyer karar verme güçlüklerinin düştüğünü, ancak ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyinin hazırlık eksikliğine ilişkin kariyer karar verme güçlüklerini azaltmada yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu bulgular ortaokul öğrencilerinin özellikle kariyer karar verme güçlüklerinin hazırlık aşamasında ebeveyn desteğine ihtiyaç duyduklarını düşündürmektedir.

Hazırlık eksikliği alt ölçeği kariyer kararını vermeden önceki sürece ilişkin karar vermeye ilişkin motivasyonu, bir kişilik özelliği olan genel kararsızlığı ve yine bir kişilik özelliği olan akılcı olmayan inançları ölçmektedir. Dolayısıyla bu aşamada ebeveynlerin desteği önemlidir. Ancak ülkemizde ebeveynler bir yandan çocuklarını lise seçimi için motive ederken diğer yandan onlardan iyi bir lise türü (Anadolu lisesi, fen lisesi gibi) seçmesi için de beklenti içinde olurlar. Bunlar çok sıklıkla gözlenen olgulardır. Hatta anne babaların bu tür söylemlerine sosyal medyada da tanığızdır. Bu nedenle bu araştırmaya katılan öğrencilerin de ebeveynlerinin bu tutumlar içerisinde olma olasılıkları ve çocuklarını desteklerken beklenti içinde olmaları onların kariyer karar verme güçlüklerinin artmasına sebep olmuş olabilir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri Toplam Puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik Toplam Puanlarının Birlikte Bilgi Eksikliği Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmanın sonuçları, ortaokul öğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri toplam puanları ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinlik toplam puanlarının birlikte Bilgi Eksikliği alt ölçeğinden alınan toplam puana ilişkin varyansın %12'sini açıkladığını göstermiştir. Bu %12'lik oran, bu araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek puanının ve meslek kararı verme öz yetkinlik puanının onların kariyer karar verme sürecinin bilgi eksikliğinden kaynaklanan

kariyer karar verme güçlükleri puanlarının azalmasında rol oynadığı şeklinde yorumlanabilir.

Yordayıcı değişkenlerden meslek kararı verme öz yetkinliğinin bilgi eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerinin en güçlü yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Bilgi eksikliğine ilişkin kariyer karar verme güçlükleri ile meslek kararı verme öz yetkinliği arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bir başka ifade ile ortaokul öğrencilerinin meslek kararı verme öz yetkinlik düzeyleri arttıkça bilgi eksikliklerinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı söylenebilir. Bu bulgu, alanyazındaki kariyer karar verme öz yetkinliği ile bilgi eksikliğine ilişkin kariyer karar verme güçlükleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulan araştırma sonuçlarını (Coon, 2008; Reese & Miller, 2006) desteklemektedir. Mevcut araştırma sonuçlarının daha önce yapılan araştırmalarla benzer sonuçlara sahip olması, kariyer karar verme öz yetkinliğinin bilgi eksikliğine ilişkin kariyer karar verme güçlüklerinin azaltılmasında önemli bir rolü olduğunu ortaya koymuştur. Buradan hareketle, bilgi eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerini azaltmayı amaçlayan uygulamalı araştırmalarda bireylerin meslek kararı verme öz yetkinliğinin artırılmasını sağlayacak amaçlara ve etkinliklere yer verilmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Bunların yanısıra bu araştırmada, yordayıcı değişkenlerden kariyere ilişkin ebeveyn desteği tek başına bilgi eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerinin anlamlı bir yordayıcısıdır. Bu bulgu, ilgili alanyazındaki beklentileri karşılar niteliktedir. Örneğin Rosenthal (1996), Wall ve diğerleri (1999), Kenny ve diğerleri (2003) yaptıkları araştırmalarda aileden, akranlardan, öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyinin öğrencilerin eğitsel planlarını, kariyer umularını, kariyer seçeneklerine ilişkin algılarını, okulla ilgili planlarını, öz yetkinliklerini yordadığını bulmuşlardır. Ancak bu bulgu, Öztemel'in (2013a) aileden algılanan sosyal desteğin tek başına bilgi eksikliğine ilişkin kariyer karar verme güçlüğünü yordamadığı bulgusunu desteklememektedir.

Bu araştırmada, bilgi eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri ile kariyere ilişkin ebeveyn desteği puanları arasında ilgili alanyazında da beklenildiği gibi negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ancak bu ilişki istatistiksel olarak anlamsız bir ilişkidir. Bu sonuç, araştırmaya katılan ortaokul ğrencilerinin ebeveynlerinin kariyer karar verme sürecine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve bu sebeple çocuklarına yeterli desteği sağlayamadıklarını düşündürmektedir. Buradan hareketle ülkemizdeki velilere yönelik kariyer karar verme süreci hakkında bilgilendirici seminerlerin verilmesine gereksinim olduğu söylenebilir.

Ortaokul ğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri Toplam Puanları ve Meslek Kararı Verme z Yetkinlik Toplam Puanlarının Birlikte Tutarsız Bilgiler Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu araştırmanın sonuçları, ortaokul ğrencilerinin Kariyere İlişkin Ebeveyn Destekleri toplam puanları ve Meslek Kararı Verme z Yetkinlik toplam puanlarının birlikte tutarsız bilgilere ilişkin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanlarına ilişkin varyansın %15'ini açıkladığını göstermiştir. Bu %15'lik oran, bu araştırmaya katılan ortaokul ğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek puanlarının ve meslek kararı verme öz yetkinlik puanlarının onların kariyer karar verme sürecinin tutarsız bilgilerden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerini azaltmada rol oynadığı şeklinde yorumlanabilir.

Bu iki yordayıcı değişkenden meslek kararı verme öz yetkinliğinin tutarsız bilgilerin en güçlü yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Tutarsız bilgiler ile meslek kararı verme öz yetkinliği arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bir başka ifade ile ortaokul ğrencilerinin meslek kararı verme öz yetkinlik düzeyleri arttıķça tutarsız bilgilere ilişkin kariyer karar verme güçlüklerini azaldığı söylenebilir. Bu bulgu, alanyazındaki kariyer karar verme öz yetkinliği ile tutarsız bilgiler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşan araştırma sonuçlarını (Coon, 2008; Creed & Yin, 2006; Reese ve

Miller, 2006) desteklemektedir. Mevcut araştırma sonuçlarının daha önce yapılan araştırmalarla benzer sonuçlara sahip olması, kariyer karar verme öz yetkinliğinin tutarsız bilgiler ile ilgili güçlüklerin anlaşılmasında ve bu güçlüklerin azaltılmasında önemli bir rolü olduğunu ortaya koymuştur. Buradan hareketle, tutarsız bilgilerden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri ile ilgili çalışmalarda bireylerin meslek kararı verme öz yetkinliklerine odaklanılarak kariyer karar verme öz yetkinliğinin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılmasının önemli olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada, kariyere ilişkin ebeveyn desteği tek başına tutarsız bilgilerden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı şekilde yordamıştır. Bu bulgu, Öztemel'in (2013a) aileden algılanan sosyal desteğin tek başına tutarsız bilgilere ilişkin kariyer karar verme güçlülüğünü yordamadığı bulgusunu desteklememektedir.

Bu araştırmada tutarsız bilgilerden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri ile kariyere ilişkin ebeveyn desteği arasında ilgili literatürde de beklenildiği gibi negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ancak bu ilişki katsayısı istatistiksel olarak anlamsızdır. Bu bulgu, bu araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin kendileri ve çevreleri hakkında kariyer karar vermelerini güçleştiren hala bazı tutarsız bilgilerinin olduğu, ebeveynlerinden, öğretmenlerinden, arkadaşlarından ya da diğer aile fertlerinden ihtiyaç duydukları desteği yeterince alamadıkları şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden algıladıkları destek arttıkça karar verme güçlüklerinin azaldığına ilişkin bu bulgu anlamlı düzeye ulaşmasa da bu sonuca dayanarak bu araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme ile ilgili kendileri ve çevreleri hakkında daha gerçekçi bilgilere sahip olmalarına gereksinimleri olduğu söylenebilir. Benzer şekilde yine bu sonuca dayanarak bu ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerine ve öğretmenlerine kariyer karar verme sürecinde onları destekleyici kariyer psikolojik danışmanlığı ve rehberliği hizmetlerinin sunulmasının oldukça faydalı olacağı söylenebilir.

Bu araştırmada, kariyere ilişkin ebeveyn desteği ile tutarsız bilgiler alt boyutu arasında orta düzeyde, bilgi eksikliği alt boyutu ile orta düzeyin üstünde korelasyon katsayıları

bulunmasına rağmen bu katsayıların anlamlılık düzeylerine ulaşamadıkları görülmektedir. Yurt dışında ve Türkiye’de ergen ve üniversite öğrencisi örneklemelerinde yapılan araştırmalarda (Fabio & Palazzeschi, 2011; Öztemel, 2013a) ise bu sunulan mevcut araştırma bulgularının tersine kariyer karar verme güçlükleri ile ebeveyn desteği arasında anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Bu sunulan mevcut araştırma, ilgili yabancı alanyazında ve Türkiye’de ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin incelendiği iki araştırmadan biri olup özellikle kariyer karar verme güçlükleri ile kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin incelendiği ilk çalışmadır. Dolayısıyla bu bulgular ülkemizde ortaokulu bitirirken öğrencilerin lise seçimi sürecinde kariyer karar verme güçlükleri ile başa çıkabilmeleri için özellikle ailelerinden kariyerleri ile ilgili desteğe ihtiyaçları olduğunu işaret etmektedir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği’nden Aldıkları Toplam Puanların Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği’nden aldıkları toplam puanların cinsiyete göre karşılaştırılmasından elde edilen bulgular, kız öğrencilerin kariyer karar verme güçlük puanları ile erkek öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Bu bulgu, ilgili alanyazındaki bazı araştırmaların sonuçları (Coon, 2008, s. 63; Mutlu, 2011, s. 73; Salman, 2018, s. 79; Saka vd., 2008, s. 414; Şekerli, 2016, s. 87) ile paralellik gösterirken bazı araştırmaların sonuçları (Bacanlı, 2012, s. 90; Bacanlı vd., 2013, s. 201; Creed & Yin, 2006, s. 58; Gati & Saka, 2001a, s. 336; Gökçe & Traş, 2017, s. 64) ile çelişmektedir.

Türk toplumunda yapılan bazı araştırmalar, erkeklerin kadınlardan daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşadıklarını göstermiştir (Bacanlı, 2012; Bacanlı vd., 2013; Gökçe & Traş, 2017). Bu durum, Türk toplumundaki cinsiyet rol farklılıklarından, kadın ve erkeklere

yönelik farklı rol beklentilerinden kaynaklanmaktadır. Cinsiyet rol farklılığının bir sonucu olarak Türk toplumundaki kadınların çalışmasının sadece ekonomik olarak üretken faaliyetlerden oluşmaması, bunun yanında kadınlara iyi bir anne ve aynı zamanda iyi bir eş olma rollerinin yüklenmesi, çalışma yaşamına katılımı ve çalışma koşullarını kadın ve erkek için farklı özelliklere büründürmektedir. Türk toplumundaki erkekler ise sosyoekonomik nedenlerden ötürü eğitim noktasında desteklenerek onlardan da yüksek prestije ve kazanca sahip bir meslek edinmeleri beklenmektedir (Özçatal, 2011; Selçuk & Tuzlukaya, 2013). Ayrıca erkekler okulda ve aile yaşamlarında bir kariyer kararı verme ve meslek edinme konularında teşvik edildikleri ve desteklendikleri için tercih edebilecekleri kariyer seçeneklerini ve bireysel özelliklerini tanıma konusunda daha fazla olanağa sahip olmuşlardır (Mutlu, 2011, s. 83).

Bacanlı ve diğerleri (2013, s. 206) Türk toplumunun erkelerin rol beklentileri ve meslek edinmeleri ile ilgili beklentilerinin, kariyer seçimlerinde daha fazla müdahale görmelerine ve üzerlerinde baskı hissetmelerine, bunun sonucunda da daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşamalarına neden olacağını ileri sürmüşlerdir.

Türk toplumundaki çalışmaların yanında yabancı alanyazında da kariyer karar verme güçlükleri ve cinsiyet arasında tutarsız sonuçların olduğu görülmüştür. Kariyer karar verme güçlük düzeyinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelediği araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşılması, araştırmaların farklı kültürlerden ve bu kültürlere özgü değişimlerinden etkilendiğini gösteriyor olabilir. Örneğin; Çinli lise öğrencileri (Creed & Yin, 2006), İsraili lise öğrencileri (Gati & Saka, 2001a), Filistinli lise öğrencileri (Hijazi vd., 2004) üzerinde kariyer karar verme güçlüklerinin incelendiği araştırmalar gerçekleştirilmiş. Araştırma yapılan her bir kültürün değerlerinin, inançlarının, beklentilerinin ve cinsiyet rollerine bakış açısının farklı olduğu düşünüldüğünde, kariyer karar verme güçlüğüne cinsiyete göre farklılaşma durumunu inceleyen araştırma sonuçların birbirinden farklı olması anlaşılabilir.

Araştırmanın yapıldığı Reyhanlı ilçesinin genel toplumsal yapısına bakıldığında, çok çocuklu aile yapısının yaygın olduğu görülmektedir. Reyhanlı’da özellikle kız çocuklarının okuması gerektiğini ifade edip kızını akademik anlamda destekleyen ailelerin yanında, çoğunlukla çok çocuklu yapıdan kaynaklandığı düşünülen, kız çocuklarının liseye ve özellikle de yükseköğrenime devam etmeleri noktasında desteklemeyip erkek çocuklarını okutan ailelerin olduğu gözlenmektedir. Ancak ilköğretim kurumlarında yapılan mesleki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında ilgi, yetenek ve değerleri ve aynı zamanda çeşitli meslekleri tanıma çalışmaları ile öğrencilerin kendi özelliklerini ve meslek alternatiflerini tanımaları, iş ve mesleğin insan hayatındaki önemini fark etmeleri amaçlanmakta ve öğrenciler bilgi edinme yollarını araştırmaya teşvik edilmektedirler. Yürütülen rehberlik çalışmaları ile kız öğrencilerin kariyer seçenekleri ve kendileri hakkında bilgi sahibi oldukları, çalışma yaşamında aktif rol almaları ve ekonomik özgürlüklerini kazanmaları için bir meslek seçmeleri ve bu meslekte ilerleyebilmek için de erkekler kadar çaba sarf etmeleri gerektiği konularında farkındalık yaratılmaktadır.

Ayrıca yıl içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı’nın ortak protokolü ile okullarda rehberlik servislerince gerçekleştirilen erken yaşta evliliği önlemeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Öğrencilere ve velilere yönelik yapılan bu çalışmalarla özellikle kız öğrencilerin erken yaşta evlenmeleri önlenerek çalışma hayatına katılıp ekonomik özgürlüklerini kazanmalarının öneminin fark edilmesi amaçlanmaktadır.

Dolayısıyla, araştırmanın coğrafi konumu gereği sınır ilçesi olması, yoğun göç alması, kültürel yapısı ve gelişmişlik düzeyi ile riskli ve dezavantajlı bir bölge olan Reyhanlı’daki (Reyhanlı Belediyesi, 2015) ortaokullarda eğitime devam eden öğrencilerle yapılmasına rağmen cinsiyete göre kariyer karar verme güçlük düzeyinin farklılaşmaması örnekleme yer alan kız öğrencilerin kariyer karar verme durumunda erkekler kadar güçlük yaşayabildiklerini, değişen toplumun beklentilerine cevap vermeyi istediklerini, çalışma hayatında yer almak için çaba sarf etmeleri gerektiği bilincinde olduklarını ve okul

rehberlik servisinde yürütülen çalışmaların, kızların da erkekler gibi kariyer planı yapmalarında etkili olduğunu düşündürmektedir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanların Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden aldıkları toplam puanların sınıf düzeyine göre karşılaştırılmasından elde edilen bulgulara göre, 7. sınıftaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlük puanları ile 8. sınıftaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlük puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. 8. sınıftaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin 7. sınıftaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinden daha az olduğu, sınıf düzeyi yükseldikçe kariyer karar verme güçlüğü azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, ilgili alanyazındaki lise ve üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyi veya yaşları yükseldikçe kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığını bulan (Bacanlı vd., 2013; Gati & Saka, 2001a; Kleiman vd., 2004; Tien, 2001, 2005) araştırmaların sonuçlarını ve sınıf düzeyi veya yaşları yükseldikçe karar verme güçlüklerinin azalacağını ileri süren teorisyenlerin (Gati vd., 1996; Gati & Asher, 2001) görüşlerini desteklemiştir.

Ayrıca bu araştırmanın sonuçları, Koreli üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmanın sonuçlarını da destekler niteliktedir. Yapılan araştırmada Koreli üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri birinci sınıftan dördüncü sınıfa doğru giderek azaldığı görülmüştür. Daha açık bir anlatımla üniversite birinci sınıf öğrencileri dördüncü sınıf öğrencilerine göre daha fazla kariyer karar verme güçlüğü ifade etmişlerdir. Ancak birinci ve üçüncü sınıfların kariyer karar verme güçlük düzeyleri benzer bulunmuştur (Sovet vd., 2015, s. 669).

Öğrencilerin gitmek istedikleri lise türüne karar verecekleri 8. sınıfa ve yapmak istedikleri mesleğe karar verecekleri lise son sınıfa yaklaştıkça, meslek seçimi üzerinde daha fazla düşündükleri, tercihlerini netleştirdikleri ve meslek seçimi ile ilgili daha kararlı hale geldikleri söylenebilir (Hamamcı, Bacanlı & Doğan, 2013, s. 294). Araştırma sonuçlarından yola çıkarak, öğrencilere karar vermeyle ilgili bilgi ve beceriler kazandırmayı, kariyer olgunluklarını geliştirmeyi, çevrelerindeki eğitsel ve mesleki seçenekleri tanımalarını amaçlayan kariyer rehberliği ve psikolojik danışmanlığı hizmetleri ile kariyer karar verme güçlüklerinin azaltılabileceği söylenebilir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanların Akademik Başarı Algılarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden aldıkları toplam puanların akademik başarı algılarına göre karşılaştırılmasından elde edilen bulgulara göre, akademik başarılarını orta düzeyde algılayan öğrencilerin kariyer karar verme güçlük puanları ile iyi düzeyde algılayan öğrencilerin kariyer karar verme güçlük puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Akademik başarılarını iyi düzeyde algılayan öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin orta düzeyde algılayan öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinden daha az olduğu, akademik başarı algısı yükseldikçe kariyer karar verme güçlüğü'nün azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bulgu Bacanlı'nın (2012) akademik başarısını kötü algılayan öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin iyi algılayan öğrencilerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunduğu araştırma sonucunu kısmen desteklerken Bacanlı ve diğerleri (2013) ile Creed ve Yin'in (2006) araştırmalarının sonuçlarını desteklemektedir. Aynı zamanda, akademik başarının kariyer karar verme güçlükleriyle ilişkili olabileceğini ileri süren Gati ve diğerleri (1996)

ile düşük akademik başarının kariyer karar verme güçlüklerine eşlik ettiğini ileri süren Gati ve Saka'nın (2001a) görüşleri ile paralellik göstermektedir.

Bu araştırma sonuçları, öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeyleri üzerinde akademik başarı algısının anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca mevcut araştırmanın bulgusu, iki yıldır uygulanan Liseye Geçiş Sistemi ile nitelikli liseye yerleşebilmek için birbirleriyle yarışmak zorunda olan ve iyi bir liseye yerleşmeden iyi bir üniversiteye yerleşemeyip yüksek statülü bir mesleğe sahip olamayacağını düşünen Türkiye'deki ortaokul öğrencilerinin akademik başarı kaygılarının akademik başarı algılarına yansıdığını, bu yansımanın da kariyer karar verme güçlüklerinin artmasını etkilediğini düşündürmektedir. Şöyle ki, araştırmanın yapıldığı bölgede akademik başarısını düşük olarak algılayan ortaokul öğrencileri, genellikle liseyi bitirse bile üniversiteye giremeyecekleri düşüncesiyle bir kariyere karar vermeye ilgili güçlükleri yaşamak yerine açık liseye kaydolup bir yandan liseyi okurken diğer yandan para kazanıp ailelerine maddi anlamda yardımcı olabilecekleri bir işte çalışmaya yönelmektedirler. Akademik başarısını yüksek algılayanların ise çoğunlukla hangi kariyeri seçecekleri hakkında fikirleri olduğundan ve mutlaka bir liseye ve ardından üniversiteye giderek meslek sahibi olabileceklerine ilişkin inanç geliştirdiklerinden kariyer karar verme güçlüklerini daha az yaşadıkları düşünülebilir. Akademik başarısını orta derecede algılayanların ise nitelikli bir lise kazanmak için başarı kaygısının yanı sıra nitelikli olmayıp yılsonu okul başarı puanı ile mahalli yerleştirme sonucu hangi liseye yerleşecekleri ile ilgili yoğun kaygı yaşadıkları söylenebilir. Ancak ikinci yılının içerisinde bulunan Liseye Geçiş Sistemi çok yeni olduğundan bu görüşleri destekleyecek gelecek araştırmalara gereksinim olduğu söylenebilir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanların Gitmek İstenilen Lise Türüne Karar Verme Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden aldıkları toplam puanların gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna göre karşılaştırılmasından elde edilen bulgulara göre, kariyer karar verme güçlüklerinin gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Gitmek istenilen lise türüne karar verme durumunu “karar verdim” olarak belirten öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri puanlarının, gitmek istenilen lise türüne karar verme durumunu “kararsızım” ve “karar vermedim” olarak belirten öğrencilerden anlamlı olarak düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bulgu, seçeceği kariyere karar veren bireylerin kariyer kararını vermemiş bireylere göre daha az güçlük yaşayacaklarını ileri süren Crites (1969), Jepsen ve Dilley (1974), Gati ve diğerleri (1996), Gati ve Asher (2001) gibi kuramcıların teorik görüşlerini desteklemekle birlikte yerli ve yabancı alanyazındaki birçok araştırma sonuçları ve farklı kültürdeki öğrencilerle yapılan araştırma sonuçlarını da desteklemektedir. Örneğin; Tien (2001, s. 92), Tien (2005, s. 120), Bacanlı (2012, s. 90), Öztemel (2012, s. 467), Bacanlı ve diğerleri (2013, s. 203), Şekerli (2016, s. 86) ve Salman (2018, s. 71) henüz kariyer kararını vermemiş bireylerin kararını vermiş bireylere göre daha fazla kariyer karar verme güçlüğü algıladıklarını bulmuşlardır.

Mevcut araştırmanın bulgularının önceki araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermesi, ortaokul öğrencilerinin gitmek istenilen liseye karar verme durumunun, kariyer karar verme güçlükleriyle ilgili sonraki araştırmalar ve uygulamalarda göz önünde bulundurulması gereken bir faktör olduğunu düşündürmektedir. Özellikle kariyer karar verme güçlükleriyle baş etmeye yönelik yapılacak çalışmalarda karar durumunun

belirlenmesinin ve bireylerin karar durumlarına göre çalışmaların planlanmasının faydalı olacağı söylenebilir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanların İleride Seçmek İstenilen Mesleğe Karar Verme Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Ortaokul öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nden aldıkları toplam puanların ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumuna göre karşılaştırılmasından elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeyleri üzerinde ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunun anlamlı bir etkisinin olduğu, kariyer karar verme güçlüklerinin ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. İleride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunu “karar verdim” olarak belirten öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri puanlarının, ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunu “kararsızım” olarak belirten öğrencilerden anlamlı olarak düşük olduğu görülmüştür.

Bu bulgu da gitmek istenilen lise türüne karar verme durumunu ile ilgili araştırma sonucu ve yorumu ile paralellik göstermektedir. Ancak burada, ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunu “karar verdim” olarak belirten öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri puanlarının, ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunu “karar vermedim” olarak belirten öğrencilerin puanlarından anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Bunun, ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumunu “karar vermedim” olarak belirten öğrenci sayısının “karar verdim” ve “kararsızım” olarak belirten öğrenci sayılarına göre az olmasından ve ortaokul öğrencileri için ileride seçilecek mesleğe karar vermenin çok ileri bir plan olmasından kaynaklanabileceği söylenebilir. Buradan hareketle ortaokul öğrencilerine kariyer planlama ve mesleki rehberlik kapsamında yapılacak etkinliklerle, öğrencilerin meslekler hakkında araştırma yaparak bilgi sahibi

olmalarını sağlamanın kariyer karar verme güçlüklerini azaltmada faydalı olacağı söylenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin ve meslek kararı verme öz yetkinliğinin birlikte ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini yordama güçleri incelenmiştir. Ayrıca, bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete, sınıf düzeyine, algılanan akademik başarıya ve karar verme durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu bölümde, bu araştırmanın bulgularına dayanılarak aşağıdaki sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

1. Ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn destekleri ve meslek kararı verme öz yetkinlikleri birlikte kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı şekilde yordamıştır. İki yordayıcı değişkenden meslek kararı verme öz yetkinliği, kariyer kararı verme güçlüklerinin en güçlü yordayıcısı olup bunu kariyere ilişkin ebeveyn desteği izlemiştir.
2. Ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn destekleri ve meslek kararı verme öz yetkinlikleri birlikte kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı şekilde yordamıştır. İki yordayıcı değişkenden meslek kararı verme öz yetkinliği hazırlık eksikliğinin en güçlü yordayıcısı olup bunu kariyere ilişkin ebeveyn desteği izlemiştir.
3. Ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn destekleri ve meslek kararı verme öz yetkinlikleri birlikte kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı şekilde

yordamıştır. İki yordayıcı değişkenden meslek kararı verme öz yetkinliği hazırlık eksikliğinin en güçlü yordayıcısı olup bunu kariyere ilişkin ebeveyn desteği izlemiştir.

4. Ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn destekleri ve meslek kararı verme öz yetkinlikleri birlikte kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı şekilde yordamıştır. İki yordayıcı değişkenden meslek kararı verme öz yetkinliği hazırlık eksikliğinin en güçlü yordayıcısı olup bunu kariyere ilişkin ebeveyn desteği izlemiştir.
5. Ortaokul öğrencilerinin KKVGO-OF'den aldıkları toplam puanlar cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemiştir.
6. Ortaokul öğrencilerinin KKVGO-OF'den aldıkları toplam puanlar sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Sınıf düzeyi yükseldikçe kariyer karar verme güçlüğü azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.
7. Ortaokul öğrencilerinin KKVGO-OF'den aldıkları toplam puanlar akademik başarı algılarına göre anlamlı farklılık göstermiştir. Akademik başarı algısı yükseldikçe kariyer karar verme güçlüğü azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.
8. Ortaokul öğrencilerinin KKVGO-OF'den aldıkları toplam puanlar gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir. Gitmek istediği lise türüne karar verenlerin kariyer karar verme güçlüğü azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.
9. Ortaokul öğrencilerinin KKVGO-OF'den aldıkları toplam puanlar ileride seçmek istenen mesleğe karar verme durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir. İleride seçmek istediği mesleğe karar verenlerin kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın yukarıda belirtilen sonuçlarına dayanılarak ilköğretim kurumlarındaki mesleki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ve gelecek araştırmalara yönelik aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

1. Yerli alanyazın incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlerle ilişkilerini inceleyen tek bir araştırmaya (Şekerli, 2016) rastlanmıştır. Bu sebeple, yapılan bu araştırmanın ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve meslek kararı verme öz yetkinliği ile ilişkilerinin incelemesinin ilgili alanyazın için önemli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bu öncü araştırmanın sonuçlarına ve Bacanlı ve Hamamcı'nın (2013) araştırmasının sonuçlarına dayanılarak Türkiye'deki ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin gelecekte yapılacak teorik ve uygulamalı araştırmalarda incelenmesi ve kariyer karar verme güçlükleriyle baş etmelerine yönelik çalışmaların başlatılması önerilebilir.
2. Araştırma sonuçları, iki yordayıcı değişkenden meslek kararı verme öz yetkinliğinin ortaokul öğrencilerinin kariyer kararı verme güçlüklerinin en güçlü yordayıcısı olduğunu ve bunu kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin izlediğini göstermiştir. Ayrıca kariyer karar verme güçlük düzeyleri ile meslek kararı verme öz yetkinliği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu da göstermiştir. Kariyer karar verme güçlük düzeyleri ile meslek kararı verme öz yetkinliği arasındaki bu ilişki, öğrencilerin algıladıkları meslek kararı verme öz yetkinlikleri arttıkça daha az kariyer karar verme güçlüğü yaşayacaklarını göstermektedir. Dolayısıyla, okul psikolojik danışmanlarının meslek rehberliği ve danışmanlığı hizmetlerinde bu sonuçlardan yararlanabileceği söylenebilir. Okul psikolojik danışmanlarının ilköğretim öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini azaltmayı amaçlayan bireysel mesleki psikolojik danışma, mesleki grup rehberliği, grupla mesleki psikolojik danışma ve benzeri yardım hizmetlerini planlarken

öğrencilerin meslek kararı verme öz yetkinliklerini arttırmaya yönelik etkinliklere yer vermeleri önerilebilir.

3. Araştırma sonuçları, kariyer karar verme güçlüklerinin hazırlık eksikliği ana kategorisi ile meslek kararı verme öz yetkinliği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu ilişki, meslek kararı verme öz yetkinliğinin kariyer karar verme sürecine girmeden önce de etkili olduğunu ve bu sürece girmeyi kolaylaştırdığını göstermektedir. Bu sebeple, kariyer karar verme sürecine girme konusunda problem yaşayan öğrencilerle çalışılırken meslek kararı verme öz yetkinlik düzeyini arttırmaya yönelik faaliyetlere yer verilmesi ve mesleki grup rehberliği, bireysel ve grupla mesleki psikolojik danışma ve psiko-eğitim programlarının yapılması önerilebilir. Böylece öğrencilerin meslek kararı verme öz yetkinlikleri arttıkça daha az hazırlık eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri yaşamaları sağlanabilir.
4. Araştırma sonuçları, kariyer karar verme güçlüklerinin bilgi eksikliği ana kategorisi ile meslek kararı verme öz yetkinliği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu ilişki, meslek kararı verme öz yetkinliğinin öğrencilerin kendisine, kariyer seçeneklerine, karar verme sürecine ve ek kaynaklara yönelik bilgi eksikliğini azalttığını göstermektedir. Bu sebeple, bilgi eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri ile ilgili çalışmalarda bireylerin meslek kararı verme öz yetkinliklerine odaklanılarak kariyer karar verme öz yetkinliğinin artırılmasına yönelik mesleki grup rehberliği, bireysel ve grupla mesleki psikolojik danışma ve psiko-eğitim programlarının yapılması önerilebilir. Böylece öğrencilerin meslek kararı verme öz yetkinlik düzeyleri arttıkça daha az bilgi eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüğü yaşamaları sağlanabilir.
5. Araştırma sonuçları, kariyer karar verme güçlüklerinin tutarsız bilgiler ana kategorisi ile meslek kararı verme öz yetkinliği arasında negatif yönde anlamlı bir

ilişki olduğunu göstermiştir. Bu ilişki, meslek kararı verme öz yetkinliğinin öğrencilerin güvenilir olmayan kaynaklardan ve içsel/dışsal çatışmalardan kaynaklanan tutarsız bilgileri azalttığını göstermektedir. Bu sebeple, tutarsız bilgilerden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri ile ilgili çalışmalarda bireylerin meslek kararı verme öz yetkinliklerine odaklanılarak kariyer karar verme öz yetkinliğinin artırılmasına yönelik mesleki grup rehberliği, bireysel ve grupla mesleki psikolojik danışma ve psiko-eğitim programlarının yapılması önerilebilir. Böylece öğrencilerin meslek kararı verme öz yetkinlik düzeyleri arttıkça daha az tutarsız bilgilerden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüğü yaşamaları sağlanabilir.

6. Araştırma sonuçları, ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyi ile kariyer karar verme güçlükleri arasında düşük düzeyde negatif yönde ancak istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğunu göstermiştir. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyi arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı ancak bu sonucun anlamsız düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ülkemizdeki ortaokul öğrencilerine yönelik kariyer psikolojik danışma ve rehberliği kapsamında öğrencilerin karşılaştıkları sorunlarda yardım alabilecekleri sosyal destek kaynaklarının tanıtılması önerilebilir. Ayrıca velilerle planlanacak çalışmalarda da öğrencilerin kariyer karar vermelerine yönelik ebeveynlerin vereceği desteği arttıracak etkinliklere yer verilmesi önerilebilir. Aynı zamanda farklı örneklemeler üzerinde ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeyleri ile kariyere ilişkin ebeveyn desteği arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların yapılması önerilebilir.
7. Araştırma sonuçları, ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyi ile hazırlık eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyi arttıkça kariyer karar verme sürecine girmeden önceki motivasyon eksikliği, genel kararsızlık, fonksiyonel olmayan inançlardan kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, alanyazındaki teorik açıklamalarla ve önceki araştırma sonuçlarıyla bağdaşmadığından beklenmeyen bir sonuçtur. Dolayısıyla farklı sosyokültürel özelliklere sahip örneklemeler üzerinde ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeyleri ile kariyere ilişkin ebeveyn desteği arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların yapılması önerilebilir. Velilerle yapılacak çalışmalarda hazırlık eksikliği alt boyutunu içeren motivasyon eksikliği, genel kararsızlık, fonksiyonel olmayan inançlar ile kariyer kararı, kariyer kararı verme süreci ve bu süreçte yaşanan güçlükler, öğrencilere kariyer karar verme sürecine girmeden önce verebilecekleri kariyere ilişkin destek konularında bilgilendirici çalışmalara yer verilmesi önerilebilir.

8. Araştırma sonuçları, ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyi ile bilgi eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğunu göstermiştir. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyi arttıkça bilgi eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı ancak bu sonucun anlamsız düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme süreci, benlik, meslekler ve ek bilgi toplama yolları hakkında bilgi eksikliğinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerinde ebeveynlerinden, bu güçlüklerle başa çıkmaya yönelik yeterli desteği almadıklarını düşündürmektedir. Dolayısıyla bu sonuçlar araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinin kariyer karar verme sürecine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve bu sebeple çocuklarına yeterli desteği sağlayamadıklarını düşündürmektedir. Buradan

hareketle velilerle planlanacak çalışmalarda kariyer karar verme süreci hakkında bilgi vermeye yönelik seminerlerin verilmesi önerilebilir. Aynı zamanda farklı örneklemeler üzerinde ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeyleri ile kariyere ilişkin ebeveyn desteği arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların yapılması önerilebilir.

9. Araştırma sonuçları, ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyi ile tutarsız bilgilerden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğunu göstermiştir. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinden aldıkları kariyere ilişkin destek düzeyi arttıkça güvenilir olmayan bilgiler, içsel çatışmalar ve dışsal çatışmaları içeren tutarsız bilgilerden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı ancak bu sonucun anlamsız düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerine ve öğretmenlerine kariyer karar verme sürecinde onları destekleyici kariyer psikolojik danışmanlığı ve rehberliği hizmetlerinin sunulmasının oldukça faydalı olacağı söylenebilir.
10. Yapılan araştırmada kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu sebeple, sonraki araştırmalarda cinsiyetle kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkilerin tekrar incelenmesi önerilebilir.
11. Araştırma sonuçları, kariyer karar verme güçlüklerinin sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Sınıf düzeyi yükseldikçe kariyer karar verme güçlüğünün azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerle kariyer karar verme güçlüklerinin azaltmak amacıyla yapılacak kariyer rehberliği ve psikolojik danışmanlığı hizmetlerin öğrencilerin son sınıfa gelmesi beklenmeden, her sınıf düzeyinde öğrencilerin seviyelerine uygun şekilde verilebileceği önerilebilir.

12. Araştırma sonuçları, ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin akademik başarı algılarına göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Akademik başarı algısı yükseldikçe kariyer karar verme güçlüğünün azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, okul psikolojik danışmanlarının meslek rehberliği ve danışmanlığı hizmetlerinde bu sonuçlardan yararlanabileceği söylenebilir. Okul psikolojik danışmanlarının ilköğretim öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini azaltmayı amaçlayan bireysel mesleki psikolojik danışma, mesleki grup rehberliği, grupla mesleki psikolojik danışma ve benzeri yardım hizmetlerini planlarken öğrencilerin akademik başarı algılarını dikkate almaları önerilebilir. Ayrıca kariyer karar verme güçlükleri ile akademik başarı algıları arasındaki ilişkileri daha iyi anlayabilmek için gelecekte yapılacak araştırmalarda öğrencilerin ders notları ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi önerilebilir.

13. Araştırma sonuçları, ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin gitmek istenilen lise türüne karar verme durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Gitmek istediği lise türüne karar verenlerin kariyer karar verme güçlüğünün karar vermemiş ve kararsız olanlardan anlamlı olarak düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla okul psikolojik danışmanlarının kariyer karar verme güçlükleriyle baş etmeye yönelik yapacakları çalışmalarda, öğrencilerin karar durumu dikkate alarak buna göre çalışmalarını planlamaları önerilebilir.

14. Araştırma sonuçları, ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin ileride seçmek istenilen mesleğe karar verme durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. İleride seçmek istenilen mesleğe karar verenlerin kariyer karar verme güçlüğünün kararsız olanlardan anlamlı olarak düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini azaltmada kariyer planlama ve mesleki rehberlik kapsamında

yapılacak etkinliklerle meslekler hakkında bilgi sahibi olmalarının sağlanması önerilebilir. Ayrıca kariyer karar verme güçlükleri ile ilgili yapılacak uygulamalarda öğrencilerin ileride seçmek istedikleri mesleğe karar verme durumlarının dikkate alınması önerilebilir.

15. Bu araştırmanın sonuçlarının özellikle ülkemizde ortaokuldan liseye geçişte önemli doğurgular sunduğu söylenebilir. Gelecek araştırmalarda da 5, 6, 7 ve 8. sınıftaki ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini belirleyen araştırmaların yapılması önerilebilir. Bu araştırmaların yapılması ortaokuldaki öğrencilerin özellikle kariyer karar verme güçlükleri taksonomisindeki on güçlükten hangilerini daha çok yaşadıklarını ortaya koyacaktır. Böyle araştırmaların sonuçları da ülkemizde ortaokullardaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri ile başa çıkmalarına yönelik uygulamalı çalışmalara temel oluşturabilir. Bunun yanı sıra ülkemizdeki ortaokul öğrencilerinin hangi kariyer karar verme güçlüklerini daha çok yaşadıklarına ilişkin bulgulara dayanılarak bu güçlüklerle daha kolay başa çıkabilmek için onların hangi kişilik özellikleriyle ilişkilerinin ya da kariyer seçimi ve gelişimi ile ilgili hangi değişkenlerle ilişkilerinin incelenmesine de dayanak oluşturabilir.

16. Gelecek araştırmalarda kariyer karar verme güçlüklerinin kaygı, karamsarlık gibi olumsuz kişilik özellikleri ile ve iyimserlik, umut gibi olumlu kişilik özellikleri ile ilişkilerinin araştırılması önerilebilir. Böyle araştırmalarla ülkemizdeki ortaokul öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerine eşlik eden kişilik özelliklerinin hangileri olduğunun, daha açık bir anlatımla kariyer karar verme güçlüklerinin yapısının hangi kişilik özellikleri ile olumlu ve olumsuz ilişkiler gösterdiğinin anlaşılmasına yardımcı olunacaktır.

KAYNAKLAR

- Akdeniz, S. (2009). *Ergenlerin meslek kararı verme yetkinlik algılarının, algılanan ana-baba tutumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ali, S. R., McWhirter, E. H., & Chronister, K. M. (2005). Self-Efficacy and Vocational Outcome Expectations for Adolescents of Lower Socioeconomic Status: A Pilot Study. *Journal of Career Assessment*, 13(1), 40–58.
- Amundson, N. E., & Penner, K. (1998). Parent involved career exploration. *The Career Development Quarterly*, 47, 135-144.
- Amir, T., & Gati, I. (2006). Facets of career decision-making difficulties. *British Journal of Guidance & Counselling*, 34(4), 483-503.
- Andrews, L. M., Bullock-Yowell, E., Dahlen, E. R., & Nicholson, B. C. (2014). Can perfectionism affect career development? Exploring career thoughts and self-efficacy. *Journal of Counseling and Development*, 92(3), 270-279.
- Aydın, D. (2009). Grup rehberliğinin lise 1.sınıf öğrencilerinin alan tercihlerinde gerçekçi davranmalarına etkisi: algılanan ilgiler açısından. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 5(1), 67-84.
- Bacanlı, F. (1995). *Mesleki grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Bacanlı, F. (2008a, April). *Career decision-making difficulties of Turkish adolescents. Conselling international perspective: Global demands and local needs*. Paper presented at Bahçeşehir University, İstanbul.
- Bacanlı, F. (2008b). Kariyer karar verme süreci. R. Özyürek (Ed.), *Kariye yolculuğu* içinde (s. 119-140). Ankara: Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi.
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 86-95.
- Bacanlı, F. (2016). Career decision-making difficulties of Turkish adolescents. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 16(2), 233-250.
- Bacanlı, F., Doğan, H., & Hamamcı, Z. (Mayıs, 2012a). *Sekizinci sınıf öğrencileri için kariyer karar verme güçlükleri ölçeğinin adaptasyonu: faktör yapısının ve güvenilirliğinin incelenmesi*. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Eğitim Konferansı'nda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Bacanlı, F., Doğan, H., & Hamamcı, Z. (Mayıs, 2012b). *Lise öğrencileri için Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeğinin faktör yapısının ve güvenilirliğinin yeniden incelenmesi*. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Eğitim Konferansı'nda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Bacanlı, F., Eşici, H., & Özünlü, M. B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 198-211.
- Bacanlı, F., & Güngör, A. (2016, February). *Examining the relationship between social support and career development of Turkish middle school students*. Oral presentation, 8. Annual UCF Counseling Conference, University of Central Florida, Orlando, Florida, US.
- Bacanlı, F., & Hamamcı, Z. (2013, May). *Developing and testing efficiency of online ideal career decision making system for 8th grade students*. International Conference

- Psychology Education, Guidance & Counselling: ICPEG (Oral Presentation), Istanbul Universitesi, Istanbul, Turkey.
- Bacanlı, F., & Hamamcı, Z. (2015). Lise öğrencileri için kariyer karar verme güçlükleri ölçeğinin faktör yapısının ve güvenirliğinin yeniden incelenmesi. *Journal of Turkish Educational Sciences*, 13(2), 109-122.
- Bacanlı, F., & Öztemel, K. (Nisan, 2017). *Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeğinin genç yetişkin örnekleminde faktör yapısının ve güvenirliğinin incelenmesi*. 26. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Antalya.
- Bacanlı, F., & Salman, N. (Ekim, 2018). *Üç aşamalı kariyer karar verme modeline dayalı kariyer psikolojik danışma: vaka çalışması*. 20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Samsun.
- Bacanlı, F., & Sürücü, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ebeveyne bağlanmaları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 679-700.
- Bal, P. N. (1998). *Ergenlik döneminde mesleki karar verme olgunluğunun incelenmesi ve mesleki karar verme eğitim programının etkisinin araştırılması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioural change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Betz, N. E., & Hackett, G. (1981). The relationship of career-related self-efficacy expectations to perceived career options in college women and men. *Journal of Counseling Psychology*, 28(5), 399-410.
- Betz, N. E., & Hackett, G. (2006). Career self-efficacy theory: Back to the future. *Journal of Career Assessment*, 14(1), 3-11.

- Bilgin, A. (1995). *Grup rehberliğinin ve grupla psikolojik danışmanın, lise öğrencilerinin anne-babalarından bağımsız meslek kararı verme davranışlarına etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Blustein, D. L., Prezioso, M. S., Schultheiss, D. P. (1995). Attachment theory and career development-Current status and future directions. *Counseling Psychologist*, 23(3), 416-432.
- Bozgeyikli, H. (2004). Meslek kararı verme yetkinlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 221-234. .
- Bozgeyikli, H., Bacanlı, F., & Doğan, H. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinliklerinin yordayıcılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 125-136.
- Bozgeyikli, H., Eroğlu, S.E., & Hamurcu, H. (2009) Career Decision Making Self Efficacy, Career Maturity and Socioeconomic Status with Turkish Youth. *Georgian Electronic Scientific Journal: Education Science and Psychology*, 1(14), 15-24.
- Braunstein-Bercovitz, H., Benjamin, B. A., Asor, S., & Lev, M. (2012). Insecure attachment and career indecision: Mediating effects of anxiety and pessimism. *Journal of Vocational Behavior* 81(2), 236–244.
- Brown, C., George-Curran, R., & Smith, M. L. (2003). The role of emotional intelligence in the career commitment and decision-making process. *Journal of Career Assessment*, 11(4), 379–392.
- Büyüköze-Kavas, A. (2014). A psychometric evaluation of the career decision self-efficacy scale–short form with Turkish university students. *Journal of Career Assessment*, 22(2), 386-397.
- Campbell, R. E., & Cellini, J. V. (1981). A diagnostic taxonomy of adult career problems. *Journal of Vocational Behavior*, 19, 175-190.
- Carney, C., & Barak, A. (1976). A survey of student needs and students personnel service. *Journal of College Student Personnel*, 17, 280-284.

- Carney, C., Wells, C. (1995) Discover the career within you. New York: Brook/Cole Publishing Company.
- Chartrand, J. M., Rose, M. L., Elliot, T. R., Marmarosh C., & Caldwell, S. (1993). Peeling back the onion: Personality, problem solving and career decision-making style correlates of career indecision. *Journal of Career Assessment*, 1, 66-82.
- Chung, Y. B. (2002). Career decision making self- efficacy and career commitment: gender and ethnic differences among college students. *Journal of Career Development*, 28, 277- 284.
- Constantine, M. G., Wallace, B. C., & Kindaichi, M. M. (2005). Examining contextual factors in the career decision status of African American adolescents. *Journal of Career Assessment*, 13, 307-319.
- Coon, K. L. (2008). *Predicting career decision-making difficulties among undergraduate students: the role of career decision making self efficacy, career optimism and coping*. Doctoral Dissertation, Southern Illinois University Carbondale Institute of Educational Sciences, Illinois.
- Creed, P. A., & Yin, W. O. (2006). Reliability and validity of a Chinese version of the Career Decision-Making Difficulties Questionnaire. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 6(1), 47-63.
- Crites, J. O. (1969). *Vocational psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Çakır, M. A. (2004). Mesleki karar envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 1-14.
- Çolakkadioğlu, O. (2003). *Ergenlerde karar verme ölçeğinin uyarlama çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Dandy, J., & Nettelbeck, T. (2002). Research note: A cross-cultural study of parents' academic standards and educational aspirations for their children. *Educational Psychology*, 22, 621–627.

- Doğan, H. (2010). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eldeleklioğlu, J. (1999). Karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 7-13.
- Emmanuelle, V. (2009). Inter-relationships among attachment to mother and father, self-esteem and career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 75, 91-99.
- Erkuş, A. (2013). *Bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin.
- Ersever, Ö. H. (1996). *Karar verme becerileri kazandırma programı ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Evren, M. (1999). *Mesleki grup rehberliğinin cinsiyetleri farklı ilköğretim okulu sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluklarına, mesleki benlik algılarına ve mesleki tercihlerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fabio, D. A., Palazzeschi, L., Asulin-Peretz, L., & Gati, I. (2013). Career indecision versus indecisiveness associations with personality traits and emotional intelligence. *Journal of Career Assessment*, 21(1), 42-56.
- Fabio, D. A. & Palazzeschi, L. (2011, October). *Career decision-making difficulties: behind personality, self-efficacy and perceived social support, the role of emotional intelligence*. Paper presented at the meeting of the International Career Development Conference Career Guidance and Development Practices around the World (IAEVG-PACE), Cape Town, South Africa,

- Fabio, D. A., Palazzeschi, L., & Bar-On, R. (2012). The role of personality traits, core self-evaluation, and emotional intelligence in career decision-making difficulties. *Journal of Employment Counseling, 49*(3), 118-129.
- Farmer, H. S. (1985). Model of career development and achievement motivation for women and men. *Journal of Counseling Psychology, 3*, 363-390.
- Farmer, H. S., Keane, J., Rooney, G., Vispoel, W., Harmon, L., Lerner, B., Linn, R., & Maehr, M. (1981). *Career Motivation and Achievement Planning (C-MAP). Measure available with scoring manual and interpretive materials from Helen S. Farmer*, Department of Educational Psychology, University of Illinois, 1310 South Sixth Street, Champaign, IL 61820.
- Feldman, D. (2003). The Antecedents and consequences of early career indecision among young adults. *Human Resource Management Review, 13*, 499–531.
- Fouad, N., Cotter W., Fitzpatrick M., Kantamneni M., Carter L., & Bernfeld S. (2010). Development and validation of the family influence scale. *Journal of Career Assessment, 18*(3), 276-291.
- Fouad, N., Cotter E.W. & Kantamneni, N. (2009). The effectiveness of a career decision-making course. *Journal of Career Assessment, 17*(3), 338-347.
- Fouad, N. A., Smith, P. L., & Enochs, L. (1997). Reliability and validity evidence for the middle school selfefficacy scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 30*, 17–31.
- Garcia, P. (2012). Differential moderating effects of student- and parent-rated support in the relationship between learning goal orientation and career decision-making self-efficacy. *Journal of Career Assessment, 20*(1), 22-33.
- Gati, I. (1994). Computer-assisted career counseling: Dilemmas, problems, and possible solutions. *Journal of Counseling and Development, 73*, 51-56.

- Gati, I., & Asher, I. (2001). The PIC model for career decision making: Prescreening, in-depth exploration, and choice. In F. T. L. Leong & A. Barak (Eds.), *Contemporary models in vocational psychology* (pp. 7-54). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Gati, I., Krausz, M., & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision making. *Journal of Counseling Psychology*, 43(4), 510-526.
- Gati, I., & Saka, N. (2001a). High school students' career-related decision-making difficulties. *Journal of Counseling & Development*, 79(3), 331-340.
- Gati, I., & Saka, N. (2001b). Internet-based versus paper-and-pencil assessment: Measuring career decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment*, 9, 397-416.
- Gelatt, H. B. (1962). Decision-making: A conceptual frame of reference for counseling. *Journal of Counselling Psychology*, 9(3), 240-245.
- Gelatt, H. B. (1989). Positive uncertainty: A new decision-making framework for counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 36(2), 252-256.
- Ginzberg, E., Ginzburg, S. W., Axelrad, S., & Herma, J. L. (1951). Occupational choice. *Personnel and Guidance Journal*, 30, 491-494.
- Gloria, A. M., & Hird, J. S. (1999). Influences of ethnic and nonethnic variables on the career decision-making self-efficacy of college students. *The Career Development Quarterly*, 48, 157-174.
- Gottfredson, L. S. (2005). Applying Gottfredson's theory of circumscription and compromise in career guidance and counseling. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling. Putting theory and research to work*. (pp. 71-100). Hoboken, NJ: Wiley.
- Gökçe, Z., & Traş, Z. (2017). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statülerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Turkish Educational Sciences*, 15(1), 58-69.

- Guan, P., Capezio, A., Restubog, S. L. D., Read, S., Lajom, J. A. L. ve Li, M. (2016). The role of traditionality in the relationships among parental support, career decision making self-efficacy and career adaptability. *Journal of Vocational Behavior*, 94, 114-123.
- Guerra, A. L., & Braungart-Rieker, J. M. (1999). Predicting career indecision in college students: The roles of identity formation and parental relationship factors. *The career development quarterly*, 47(3), 255-266.
- Gushue, G. V., & Whitson, M. L. (2006). The relationship of ethnic identity and gender role attitudes to the development of career choice goals among black and Latina girls. *Journal of Counseling Psychology*, 53(3), 379-385.
- Güçray, S. S. (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarının öz-saygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(8), 106-121.
- Güneş, A. (2015). *Kariyere ilişkin ebeveyn desteği ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hamamcı, Z., Bacanlı, F., & Doğan, H. (2013). İlköğretim ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin mesleki ve eğitsel kararlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 284-299.
- Hamamcı, Z., & Çoban, A. E. (2007). Mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 31-40.
- Hamamcı, Z., & Hamurlu, M. K. (2005). Relationship between level of knowledge and attitudes of parents about helping their children for career development and career indecision of their children. *İnönü University Education Faculty Journal*, 6(10), 55-69.

- Hargrove, B. K., Creagh, M. G., & Burgess, B. L. (2002). Family interaction patterns as predictors of vocational identity and career decision-making self-efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 61, 185-201.
- Hargrove, B. K., Inman A. G., & Crane, R. L. (2005). Family interaction patterns, career planing attitudes and vocational identity of high school adolescents. *Journal of Career Development*, 31(4), 263.
- Hijazi, Y., Tatar, M., & Gati, I. (2004). Career decision-making difficulties among Israeli and Palestinian Arab high-school seniors. *Professional School Counseling*, 8(1), 24-72.
- Hilton, T. J. (1962). Career decision making. *Journal of Counseling Psychology*, 9(4), 291-298.
- Holland, J. L. (1985). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environment* (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Hou, C., Wu, L., & Liu, Z. (2014). Effect of proactive personality and decision-making self-efficacy on career adaptability among Chinese graduates. *Social Behavior and Personality: An international journal*, 42, 903-912.
- Işık, E. (2010). *Sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme yetkinlik ve sonuç beklenti düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Işık, E. (2013). Mesleki sonuç beklentisinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve denetim odağı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(3), 1419–1430.
- Janis, I. L., ve Mann, L. (1977). *Decision making*. New York: Free Press.
- Jepsen D. A., & Dilley, J. S. (1974). Vocational decision-making models: A review and comparative analysis. *Review of Educational Research*, 44(3), 331-349.
- Jiang, Z. (2016). Emotional intelligence and career decision-making self-efficacy: Mediating roles of goal commitment and professional commitment. *Journal of Employment Counseling*, 53(1), 30-47.

- Jung, J. Y., McCormick, J., Gregory, G., & Barnett, K. (2011). Culture, motivation and vocational decision-making of Australian senior high school students in private schools. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 21, 85–106.
- Karacan-Özdemir, N. (2019). Associations between career adaptability and career decision-making difficulties among Turkish high school students. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*. doi:10.1007/s10775-019-09389-0.
- Karalar, M. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin okul yaşam kalitesi algısı ile meslek kararı verme yetkinliği arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Keller, B. K., Whiston, S. C. (2008). The role of parental influences on young adolescents career development. *Journal of Career Assessment*, 16 (2), 198-217.
- Kenny, M. E., Blustein, D., Chaves, A., Grossman, J., & Gallagher, L. A. (2003). The role of perceived barriers and relational support in the educational and vocational lives of urban high school students. *Journal of Counseling Psychology*, 20, 142-155.
- Kırdök, O., & Harman, E. (2018). High school students career decision-making difficulties according to locus of control. *Universal Journal of Educational Research*, 6(2), 242 - 248.
- Kırdök, O., & Korkmaz, O. (2018). Dimensions of personality and emotional intelligence as predictors of high school students career decision difficulties. *Educational Research and Reviews*, 13(12), 495-502.
- Kinnier, R. T., Brigman, S. L., & Noble, F. C. (1990). Career indecision and family enmeshment. *Journal of Counseling & Development*, 68(3), 309-312.
- Kleiman, T. ve Gati, I. (2004). Challenges of Internet-based assessment: Measuring career decision-making difficulties. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 37, 41-55.

- Kleiman, T., Gati, I., Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R., & Lenz, J. (2004). Dysfunctional Thinking and Difficulties in Career Decision Making. *Journal of Career Assessment*, 12(3), 312-331.
- Korkut Owen, F. (2008). Meslek seçimi, önemi ve meslek seçimini etkileyen etmenler. R. Özyürek (Ed.), *Kariye yolculuğu* içinde (s. 12-45). Ankara: Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi.
- Kotrlik, J.W., & Harrison, B. C. (1989). Career decision patterns of high school seniors in Louisiana. *Journal of Vocational Education*, 14, 47-65.
- Koumoundourou, G., Tsaousis, I., & Kounenou, K. (2010). Parental influences on greek adolescents' career decision-making difficulties: the mediating role of core self-evaluations. *Journal of Career Assessment*, 19(2), 165-182.
- Kracke, B. & Noack, P. (2005). *Die Rolle der Eltern für die Berufsorientierung von Jugendlichen* [The role of parents in adolescents' career development]. In B. H. Schuster, H.-P. Kuhn, & H. Uhlenborff (Eds.), *Entwicklung in sozialen Beziehungen* (pp. 169-193). Stuttgart, Germany: Lucius & Lucius.
- Kumar, S. (2016). Career choice and college students: parental influence on career choice traditionalism among college students in selected cities in Ethiopia. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 3(3), 23-30.
- Kuzgun, Y. (2011). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı*. Ankara: Nobel.
- Kuzgun, Y., & Bacanlı, F. (2005). Lise öğrencileri için mesleki olgunluk ölçeği el kitabı. Y. Kuzgun & F. Bacanlı (Ed.), *Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi: PDR'de Kullanılan Ölçekler* (1) içinde (s. 109-140). Ankara: Nobel.
- Lancaster, B. P., Rudolph, C. E., Perkins, T. S., & Patten, T. G. (1999). The reliability and validity of the Career Decision Difficulties Questionnaire. *Journal of Career Assessment*, 7(4), 393-413.

- Lapan, R. T., Hinkelman, J. M., Adams, A., & Turner, S. (1999). Understanding rural adolescents' interests, values, and efficacy expectations. *Journal of Career Development, 26*, 107-124.
- Lease, S. H., Dahlbeck, D. T. (2009). Parentel influences, career decision-making attributions, and self-efficacy: differences for men and women?. *Journal of Career Development, 36*(2), 95-113.
- Lee, H., & Hughey, K. F. (2001). The relationship of psychological separation and parental attachment to the career maturity of college freshmen from intact families. *Journal of Career Development, 27*, 279-293.
- Lee, S. A., & Park, H. S. (2012). Influence of temporal distance on the perceived importance of career-related self-efficacy and outcome expectations. *Journal of Career Development Quarterly, 60*(3), 194-206.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior, 45*, 79-122.
- Lopez, F. G. (1989). Current family dynamics, trait anxiety, and academic adjustment: Test of a family-based model of vocational identity. *Journal of Vocational Behavior, 35*, 76-87.
- Mau, W. C. J. (2000). Cultural differences in career decision-making styles and self-efficacy. *Journal of Vocational Behavior, 57*, 365-378.
- Mau, W. C. J. (2001). Assessing career decision-making difficulties: A cross-cultural study. *Journal of Career Assessment, 9*(4), 353-364.
- Mau, W. C. J. (2004). Cultural dimensions of career decision-making difficulties. *The Career Development Quarterly, 53*(1), 67-77.
- Marcionetti, J., & Rossier, J. (2017). The mediating impact of parental support on the relationship between personality and career indecision in adolescents. *Journal of Career Assessment, 25*(4), 601-615.

- McWhirter, E. H., Hackett, G., & Bandalos, D. (1998) A causal model of the educational plans and career expectations of Mexican American girls. *Journal of Counseling Psychology, 45*, 166-181.
- Michael, R., Most, T., & Cinamon, R. G. (2013). The contribution of perceived parental support to the career self-efficacy of deaf, hard-of-hearing, and hearing adolescents. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 18*(3), 329–343.
- Morgan, T., & Ness, D. (2003). Career decision-making difficulties of first-year students. *The Canadian Journal of Career Development, 2*(1), 33-39.
- Mutlu, T. (2011). Lise öğrencilerinde kariyer kararı verme güçlükleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nauta, M. M. (2007). Assessing college students' satisfaction with their academic majors. *Journal of Career Assessment, 15*(4), 446-462.
- Navarro, R. L., Flores, L. Y., & Worthington, R. L. (2007). Mexican American middle school students' goal intentions in mathematics and science: A test of social cognitive career theory. *Journal of Counseling Psychology, 54*, 320-335.
- Nota, L., Ferrari, L., Solberg, S. H., & Soresi, S. (2007). Career search self-efficacy, family support, and career indecision with Italian youth. *Journal of Career Assessment, 15*(2), 181-193.
- O'Brien, K. M., Friedman, S. M., Tipton, L. C., & Linn, S. G. (2000). Attachment, separation, and women's vocational development: A longitudinal analysis. *Journal of Counseling Psychology, 47*(3), 301-315.
- O'Neil, J. M., Ohlde, C., Tollefson, N., Barke, C., Piggott, T., & Watts, D. (1980). Factors, correlates, and problem areas affecting career-decision making of a cross-sectional sample of students. *Journal of Counseling Psychology, 27*, 571-580.
- Osipow, S. H. (1999). Assessing career indecision. *Journal of Vocational Behavior, 55*, 147-154.

- Osipow, S. H., Carney, C. G., & Barak, A. (1976). A scale of educational-vocational undecidedness: A typological approach. *Journal of Vocational Behavior*, 9(2), 233-243.
- Osipow, S. H. & Gati, I. (1998). Construct and concurrent validity of the career decision-making difficulties questionnaire. *Journal of Career Assessment*, 6, 347-364.
- Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1), 21-39.
- Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 459-477.
- Öztemel, K. (2013a). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(3), 241-257.
- Öztemel, K. (2013b). Testing the validity of the emotional and personality-related career decision-making difficulties questionnaire in Turkish culture. *Journal of Career Development*, 40, 390-407.
- Öztemel, K. (2014). Duygusal ve kişilik ilişkili kariyer karar verme güçlükleri ölçeği'nin kısa formu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 244-255.
- Özünlü, M. B. (2012). *Kariyer seçiminde aile etkisi ölçeği'nin lise öğrencileri için Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Paa, H. K., & McWhirter, E. H. (2000). Perceived influences on high school students' current career expectations. *The Career Development Quarterly*, 49, 29-44.
- Pappas, T. S., & Kounenou, K. (2011). Career decision making of Greek post secondary vocational students: The impact of parents and career decision making selfefficacy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 3410-3414.

- Peterson, S. L., & Delmas, R. C. (1998). The component structure of career decision-making self-efficacy for underprepared college students. *Journal of Career Development, 24*(3), 209-225.
- Phillips, S. D., Blustein, D. L., Jobin-Davis, K., & White, S. F. (2002). Preparation for the school-to-work transition: The views of high students. *Journal of Vocational Behavior, 61*, 202-216.
- Raque-Bogdan, T. L., Klingaman, E. A., Martin, H. M. ve Lucas, M. S. (2013). Career-related parent support and career barriers: An investigation of contextual variables. *The Career Development Quarterly, 61*(4), 339-353.
- Reese, R.J. & Miller, C.D. (2006). Effects of a university career development course on career decision-making self-efficacy. *Journal of Career Assessment, 14*, 252-266.
- Restubog, D. L. S., Florentino, R. A. & Garcia, M. J. R. P. (2010). The mediating roles of career self-efficacy and career decidedness in the relationship between contextual support and persistence. *Journal of Vocational Behavior, 77*, 186-195.
- Reyhanlı Belediyesi (2015). *T.C. Reyhanlı Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019*. www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/U5mts+reyhanli_birlestirilmis.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Rounds, B. J., & Tinsley, H. E. A. (1984). *Diagnosis and treatment of vocational problems*. In S. D. Brown & R W. Lent (Eds.), *Handbook of counseling psychology* (pp. 137-177). New York: Wiley.
- Rosenthal, B. C. (1996). Social support and 10th graders' plans for staying in school. *High School Journal, 79*, 203-210.
- Rottinghaus, P. J., Jenkins, N., & Jantzer, A. M. (2009). Relation of depression and affectivity to career decision status and self-efficacy in college students. *Journal of Career Assessment, 17*(3), 271-285.
- Saka, N., & Gati, I. (2007). Emotional and personality-related aspects of persistent career decision-making difficulties. *Journal of vocational behavior, 71*(3), 340-358.

- Saka, N., Gati, I., & Kelly, K. R. (2008). Emotional and personality-related aspects of career-decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment*, 16(4), 403-424.
- Salman, N. (2018). *Kariyer karar verme güçlüklerinin kariyer engelleri, kariyer karar verme öz yetkinliği ve karar durumu ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Salman, N., & Kan, A. (Nisan, 2018). *Üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. III. INES Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Antalya.
- Sampson, J. P., Jr., Peterson, G. W., Lenz, J. G., & Reardon, R. C. (1992). A cognitive approach to career services: Translating concepts into practice. *The Career Development Quarterly*, 41, 67-74.
- Sampson, J. P., Jr., Peterson, G. W., Lenz, J. G., Reardon, R. C., & Saunders, D. E. (1996). *Career Thoughts Inventory: Professional manual*, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Sandler, M. E. (2000). Career decision-making self-efficacy, perceived stress and an integrated model of student persistence: a structural model of finances, attitudes, behavior and career development. *Research in Higher Education*, 41(5), 537-580.
- Sarı, S. V., & Şahin, M. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleğe karar verme öz-yeterliklerini yordamada umut ve kontrol odağının rolü. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(21), 97-110.
- Schultheiss, D. E. P., Kress, H. M., Manzi, A. J., & Glasscock, J. M. J. (2001). Relational influences in career development: A qualitative inquiry. *The Counseling Psychologist*, 29, 214-239.
- Schultheiss, D. E. P., Palma, T. V., Predragovich, K. S., & Glasscock, J. M. J. (2002). Relational influences on career paths: Siblings in context. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 302-310.

- Selçuk, F. Ü., & Tuzlukaya, Ş. (2013). Çalışma yaşamı ve kadın. L. Gültekin, G. Güneş, C. Ertung & A. Şimşek (Der.), *toplumsal cinsiyet bağlamında kadın sorunlarına toplu bir bakış* içinde (s. 4-16). Ankara: Atılım Üniversitesi.
- Sevim, F. (2016). 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı verme davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Sewell, W. H., & Hauser, R.H. (1972). Causes and consequences of higher education: Models of the status of attainment process. *American Journal of Agricultural Economics*, 54, 851-861.
- Sharf, R. S. (2017). Kariyer gelişim kuramlarının kariyer danışmasına uygulanması. F. Bacanlı & K. Öztemel (Ed.), *Çocuklukta kariyer gelişimi* (F. Bacanlı, Çev.) içinde (s. 177-208). Ankara: Pegem.
- Sidiropoulou-Dimakakou, D., Mylonas, K., Argyropoulou, K., & Tampouri, S. (2012). Career decision-making difficulties, dysfunctional thinking and generalized self-efficacy of university students in Greece. *World Journal of Education*, 1(2), 117-130.
- Sneva, J. N. (2011). *Exploring career decision-making self-efficacy, career maturity attitudes and racial identity attitudes of college students of color*. Unpublished Doctoral Dissertation, University at Buffalo, New York.
- Solmaz, Y. (2015). *Meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi: Pendik ilçesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sovet, L., & Metz, A. J. (2014). Parenting styles and career decision-making among French and Korean adolescents. *Journal of Vocational Behavior*, 84(3), 345–355.
- Sovet, L., Tak, J., & Jung, S. (2015). Validation of the Career Decision-Making Difficulties Questionnaire among Korean college students. *Journal of Career Assessment*, 23(4), 661-676.

- Starica, E. C. (2012). Predictors for career indecision in adolescence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 33, 168-172.
- Sullivan, K. R., & Mahalik, J. R. (2000). Increasing career self-efficacy for women: Evaluating a group intervention. *Journal of Counseling and Development*, 78, 54-62.
- Sumari, M. (2006). *Family functioning and career decision-making self-efficacy: a study of first year malaysian undergraduate students*. Unpublished Doctoral Dissertation, Western Michigan University, Michagan.
- Sumari, M., Louis, G. J., & Sin, M. N. S. (2009). Family interaction patterns: Relation to career beliefs and career maturity of college students. *The International Journal of Research and Review*, 2, 1-15.
- Summers, J. J., & Falco, L. D. (2018). Evaluating Construct Validity of the Middle School Self-Efficacy Scale With High School Adolescents. *Journal of Career Development*, 1-18.
- Super, D. E. (1953). A theory of vocational development. *American Psychologist*, 8, 185-190.
- Super, D. E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16(3), 282-298.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development: Applying contemporary theory to practice* (2nd ed., pp.197-262). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şeker, G. & Kaya, A. (2018). Lise öğrencilerinin meslek seçiminde aile desteği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8 (49), 157-171.

- Şekerli, B. (2016). *Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer gelişimleri ve benlik saygıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şeker, G. (2013). *Lise öğrencilerinde meslek kararı verme yetkinliği ve kariyer denetim odağının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taylor, K. M., & Betz, N. E. (1983). Applications of self-efficacy theory to the understanding and treatment of career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 22(1), 63-81.
- Tien, H. L. S. (2001). Career decision-making difficulties perceived by college students in Taiwan. *Bulletin of Educational Psychology*, 33, 87-98.
- Tien, H. L. S. (2005). The validation of the career decision making difficulties scale in a Chinese culture. *Journal of Career Assessment*, 13, 114-127.
- Tracey, T. J. G., Lent, R. W., Brown, S. D., Soresi, S. & Nota, L. (2006). Adherence to RIASEC structure in relation to career exploration and parenting style: Longitudinal and ideothetic considerations. *Journal of Vocational Behavior*, 67, 248-261.
- Turner, S., Brissett, A. A., Lapan, R. T., Udipi, S., & Ergun, D. (2003). The career-related parent support scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 36, 83-94.
- Turner, S., & Lapan, R. T. (2002). Career self-efficacy and perceptions of parent support in adolescent career development. *The Career Development Quarterly*, 51, 44-55.
- Ulaş, Ö. (2016). *Kariyer kararı verme öz-yetkinliği: Bir model testi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulaş, Ö., & Yıldırım, İ. (2015). Lise öğrencilerinde mesleki olgunluğun yordayıcıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 151-165.

- Ülker, A. (2015). *Kız meslek lisesi öğrencilerinde kariyer kararı yetkinlik beklentisinin yordayıcısı olarak aile etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Vertsberger, D., & Gati, I. (2016). Career Decision-Making Difficulties and Help-Seeking Among Israeli Young Adults. *Journal of Career Development*, 43(2), 145-159.
- Vroom, V. H. (1964). *Work and Motivation*. New York: John Wiley and Sons. Co.
- Yayla, A. (2011). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zeleny, M.(1982). *Multiple Criteria Decision Making*. McGraw-Hill, New York.
- Zhou, S. & Santos, D., (2007). Career decision-making difficulties of british and chinese international university students. *British Journal of Guidance & Counseling*, 2(35), 219-235.
- Wall, J., Covell, K., & MacIntyre, P. D. (1999). Implications of social supports for adolescents' education and career aspirations. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 31, 63-71.
- Wang, Y., & Ruhe, G. (2007). The cognitive process of decision making. *Int'l Journal of Cognitive Informatics and Natural Intelligence*, 1(2), 73-85.
- Whiston, S. C., & Keller, B. K. (2004). The influences of the family of origin on career development: A review and analysis. *The Counseling Psychologist*, 32, 493-568.
- Willner, T., Gati, I., & Guan, Y. (2015). Career decision-making profiles and career decision-making difficulties: A cross-cultural comparison among US, Israeli, and Chinese samples. *Journal of Vocational Behavior*, 88, 143-153.
- Wolfe, J. B., & Betz, N. E. (2004). The relationship of attachment variables to career decision-making self-efficacy and fear of commitment. *The Career Development Quarterly*, 52(4), 363-369.

EKLER

Bu bölümde araştırmanın eklerine yer verilmiştir.

EK 1. Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği Örnek Maddeler

	Bana hiç uygun değil	Bana pek uygun değil	Bana biraz uygun	Bana uygun	Bana çok uygun
Bir lise seçmem gerektiğini biliyorum, fakat bugünlerde içimde bir lise seçme isteği yok.	1	2	3	4	5
Lise seçimi insan hayatındaki en önemli şey değildir, bu yüzden lise seçimi beni çok rahatsız etmiyor.	1	2	3	4	5
Bana en uygun lisenin ne olduğunu zaman göstereceği için şimdi bir lise seçmek zorunda olmadığımı inanıyorum.	1	2	3	4	5
Genellikle karar vermek benim için zordur.	1	2	3	4	5
Genellikle kararlarımı verirken bu konuda uzman ya da güvendiğim kişilerin onaylamalarına veya desteklemelerine ihtiyaç duyarım.	1	2	3	4	5
Genellikle başarısızlıktan korkarım.	1	2	3	4	5

EK 2. Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği Örnek Maddeler

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Annem ve babam ödevlerimi iyi yaptığımda beni ödüllendirirler.	1	2	3	4	5
Annem ve babam bana bir gün mesleğimde kullanabileceğim şeyleri öğretirler.	1	2	3	4	5
Annem ve babam ileride seçeceğim mesleğime yardımcı olacak dersleri seçerken yardım ederler.	1	2	3	4	5
Annem ve babam bana gelecekte mesleğimde kullanabileceğim becerileri öğreten küçük işler verirler.	1	2	3	4	5
Annem ve babam ödevlerimi yapmama yardım ederler.	1	2	3	4	5
Annem ve babam bana gelecekteki mesleğim ile ilgili becerileri öğretecek okul dışındaki aktiviteleri yapabilmem için izin verirler.	1	2	3	4	5

EK 3. Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği Örnek Maddeler

	Kendime Hiç Güvenmiyorum	Kendime Güvenmiyorum	Kendime Çok Az Güveniyorum	Kendime Güveniyorum	Kendime Çok Güveniyorum
Nelere ilgi duyduğunuzu belirleme	()	()	()	()	()
Girmeyi düşündüğünüz meslekten elde edilebilecek ortalama yıllık geliri hesaplayabilme	()	()	()	()	()
İstedığınız okula giremezseniz farklı bir okula devam edip başarılı olabilme	()	()	()	()	()
İlgi ve yeteneklerinize uygun bir meslek seçme	()	()	()	()	()
Teknolojik gelişmeler sonucu Türkiye ve dünyada önem kazanan mesleklerle ilgili bilgi toplayabilme	()	()	()	()	()
Seçtiğiniz alanla ilgili bulunduğunuz şehirde bir çalışma alanı yoksa başka bir şehre taşınabilme	()	()	()	()	()

EK 4. Kişisel Bilgi Formu Örnek Maddeler

Cinsiyet: Kız () Erkek ()

Sınıf Düzeyiniz: () 7 () 8

Genel olarak okuldaki başarınızı nasıl algıyorsunuz?

() Zayıf () Orta () İyi

Hangi tür liseye gitmek istediğinize karar verdiniz mi?

() Karar verdim () Kararsızım () Karar vermedim

İlerde hangi mesleği seçeceğinize karar verdiniz mi?

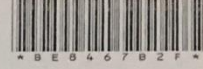
() Karar verdim () Kararsızım () Karar vermedim

EK 5. Etik Komisyon İzni

Çıkış Tarih ve Sayısı: 07/05/2019-E.15660

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 80287700-302.08.01-
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı
(Gamze TEMELOĞLU Hk.)

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğüne

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi **Gamze TEMELOĞLU**, Prof. Dr. Feride BACANLI'nın danışmanlığında yürüttüğü "**Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcıları Olarak Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinliği**" konulu tez çalışması ile ilgili olarak Hatay İli Reyhanlı İlçesinde bulunan Ortaokullarda uygulama yapmak istemektedir.

İlgili öğrenciye müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize arz/rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Selma YEL
Enstitü Müdürü

Ek:
1- Dilekçe.
2- Okul Listesi.
3- Tez Önerisi.

Evrakı Doğrulamak İçin: <https://belgedogrulama.gazi.edu.tr/BelgeDogrulama.aspx>
Emniyet Mahallesi Abant Sokak No : 10/2 E Blok Kat 6
06500 Teknikokullar / Ankara
Tel:0 (312) 202 37 51 Faks:0 (312) 202 37 79

Pin: 28281
Bilgi için :Ayfer Aytaç Arslan
Memur

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 32889839-605.01-E.10613554
Konu : Gamze TEMELOĞLU'nun
Araştırma İzin Onayı

29.05.2019

VALİLİK MAKAMINA

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gamze TEMELOĞLU "Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcıları Olarak Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ve Meslek Kararı Verme Öz Yetkinliği" adlı tez kapsamında anket çalışmasını 2018-2019 Eğitim Öğretim yılı 2. yarıyılında İlimiz Reyhanlı ilçesinde bulunan Mehmet Koray Cüneydioğlu Ortaokulu, Reyhanlı Ortaokulu, Vali Utku Acun Ortaokulu, TOKİ Abdulkadir İşcan Ortaokulunda uygulamak istemektedir.

Söz konusu çalışma ile ilgili olarak komisyonumuzca inceleme yapılmış olup, "Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22.08.2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 ve 2017/25 nolu Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri Genelgesine" uygun olduğundan, ilgilinin 2018-2019 Eğitim Öğretim yılı 2. yarıyılında İlimiz Reyhanlı ilçesinde ekte belirtilen ortaokul idarecilerinin uygun göreceği tarih ve saatlerde, çalışma yapmasını, olurlarınıza arz ederim.

Ayşegül AYDIN
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
29.05.2019

Fahrettin ÖVER
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdür V.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..